Podobenstvo o štyroch mužoch str. 3
Kriticky a lapidárne str. 23
Za Františkom Feňákom str. 15
Londýnska deklarácia proti politike rozdeľovania str. 18

Ročník XIII. číslo 4/2017

Prometheus

Časopis pre občiansku spoločnosť a humanizmus
www.prometheus.sk

Informácia z rokovania Valného zhromaždenia IHEU str. 17

Informácia z rokovania Valného zhromaždenia Spoločnosti Prometheus str. 13

Viera v existenciu duše a v posmrtný život str. 4
Zo sesterských časopisov str. 21
Špirálami súvislosti – filozofická príloha str. 27
Neprávom zabúdaní – nespmínaní str. 25

Obsah čísla

3
Na úvod: Podobenstvo o štyroch mužoch
R. Škoda

4
Viera v existenciu duše a v posmrtný život - militantné jadro náboženstiev
Š. Kotoč

13
Z rokovania Valného zhromaždenia Spoločnosti Prometheus
F. Jedinák

15
Odišiel F. Feňák – humanista, učiteľ, školský pracovník a športový organizátor
M. Beňo

16
Na zamyslenie
S. Malá

17
Z Valného zhromaždenia IHEU
L. Beňová

18
Londýnska deklarácia proti politike rozdeľovania

19
Väčšina britskej mládeže sa zaobíde bez náboženstva
Preložil R. Škoda

20
Lao c´: Bez akéhokoľvek možného prvopočiatočného prameňa (4. časť)
Preložila M. Čarnogurská

21
Zo sesterských časopisov
M. Horácky

23
Kriticky a lapidárne

25
Neprávom zabúdaní – radšej nespomínaní?
M. Horacký

27
Špirálami súvislosti – filozofická príloha (2. časť)
M. Čarnogurská

Vážení čitatelia,

Náš časopis vydávame pre potreby členov Spoločnosti Prometheus i pre širokú verejnosť a záujemcov o humanizmus, ako moderné hnutie, ktoré presadzuje demorkaciu, seklulárny štát, odluku cirkví od štátu a nenáboženský pohľad na svet v jeho rôznych formách od voľnomyšlienkarstva až po ateizmus.

Odovzdávame vám do rúk 4. číslo 13. ročníka, prajeme príjemné čítanie a tešíme sa na stretnutie s vami na stránkach budúcich čísel už 14. ročníka.

Zároveň ponúkame možnosť publikovania záujemcom o naše témy, vrátane študentov žurnalistiky, religionistiky a prekladateľstva.

Svoje podnety a príspevky do ďalších čísel posielajte, prosím, na adresu Spoločnosti Prometheus alebo elektronicky na túto adresu: prometheus.casopis@gmail.com

Na zadnej strane obálky vám odporúčané štyri knihy vhodné do knižnej poličky humanistu.

PROMETHEUS

Časopis pre občiansku spoločnosť a humanizmus

XIII. ročník, číslo 4/2017

Vydáva:

Spoločnosť Prometheus, združenie svetských humanistov,

Pod Banošom 14

974 11 Banská Bystrica

Tel.: +421 910 908 418

Web: http://www.prometheus.sk/

Predseda: Roman Hradecký

Redakcia časopisu

Šéfredaktor: Matej Beňo

Redakčná rada: M. Baťala, M. Beňo, J. Horváth, R. Hradecký, L. Hubenák, F. Jedinák, B. Kvasnička, I. Poliak, Ľ. Rešovská

E-mail redakcie:

prometheus.casopis@gmail.com

Názory autorov nie sú vždy súhlasné s názormi redakcie.

Registračné číslo:

EV 1943/08

ISSN: 1336 – 6424

Internetové vydanie

Podobenstvo o štyroch mužoch

R. Škoda: A portrait of four men

Abstract:
An essay about the possible fates of an atheist and three believers after deaths.

Štyria muži popíjajú čaj vo veľkej kaviarni Posmrtného života. Jeden je moslim, jeden kresťan, jeden žid a jeden ateista.

Zrazu priletí do kaviarne veľký archanjel Gabriel a hovorí im: „Boh vás očakáva nasledujte ma, prosím“. Veriaci sa posmešne pousmejú na ateistu a odlietajú; vysmievajúc sa mu čoraz viac, že nedostane žiadne panny, ani chutné jedlá, ani osviežujúce nápoje, ba ani čerstvý vzduch. Gabriel šľahol zlatou palicou a prikázal všetkým štyrom zastať a pripraviť sa na poklonu pred zjavením sa Boha.

Traja veriaci nelenia a čelami sa opakovane dotýkajú povrchu veľkého bieleho oblaku, na ktorom plávajú.

Ich oči sa plnia slzami, ako sa ich srdcia napĺňajú pocitmi pre ich abrahámovského boha. „Áno, mali sme pravdu! Mali sme pravdu!“ gratulujú si navzájom.

Zrazu zacítili, že sa na prednej časti ich oblaku pripravuje čosi úžasné a ateista, vidiac čo prichádza, začína sa nespútane smiať. Celý oblak sa priam dramaticky otriasa, a v dôsledku toho, sa veriaci vzpriamujú zo svojho úklonu. Ich radosť a vzrušenie sa miernia keď zisťujú, že otriasanie oblaku zapríčiňuje božie kladivo. A hľa, tu je Thór, jediný a všemohúci Boh!

Thór prikazuje, aby všetci traja veriaci boli hodení do Hadesu, podzemnej rieky, a to tvárou dopredu, pretože verili výmyslom. Potom sa spytuje svojho osobného asistenta Forsetiho, čo on radí urobiť s ateistom? „Nuž“, začína svoju radu Forseti, „viem síce, že vo vás neveril, ale nedopustil sa hriechu, že by si bol sám robil svojich bohov. No keď teraz videl vás a vašu moc, iste sa stal vaším úprimným veriacim.“

A tak ateista máva rukou veriacim, keď okolo nich prechádza do raja a oni podstupujú prvé štádiá svojich trestov.

Religiózna loby z času na čas tvrdí, že argument „neistoty“ zaručuje veriacim bezpečnosť, či boh existuje alebo nie a ateisti nemajú pravdu, že so svojím popieraním existencie Boha, pôjdu do pekla. Bezpeční sú len vtedy, ak Boh existuje a ak našťastie je to Boh, v ktorého veria. Celá religiózna loby je dom, rozdelený na časti, bojujúce proti sebe.

Všetci bohovia sú len imaginárne tričká. Mrzelo vás niekedy, že neveríte v Boha? Ako ste na to reagovali? Čo si myslíte o tvrdení, že „Istota je istota?“

Zeus, Mars, Thór, Ježiš – ja tvrdím, že obaja sme ateisti. Ibaže ja verím na o jedného boha menej ako vy.

Keď si uvedomíte, prečo ste zavrhli vieru vo všetkých ostatných možných bohov pochopíte, prečo som ja zavrhol vášho Boha.

Richard Dawkins kedysi vyslovil myšlienku, že všetci sme ateisti vo veci väčšiny bohov, v ktorých ľudstvo kedy verilo. Niektorí z nás však išli o jedného boha ďalej.

Podľa Abbasa Seyda, prispievateľa Teistickej republiky pripravil R. Škoda. ■

Thór bojuje proti obrom (Mårten Eskil Winge, 1872)

Viera v existenciu duše a v posmrtný život - militantné jadro náboženstiev

Š. Kotoč: Belief in the existence of a soul and afterlife – a militant core of religions

Abstract:
The author's reflection and analysis of the belief in a soul and an afterlife, which, according to him, present the militant core of religions.

doc. Štefan Kotoč

Viera v existenciu akejsi nehmotnej, duchovnej a tým údajne i nadčasovej večnej duše, ktorá má riadiť každého človeka, je nerozlučne spájaná s náboženstvom. Bez nej by bolo ľuďom temer ľahostajné, či a kým bol svet stvorený, dogmy a mýty na takúto tému by sotva niekoho zaujímali viac, než niektoré z vedeckých hypotéz. Keď však má človek po smrti večne a pri plnom vedomí ďalej žiť, potom sa to ale zásadne dotýka každého. V existencii duše v hmlistom poňatí ako osobnosti, akéhosi vnútorného sveta, vedomia, „ja" až „Vyššieho ja" aj niečoho zázračného, uverí každý, pomerne ľahko a rád. Kto by chcel navždy zomrieť a nechcel sa ešte stretnúť so svojimi blízkymi niekde v sľubovanom raji, prípadne i v pekle?

Duša má byť niečim nadprirodzeným a stvoriť niečo také by mohol iste len sám boh. Preto bude taký veriaci v duši súčasne veriť aj v existenciu boha, ako stvoriteľa sveta a riaditeľa všetkého, čo sa v ňom deje. Viera v existenciu nadprirodzenej duše teda vyžaduje súčasne aj vieru v existenciu boha, ako stvoriteľa sveta aj duše. K dokonalosti takejto viery tu nechýba ani peklo a raj.

Pritom kresťania veria aj v posmrtný telesný život. Podľa Ježišovho učenia majú byť veriaci na konci svojich dní vzkriesení a majú do kráľovstva vojsť telesne (o duši v poňatí niečoho nesmrteľného, čo by mohlo žiť mimo telo, sa on takto nezmieňoval). Naopak, na prípady zanešvárenia jeho učenia v tomto kontexte, kriticky poukazoval. U veriaceho takáto dvojitá viera nevyvoláva rozpory, pretože pokým môže boh robiť zázraky s dušami, potom by azda mohol robiť to isté aj s prachom každého tela.

Tým, že náboženské smery spojili vieru v dušu s bohom, získali prístup ku každému človeku a prakticky neobmedzenú moc nad veriacimi. Dnes takto na kolenách a so spätými rukami sleduje pokyny až povely kňazov najmenej polovica celej ľudskej populácie. Súčasne spútava ľudstvo aj tradíciami a povinnosťami, spojenými so snahou veriacich dosiahnuť sľubovaný posmrtný raj a vyhnúť sa peklu za každú cenu. Za vieru, ktorá sľubuje večné posmrtné blaho a ešte aj odpustenie pozemských zločinov bez odškodnenia obetí a niekedy aj len za peniaze, je totiž mnohokrát veriaci ochotný položiť svoj život, ba i zabíjať. Nábožensky motivované vraždy, samovraždy a teroristické útoky s počtom čo možno najviac obetí, a to aj detí, bývajú vydávané až za vstupenku do raja nebeského kráľovstva. U ateistov, ale aj u niektorých vieroúk, ktoré existenciu duše odmietajú, takéto životne dôležité ciele a motívy však existovať nemôžu.

Kanadský neurológ M. A. Persinger, známy experimentovaním s možnosťou elektromagnetického navodzovania teologických predstáv a vidín, urobil medzi veriacimi študentmi prieskum ich vernosti kresťanskej viere. Zistil, že 8 % (z radov trpiacich epilepsiou až 47 %) z tých, ktorí navštevovali kostol, by boli ochotní zabíjať v mene boha a cirkvi, s vierou v posmrtný život. Cirkví na vedca za takýto výskum tvrdo útočili, až skôr dostupné odkazy na jeho on line správu celkom zmizli. Podobne, ako aj ďalšie údaje, ktoré stavajú cirkev a vieru do nepriaznivého svetla. Povinnosť byť božími bojovníkmi pociťujú v nemenšej miere aj moslimovia a dokonca aj navonok len mierumilovne meditujúci hinduisti.

Vzájomná neznášanlivosť až nenávisť príslušníkov rôznych náboženských smerov, ba dokonca aj vnútorné vojny v rámci ich teologicky temer bezvýznamných odchýlok, vždy existovali naprieč dejinami na celej planéte. Tieto smery sú roztrieštené na stovky nepriateľských siekt a cirkví, pevne ovládajúcich rôzne komunity až celé národy a štáty. Obdobia vzájomnej tolerancie bývali len dočasným prímerím a nakoniec vyústili vždy do explózie fanatizmu a vášní ako nezadržateľne prehriaty kotol. Dejinám sú dôverne známe rôzne formy náboženského militarizmu od odboja, tieňovej vlády, cenzúry, inkvizície s mnohými formami útlaku, represií a pogromov inovercov, občianskych vojen, až po vojny genocídne s vyvražďovaním celých národov, praktikujúcich odlišné vyznania alebo len tradície.

Bolo by ťažké vybrať len niekoľko názorných príkladov z histórie náboženských vojen a zločinného útlaku ľudstva cirkvami a sektami. Existuje množstvo štúdií na takéto témy, ale i odporujúcej reakcie zo strany cirkví, ktoré sa snažia tieto zločiny až rádovo zľahčovať a dokonca pripisovať ich niekomu inému (komunisti sa za svoje zločiny ospravedlnili bez snahy o zvaľovanie viny na sudcov nestraníkov a dokonca i bez oddeľovania politických a kriminálnych vrážd, ktoré sú kvôli väčšiemu počtu spájané proti ním). Prelievanie krvi a mučenie obetí rukami náboženských fanatikov je nekonečné a od samotných počiatkov existencie religiozity a duchovna kontinuálne.

Počet obetí nábožensky motivovaných vojen v mene rôznych bohov a v záujmoch cirkví do konca druhého milénia je odhadovaný na 809 miliónov

ľudí, (pozri štúdiu na: https://goo.gl/x7FdMZ), z toho počet obetí dobyvateľských, križiackych, občianskych vojen a represií, pripisovaných samotnému kresťanstvu, najmenej 17 miliónov. (Pozri tiež štúdie na: https://goo.gl/5HckhG). Nedá sa nikdy zabudnúť na genocídne vyvraždenie 1,5 až 2,0 miliónov arménskych kresťanov azda militantným sionizmom a ochotnými nájomnými rukami tureckých radikálnych moslimov v rokoch 1915 – 1918, na vyvraždenie a deportácie až 6,5 milióna pravoslávnych Srbov jezuitmi rukami nájomných Ustašovcov v štyridsiatych rokoch, ani na milióny nevinných žien, ktoré boli a aj dnes ešte sú obeťami fanatických honov na čarodejnice kresťanskými veriacimi. Príkladmi takejto náboženskej neznášanlivosti a vražednej nenávisti by sa dali zaplniť celé knihy. Besnenie náboženských fanatikov, s ich cirkvami a teológmi všetkých smerov v pozadí, prežívame každodenne aj dnes na celej planéte od borenia častí miest budhistami, vraždenie čarodejníc, až po teroristické a vojnové vyvražďovanie celých miest prívržencami islamu i kresťanstva. Štúdie podľa vyššie uvedených odkazov uvádzali každú historickú nábožensky motivovanú vojnu, menovite od dôb Sumerov a Egypťanov so zdôvodnením pravdepodobného počtu obetí. Boli voľne dostupné ešte v r. 2012. Dnes boli buď vymazané alebo nahradené reklamou na topánky. Pritom s pôvodným znením textu príkazového riadku! Nuž čo, cirkvám slúžia evidentne nielen filozofi, ale aj zdatní programátori.

Za pozornosť stojí historický poznatok o pohanských rituáloch stredoamerických Mayov. Pri veľkých slávnostiach popravili Aztékovia vybraním a jedením ešte bijúceho srdca 20 000 až 50 000 obetí vo viere, že prijímajú súčasne i ich ducha.

Málokto sa doteraz zaoberal ďalšou vražednou aktivitou náboženských spoločností, osobitne kresťanských, ktorá spočíva v tzv. duchovnej psychoterapii. Veriacim je vštepovaná viera v existenciu ich nesmrteľnej duše, ktorá sa má mať po smrti na onom svete dobre, a že smrť len ukončí ich trápenie a mnohokrát aj veľké muky na tomto svete. Nejeden veriaci potom ochotne rezignuje v boji proti chorobám, namiesto toho, aby mobilizoval svoje sily a využil všetky možnosti liečenia a uzdravenia. Ak je k niekomu v ťažkej chvíli ešte privolaný kňaz so sviatosťou posledného pomazania, tak ho takáto okolnosť definitívne odsúdi a zabije. Nie sú doložené prípady, že by ťažko chorý človek svoje posledné pomazanie prežil, ale to, že rýchlo po takejto procedúre skonal, sa traduje ako samozrejmosť. Ak žilo na Zemi po dobu kresťanstva 80 generácií po 100 000 000 veriacich a iba 1 % z nich prijalo v ťažkej chorobe takúto vražednú „svätosť“, tak do dnešných dní muselo byť takto duchársky zbaveného života ďalších najmenej 80 miliónov ľudí, osobitne chorých kresťanov. Pri takom pominutí zmyslov veriaci často odkázali svoj majetok cirkvi, čo môže byť aj dodnes hlavným cieľom takej a takto udeľovanej sviatosti.

Učenie stredovekého mystika Tomáša Akvinského o tom, že satan môže pohlavne obcovať so ženou, malo v stredoveku a ešte aj dnes má fatálny dôsledok pre ženy. Podľa spisovateľa K. Eggeinsteina ich zahynulo na mučidlách a na hraniciach už milióny. Autor tohto článku pokladá za vrchol tmárstva a fanatického idiotizmu aj dnešné praktiky vyháňania diabla, exorcizmus, ktorým podľahlo v krutom fyzickom a tiež psychickom utrpení nemálo veriacich (vrátane slávnej Matky Terezy), často len chorých na epilepsiu.

Duchovnú podstatu majú praktiky a tradície fundamentalistickej povahy, ktorými cirkví a sekty obmedzujú až terorizujú veriace i neveriace obyvateľstvo obmedzovaním a povinnosťami až s hrozbou trestu smrti v jedle, oblieka-ní, sexe, umení, v postavení a právach v spoločnosti a voči cirkvi (trest smrti za homosexualitu, ženy ako vec, ktorú možno i predávať), so zákazmi interrupcií, určitých metód liečenia (transfúzie, očkovanie, kmeňové bunky). Podľa pakistanskej Komisie na ochranu ľudských práv bolo v roku 2011 v tomto štáte zavraždených najmenej 943 žien a dievčat za cudzoložstvo alebo za to, že inak údajne pošpinili rodinnú česť s nábožensky (duchovne) založenou tradíciou.

Príčiny a korene náboženského militantizmu

Nenávisť a militarizmus sú pokladané za jednu zo základných vlastností každého náboženstva (M. Jerryson). Nie je však známa žiadna štúdia, ktorá by skúmala príčiny a korene takého im vrodeného Kainovho znamenia. Pritom za samotnú hypotézu, vieru, alebo presvedčenie o stvorení sveta niektorým bohom by sotva bol niekto ochotný inému ublížiť, alebo až zabíjať. Takže náboženské vojnové besnenie a xenofóbia rôznych foriem nemôže súvisieť s bohom, ale s dušou a duchovnom, s vierou v posmrtný život.

Existuje celý vedný odbor s názvom filozofia náboženstva, ten sa však zaoberá len náboženskou etikou, metafyzikou, alebo tradíciami filozofie, teda pre cirkvi a filozofov oveľa významnejšími otázkami, než sú milióny ľudských obetí a ich mučenia z dôvodu herézy, či údajnej posadnutosti diablom. Tie sú celkom mimo pozornosti takých filozofov o filozofií.

Prvé prikázanie Desatora podľa katechetickej zjednodušenej formuly, platnej pre kresťanov a znie takto: „Ja som Pán Boh tvoj. Nebudeš mať iných bohov okrem mňa“. Podobnou formulou je ľudstvo oslovené každým náboženským smerom.

F. Goya, sv. František Borgia vykonáva exorcizmus

Bol by azda niekto ochotný mučiť a zabiť iného, vrátane dieťaťa, po zoznámení sa s takým prikázaním niektorého boha? Mohla by byť dôvodom k takému konaniu skutočnosť, že niekto verí v iného boha, ktorý mal stvoriť svet? Asi sotva, pretože prikázanie je adresované bez povinnosti veriaceho dozerať na to, ako sa správa v tomto smere niekto iný. Každý si môže veriť v svojho boha a tak potom nemá ctiť nejakého iného mimo toho svojho. Okrem toho, o nijakom treste za neuposlúchnutie sa v tomto prikázaní a ani v celom Desatore nehovorí. Takže v samotnej viere v existenciu nejakého boha stvoriteľa nemožno ani pri najlepšej vôli nájsť dôvod k náboženskej neznášanlivosti a nenávisti, teda ani pre mučenie, zabíjanie, pogromy, alebo až náboženské vojny.

Túto skutočnosť zdôrazňuje aj pochopiteľná pochybnosť o schopnostiach boha, ktorý kedysi mal stvoriť svet, že by vedel všetko (skôr čokoľvek) o konaní každého človeka a nejako by mohol, či mal záujem dozerať nad tým či niekto ctí aj jeho konkurenciu. On totiž sám ničím nedal najavo, že by takéto schopnosti mal, že by mohol všetko o každom vedieť a čokoľvek vykonať, či uskutočniť (azda okrem stvorenia životaschopnej kozmickej hmoty).

K tomu, aby sa celé prikázanie boha nejavilo len púhou proklamáciou až frázou, vymysleli teológovia predovšetkým pojem božích trestov. Ani toto samotné by však pre pevnosť viery ešte nestačilo, pretože by boh, len ako stvoriteľ sveta, nemohol o nikom nič vedieť a potom ani voči niekomu nič vykonať. Preto sa musel boh stať pre veriaceho vševedúcim, všemohúcim a trestajúcim.

Avšak ani vševedúci a trestajúci boh by ešte nemusel byť nástrojom vytvorenia zbožného a pokorného veriaceho, ochotného mučiť a zabíjať niekoho iného na povel cirkvi. Pokým niekto iný bude ctiť aj iného a nie len jeho boha, jeho sa to opäť netýka, príslušný iný vševedúci a všemocný boh si to s ním musí sám vybaviť. Nikto by nemal dôvod zasahovať do takejto cudzej veci.

Model „ctiť len svojho a nijakého iného boha“ má však aj zásadnú teologickú chybu, a to aj v prípade, kedy má byť boh vševedúcim a trestajúcim. Neriešiteľnou dilemou je tu otázka samotnej voľby boha a svojej viery, pretože nech niekto volí ktoréhokoľvek boha, musí byť ostatnými bohmi potrestaný za to, že verí v iného a nie v neho. Z toho logicky vyplýva, že človek nie je potrestaný len v prípade, kedy nebude veriť v nijakého boha a pri akejkoľvek viere bude potrestaný všetkými ostatnými bohmi, ktorých odmietol. Potrestaný musí byť nie nejakými inovercami, ktorých sa teraz opäť nedotýka on sám, ale tými bohmi. Takže boží trest z titulu prvého prikázania neminie teologicky žiadneho veriaceho a preto by sa mal zoznámiť s trestami, aké mu zo všemožných náboženských smerov hrozí za takúto ich zradu či odmietnutie.

Všimnime si tu, že kresťanský boh svojim prvým prikázaním sa mal sám vyjadriť o existencii ďalších bohov (o neznámom počte), takže veriaci by mali brať zásadne na vedomie to, že existujú. Sotva však verí niekto tomu, že všetci možní bohovia by mali byť vševedúcimi a všemohúcimi. Nanajvýš azda len vševedúcimi. Sám židokresťanský boh pritom nedal ničím najavo, že by mali byť iní bohovia menejcennými, alebo menej schopnými, než on sám. Len poukázal na to, že existujú.

Až doteraz sme však nezbadali v žiadnom náboženskom smere príčiny na neznášanlivosť a militarizmus. Môžeme len konštatovať, že všetky cirkvi musia vynaložiť úsilie na to, aby presviedčali ľudí, že ich boh existuje, že je súčasne vševedúci, všemohúci a trestajúci.

Pri bližšom pohľade na model hriešneho človeka a vševedúceho trestajúceho boha však musíme konštatovať, že i takéto telesné trestanie jednotlivca bohom by bolo prakticky neuskutočniteľné. Človek nežije celkom sám, ale vždy v nejakej spoločnosti. Mal by azda boh možnosť uvaliť naň nejaké nešťastie, nehody, alebo choroby vždy tak, aby sa nedotkli ostatných, osobitne nevinných žien, detí a starcov? Ľuďom sa stávajú rôzne nehody a ochorejú ťažkými chorobami, avšak nie v dôsledku priameho božieho trestu za nejaké zločinné správanie či hriech. Nijaký kazateľ by si nemohol dovoliť opačný výklad, pretože je všeobecne známe, ako práve zločinci sa obvykle tešia hojnosti a dobrému zdraviu. Na verejnosť preniká nemálo správ i o páde kupoly dokonca katolíckeho chrámu priamo na modliacich sa veriacich s deťmi napr. zo dňa 11. 12. 2016 v nigérijskom meste Uyo s počtom mŕtvych viac než 200. 29. marca r. 2017 zahynulo pri autonehode v Texase viac ako 12 baptistov vracajúcich sa z náboženského seminára. Také prípady logicky vylučujú reálnosť inteligentného vševedúceho a všemohúceho boha, ktoré by mu pripisovali súčasné zlomyseľné až hrozné a nelogické charakterové vlastnosti.

Preto musel byť teológmi vymyslený duchovný neviditeľný svet s dušou, posmrtným životom a peklom, v ktorom by mohol boh hromadne i jednotlivo trestať hriešnikov podľa ľubovôle. Taký model bol zdokonalený ešte večným rajským blahom pre „spravodlivých“ v božom kráľovstve a za takúto vidinu, nedostižnú za celý pozemský život už stojí za to urobiť čokoľvek, bojovať i zabíjať. Človek je ochotný vstúpiť do légií profesionálnych armád i za malý žold, ktorý je v porovnaní s večným posmrtným rajským blahom neporovnateľne menší. Je nepochybne ochotný bojovať, alebo vykonať zločin i za samotný prísľub posmrtného rajského blaha, namiesto večného pekelného utrpenia, aké by ho inak mohlo čakať podľa viery a podľa hrozivých slov teológov a kazateľov.

Militantným Kainovým znamením každého náboženstva sú teda preukázateľne cirkví a najmä ich dogmy o domnelom neviditeľnom svete duchovna s dušou a posmrtným životom, pritom osobitne vidina večného posmrtného blaha a hrozba nepredstaviteľných múk v pekle.

Taký reálne neexistujúci neviditeľný duchovný svet, spolu s domnelou vševedúcnosťou a všemohúcnosťou boha, však nie je opodstatnený žiadnym prejavom jeho samotného a je teda výlučne len účelovým a vo svojej podstate militantným vynálezom teológov.

Taký je krátky pohľad na vplyv duchovna a osobitne viery v posmrtný život, na ľudskú civilizáciu. Neblahé skúsenosti ľudstva s ideológiami fašizmu, nacizmu, absolutizmu alebo komunizmu nie sú ani malým zlomkom takého globálneho samovražedného nešťastia.

Teraz venujme pozornosť otázke, či duša a nejaké duchovno vôbec existujú a či nie sú preukázateľne len falošnou a príliš vábivou návnadou pre naivných a nejako závislých ľudí. Predtým sa ešte vráťme k úvahe o možnosti, že by

bol prípadný stvoriteľ sveta vševedúci, všemohúci, všadeprítomný a nadčasový podľa popísaného modelu náboženských vieroúk.

O možnostiach stvorenia niečoho a o bohu ako o nadčasovej temnej energii

Novodobí teológovia hlásajú, že boh má byť nadčasovým a všadeprítomným duchom. Čas má byť prejavom a akýmsi nekompromisným jarmom len hmotného sveta a všetko nehmotné ako boh, duša a transcendentno patrí do sveta akýchsi nedefinovateľných iných dimenzií, kde čas údajne neexistuje a tak všetko tam má byť automaticky večné.

Pripomeňme si, že čas nie je atribútom nejakej nepremennej dimenzie, ale až nejakého pohybu a deja. Je vyjadrením miery určitého pohybu, bez rozdielu či hmotného, alebo nehmotného, nejakej udalosti, hoci aj chemickej povahy, alebo trvanie myšlienkového pochodu pri riešení nejakej úlohy. Tam, kde sa nič nedeje a je nejaká vec v absolútnom pokoji, nebeží ani ich vnútorný čas, ten tu neexistuje. Ten môže bežať len pre vonkajšieho pozorovateľa a pre vonkajší svet, ktorý je v pohybe a v slede udalosti. Nadčasovým môže byť teda len niečo, nachádzajúce sa v absolútnom pokoji a celkom mŕtve, hoci to má byť čokoľvek hmotné alebo iluzórne nehmotné. Bohu, duchom a dušiam však vierouky pripisujú celkom vitálny až búrlivý nadpozemský život a tým súčasne vylučujú aj možnosť nejakej ich nadčasovosti.

Nakoniec, neexistuje nijaký logický dôvod, prečo by musel byť hypotetický stvoriteľ sveta nadčasový, prečo by nemal byť rovnakej hmotnej „prirodzenosti“ akým je svet. Ide len o ďalšie a ďalšie jeho odievanie do zdanlivo exotického, avšak v skutočnosti nereálneho rúcha, ktorým súčasne vylučujú jeho zmysluplnú existenciu.

Podľa dnes panujúcej fyzikálnej teórie má celý vesmír pozostávať zo 73 % tajomnej temnej energie, z 23 % ešte tajomnejšej temnej hmoty a len zo 4 % známej (baryonovej) hmoty, ktorú môžeme priamo či nepriamo pozorovať. Tieto temné hmoty a energie majú byť asi rovnomerne všade aj okolo nás (experiment voľného pádu vo vákuu to nenasvedčuje a ani kozmické stanice by na svojich dráhach dlho nevydržali) a tak by nimi mohol byť aj sám všadeprítomný pánboh. Známa hmota spolu s nami by potom bola len akousi ozdobou v jeho kožúšku. V podstate nemožno celkom vylúčiť možnosť, že prapôvodná temná energia a temná hmota vytvorili našu známu hmotu nejakou neznámou premenou. Tie by však nemohli mať inteligenciu, vševedúcnosť ani všemohúcnosť z vyššie uvedených dôvodov. Nemohli by byť bohom, ani nejakou Svätou dvojicou, nie to ešte osobou, podobnou človeku podľa vieroúk náboženských smerov. V takomto svete by nemali miesto ani nijakí duchovia, duše, ani transcendentno podľa ich výplodov.

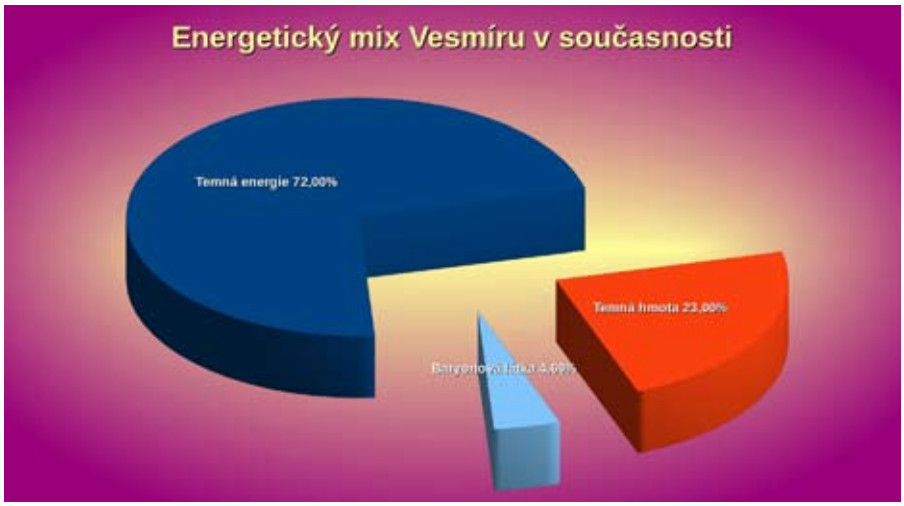

Pojem stvorenia sveta, alebo čohokoľvek iného predpokladá schopnosť vytvorenia niečoho z ničoho. Inak by išlo „len“ o vytvorenie nejakého objektu z nejakého predmetu alebo látky inej, nie o stvorenie. Adama a Evu teda Jehova (Hospodin) správnejšie vytvoril z hliny a nie „stvoril“, nevyhnutne z ničoho.

Prvá veta (zákon) termodynamiky o tom, že hmota ani energia nemôžu zmizнúť, ani vzniknúť z ničoho, a že je ich množstvo vždy konštantné, platí nespochybniteľne pre celý vesmír, pre svet subatomárnych častíc pri kolíznych časticových experimentoch v CERN-e, v spaľovacích motoroch všetkých typov, v chemických reakciách, ako aj v procesoch prieniku galaxií v kozme. Každá matematická, chemická, pohybová, biologická alebo aj logická rovnica vyjadrujú rovnítkom medzi obomi stranami pravdivosť tohto zákona. Svet teda nemohol vzniknúť v nijakom prípade kúzelným stvorením, ani logicky veľkým treskom z ničoho. Mohlo v ňom a môže dochádzať k rôznym a to aj k doteraz neznámym premenám hmoty a energie najrôznejších foriem.

Pojem stvoriteľa sveta je teda v priamom rozpore s vedou i logikou. Nehovoriac o neriešiteľnej dileme pôvodu takéhoto stvoriteľa. Nič nevylučuje možnosť, že by nemohla byť večnou práve hmota, rovnako ako hypotetický stvoriteľ. Hmota, naviac hypotetická nie je, ale je nespochybniteľnou realitou.

Kým prejdeme k dôkazu o neexistencii duše a tým aj posmrtného života, spolu sa spasiteľstvom podľa prelomového teologického uznesenia zjazdu („koncilu“) katolíckych biskupov v r. 381, môžeme obrátiť pozornosť na Bibliu a zistiť, či je duša pojmom biblickým a nie len nástrojom podnikavých biskupov.

Duša v celej Biblii len vo význame pominuteľného života

Ortodoxní vykladači kresťanskej viery o zmŕtvychvstaní človeka v akýsi posledný deň pred božím súdom poukazujú na to, že svojimi dogmami o duši sa cirkví prakticky nemôžu o Bibliu oprieť (Biblia z gréckeho „kniha“, „zvitok“, ide o posvätný súbor textov židovskej viery v časti Starý zákon a súboru evanjelií ako textov o živote Ježiša Krista v druhej časti Biblie, Nový zákon). Najmä v jej pôvodnej verzii. Slovo „duša“ v poňatí akejsi nesmrteľnej nehmotnej „substancie“, ktorá by mohla žiť oddelene od tela, nebolo v Biblii nikde použité. Nový Zákon bol v origináli písaný prevažne grécky a príslušného gréckeho slova „psyché“ bolo v ňom použité v iných významoch. Až v priebehu stáročí a novodobo dochádzalo k odlišným výkladom a je z tohto slova

odvodzovaný posmrtný život človeka. Tento vývoj vidieť aj v prekladoch Biblie z pôvodnej gréčtiny (a aramejčiny), keď prekladatelia postupne prikladali slovu „psyché“ až dnešný celkom odlišný význam. Taký poznatok vyplýva dokonca aj pri porovnaní napr. Biblie Králickej a slovenského prekladu diela M. Luthera v porovnaní s novším prekladom ekumenickým alebo prekladom O. M. Petrů z r. 1969. Možno k nemu dospieť aj pri pozornejšom čítaní jednotlivých častí a kapitol Biblie a tiež znaleckých príspevkov diskutujúcich (hlavne „Lojzy“) k témam o duši na stránke Křesťan v r. 2007. Takých diskusií sa na strane cirkevných záujmov niekedy zúčastňujú pod rôznymi menami evidentne teológovia a cirkevníci najpovolanejší.

V súčasnej dobe je pohľad historikov na Bibliu natoľko skeptický, že ju celú pokladajú len za vymyslené dielo spisovateľov. Napriek tomu sa venujme otázke o duši tak, ako ju chápali doboví spisovatelia („evanjelisti“).

Starý zákon Biblie bez duše

Správa o stvorení sveta v Biblii hovorí: „I vytvoril Hospodin boh človeka, prach zo zeme a vdýchol mu dych života. Tak sa stal človek živým tvorom.“ (1. Mojžišova 2,7.). Slovo „duša“ tu nie je, hoci v staršom preklade bol použitý obrat „…a tak sa človek stal dušou živou.“ Nápadné je, že človek nedostal od Boha dušu, ale stal sa živou dušou. Rozdiel je v tom, či živou dušou som alebo dušu mám, duša tu teda znamená celú živú bytosť.

Pôvodný starozákonný text bol napísaný starohebrejsky a v ňom sa slovo „duša“ - ťažko preložiteľné „nefeš“ (nepesh) vyskytuje viac než sedemstokrát. Pôvodný význam slova „nefeš“ je krk, hrdlo, hrtan, do určitej miery tiež to, čo prechádza hrdlom - dych, dych života a tým má rovnaký význam ako slovo „život“, ale môže stáť tiež na mieste osobného zámena a potom je prekladané ako „ja, ty, on“. Potom neudivuje, keď čítame (podľa príspevku „Lojza“ tiež tam), že „..duše žerú...“ (Ezechiel 22,25). „Preto umiera v mladosti ich duša...“ (Job 36,14)

Vyhladená bude tá duša z ľudu svojho …“ 1. Mojžišova 17,14),

„…duša sýta pohŕda aj medom ...“ (Príslovie 27,7),

„…nebudeš jesť duše s ich mäsom…“ (5.Mojžišova 12,23).

Nesmrteľná duša v dnešnom chápaní by sa sotva dala jesť, nasýtiť medom, nemohla by umierať ani byť vyhladená.

„Nefeš“ je preložené na mnohých miestach výrazom „život“. V Mojžišovej knihe 19,17 je Lot vyvádzaný pred zničením Sodomy z mesta slovami „... zachovaj život svoj…“, čo ale M. Lutherovi znalci preložili ako „…zachovaj svoju dušu…“ . Tento príkaz sa iste nevzťahuje na nejaké nesmrteľné jadro človeka, ale celkom iba na fyzický život. Živými dušami sú Mojžišom nazývané tiež zvieratá napr. v spojení s potopou a zmluvou, ktorú mal boh uzavrieť (1,20; 21; 9,9-16). Avšak tiež v Novom zákone nachádzame text zodpovedajúci gréckemu „psyché“ „...a všelijaká duša živá v mori umrela“ (Zjavenie 16,3). Nikto by iste nepredpokladal, že ryby, slimáky, hady a opice majú nesmrteľné duše a prídu do neba alebo do pekla. Spoločné užívanie jedného a toho istého slova pre človeka aj zviera ako pre živé bytosti nevyplýva z nedostatku vhodných výrazov, ale zo svetového názoru, že človek spolu so všetkým tvorstvom majú len dočasný život.

Tam, kde slovo „nefeš“ znamená osobu, je vždy evidentné, že tá je smrteľná. Tým je tvrdenie, že duša by bola nesmrteľná, v príkrom rozpore s výrokmi Biblie: „David sa sťažoval na Saula, že číha na jeho dušu“ (1. Samuelova 24,12 kral. prekl.). Žalmista chváli Hospodina, „...že vyslobodil duše od smrti“ (Žalm 33,19 kral. prekl.), „... duša, ktorá zhreší, zomrie“ (Ezechiel 18,4 kral. prekl.).

Nový zákon Biblia bez duše

V Starom i Novom zákone nenachádzame podstatný rozdiel v používaní slova „duša“. Grécka „psyché“ (psuche) môže označovať osobu napr. „...na Turíce bolo po Petrovej kázni pokrstených tritisíc duší (Skutky 2,41); „.. s Pavlom bolo na lodi dvesto sedemdesiatšesť duší“ (Skutky 27,37 kral. prekl.), „... osem duší bolo zachránených pred potopou“ (1. Petrova 3,20 kral. prekl.).

Mnohokrát sa pojmom „psyché“ rozumie vnútorné cítenie, city ako napr. „...tvoju vlastnú dušu prenikne meč“ (Lukáš 2,35 kral. prekl.); „...smutná je duša moja až na smrť“ (Marek 14,34 kral. prekl.). Tu je pojem „psyché“ blízky nášmu chápaniu „duše“ bez toho, aby sme čo i len v náznaku usudzovali, že duša by mohla byť od tela oddeliteľnou časťou s možnosťou vlastnej existencie.

Pán Lojza poukázal v diskusii aj na Ježišovu kázeň (pričom nepochyboval o tom, že Ježiš takto skutočne mal kázať) na hore takto: „...Preto vám hovorím, nemajte starosť o svoj život (psyché), čo budete jesť... čo, nie je život (psyché) viac než pokrm a telo viac než odev?“ (Matúš 6,25). Podobne tak psyché = život v jeho vete, že prišiel, aby dal svoj život za mnohé (Marek 10,45), tiež vo vete, že „...dobrý pastier položí svoju dušu (psyché = život) za ovce svoje“ (Ján 10,11.15.17 kral. prekl.) alebo po uzdravení môže vo vete „...ak sluší v sobotu ...dušu zachovať či zatratiť?“ (Lukáš 6,9 kral. prekl.). Ježiš mal svojim výrokom o duši (psyché) na mysli nepochybne celkom pozemský život. Podobne tak dôsledne aj vo vete

Ježišovo kázanie na hore

„...kto však príde o život (=psyché) pre mňa a evanjelium, zachráni ho. Čo prospeje človeku, - ak získa celý svet, ale stratí svoj život?“ (=psyché) (Marek 8,35.36). Tiež tu by nebolo v nijakom prípade možné stratiť nejako nesmrteľnú dušu, ale osobný život. Tento text použil tiež Lukáš (9,25) v pozmenenej podobe: „...Aký prospech má človek, ktorý získa celý svet, ale sám seba stratí alebo zmarí?“ Tu aj keď „psyché“ znamená fyzický život, je rozšírený na celé „ja“, celú osobnosť.

Pre život v osobnom poňatí má základný grécky text Nového Zákona iné slovo a to „zoé“. Ak sa píše o večnom živote, potom je použité vždy slovo „zoé“ a nie „psyché“. „Večná duša“ ani z tohto hľadiska nie je biblickým pojmom.

Dogma o nesmrteľnej duši býva ešte zdôvodňovaná týmito zmätočnými a údajne Ježišovými slovami, v súvislosti s prenasledovaním veriacich za vieru: „A nebojte sa tých, ktorí zabíjajú telo, ale duše nemôžu zabiť, nebojte sa toho, ktorý môže dušu aj telo zahubiť v pekle“ (Matúš 10,28). Ak nie je možné dušu zabiť, tak musí byť nesmrteľná! Kontext epizódy však našepkáva, že tu sa ľudia nemajú báť diabla, ktorý by týral v pekle telo aj dušu, ale boha, a to pri poslednom súde, keď môže zničiť telo spolu s dušou. Duša teda aj tu môže byť zničená (v katolíckom katechizme je Ježišov výrok uvedený bez tejto druhej časti, aby tak vyznel v zmysle dnešného poňatia duše). Pre taký posledný súd s príchodom „kráľovstva božej slávy“ by však muselo najprv dôjsť k telesnému i duševnému vzkrieseniu všetkých ľudí, čomu pravoverní kresťania veria.

Pôvodný význam gréckeho slova „psuche“ teda zodpovedá najskôr hebrejskému slovu „nepesh“, čo pravoverný pán „Lojzo“ svojím príspevkom na stránke „Kresťan“ vysvetľoval takto. Jeho viera v telesné zmŕtvychvstanie ľudí na konci sveta iný výklad nepripúšťa.

V Matúšovom evanjeliu o epizóde na kríži existuje veta (Mk 27,50), že umučený Ježíš mal nakoniec hlasne vykríknuť a „vypustiť dušu“. Tento starodávny vžitý výraz znamenal vždy zbavenie sa života, nie však duše. Nejaké jej vypľuvnutie by nemohol nikto vidieť, nie to ešte zbabelý Matúš, ktorý pri procedúre nebol prítomný, pretože predtým ušiel.

Pán „Lojzo“ na tom istom mieste poukazoval ešte na to, že pojmu „duch“ v zmysle schopností rozumu zodpovedá hebrejský termín „ruach“, grécky „pneuma“. Má však tiež biblický význam večnej a nesmrteľnej osoby boha stvoriteľa ako Ducha, ktorý „...sa nad vodami vznášal“ (1.Mojžiš 1,2). Boh je i Jánom nazývaný Duchom (4,24), aby tým vyjadril, že nemá byť hmotnej podstaty, ale akosi má „stáť nad priestorom a časom“. Naproti tomu je človek v tomto biblickom chápaní len „dušou“ a nikde nie „duchom“, môže však mať ducha v zmysle schopnosti základného života.

„...Hospodin... a vdýchol mu do nosnej dierky dych života. Tak sa stal človek... z prachu... živým tvorom“ (1.2,7). Je azda dych života, ktorý dostal prvý človek a len on od svojho Stvoriteľa, tou nesmrteľnou dušou ktorá môže prísť do neba?

V uvedenom starohebrejskom originály Starého zákona je pre „dych života“ použité slovo „nešamah“, ktoré u nás znamená dych, dýchanie, kým všeobecnejšie slovo „ruach“ a grécke „pneuma“ môžu okrem ducha znamenať aj vietor, vánok, život, životnú silu až odvahu. Nielen ľudia majú dych života „ruach“, ale aj zvieratá. V správe o potope zaznieva: „Vošli k Noemovi do archy vždy pár po páru zo všetkého tvorstva, v ktorom je duch života.“ (1. Mojžišova 7,15). „Všetko, čo malo v pľúcach dych života, čokoľvek bolo na suchej zemi, pomrelo“ (1. Mojžišova 7,22).

Majú azda zvieratá nesmrteľného ducha? Podľa kresťanskej vierouky nie, ale ducha života ako človek, to áno. Podobne ako v základe života sa človek a zviera rovnajú v smrteľnosti. To vyjadruje Biblia jasne a realisticky: „Veď údel synov človeka a údel zvierat je rovnaký. Jedni i druhí umierajú, ich duch je rovnaký, človek nemá nijakú prednosť pred zvieratami, alebo všetko pominie. Všetko speje k jednému miestu, všetko vzniklo z prachu a všetko sa na prach obráti“ (Kazateľ 3,19.20), „Zosielaš svoj dych a sú stvorení znovu a tak obnovuješ tvárnosť zeme.“ (Žalm 104,27-30), „A prach sa vráti do zeme, kde bol a duch sa vráti k bohu, ktorý ho dal.“ To, čo sa pri umieraní vracia k bohu, je jednoducho sila života, ktorá je človeku i zvieraťu daná od boha. Tu nie je nijaký náznak, že človek by žil ďalej v podobe duchovnej bytosti. Ani raz v Biblii nečítame nič o „nesmrteľnom duchu“, hoci slovo duch sa vyskytuje 764 krát. Ani v jednom z 379 prípadov, kde je použité slovo „ruach“, to v Starom zákone, neoznačuje duchovnú bytosť, ktorá by bola schopná žiť oddelená od fyzického tela.

Všetky aktivity cirkví, týkajúce sa duší, duchov, posmrtného života a spasiteľstva, sú teda v priamom rozpore s Bibliou. K tomu možno dodať, že keby Ježiš a apoštoli verili v nesmrteľnú dušu v dnešnom chápaní, tak by celý Nový zákon nemohol byť len žalostne malým apendixom tohto „božieho slova“, akým je.

Vyššie uvedená diskusia nenechala na súdobom cirkevníctve ani suchú niť vo veci dogmy o nerozdielnom dualizme dvojice slov „telo a duša“ (hebrejsky „nefeš a basar“), s ktorou sa v Starom zákone tiež nestretávame. Pri tom hebrejčina často vyjadruje určitý celok dvoma vzájomne sa dopĺňajúcimi pojmami. V tom je ďalší dôkaz toho, že Starý zákon nepozná tento podvojný (dualistický) pojem človeka. Pozorovať človeka dualisticky (tzn. zloženého z dvoch častí), ako to bolo obvyklé u pohanov, je v rozpore s biblickým nazeraním.

Ani neskôr používaná dvojica pojmov „telo a duch“ nenaznačuje možnosť ich samostatnej existencie. V češtine rozlišujeme „duševné“ a „duchovné“. Pokým slovo „duševné“ označuje vnútorný život človeka t. j. rozum a city, slovo „duchovné“ má vyjadrovať skôr rozumové vlastnosti a prijaté cudzie myšlienky, väčšinou vo význame náboženskom.

Mnohokrát človek môže byť trochu neskromne rozladený tým, že máme „ducha“ spoločného aj zvieratám, aj keď je celkom zrejmé, aký rozdiel je medzi človekom a zvieraťom (rozdiel v počte neurónov mozgu človeka a psa je až 100 miliárd oproti 70 miliónom, počet ich spojov je tak ešte o tisíce rádov väčší). Podľa Biblie sme „ducha“ - totiž dych života, životnú silu - prijali spoločne rovnako ako zvieratá, od stvoriteľa. Človeka však vyzdvihuje nad inštinktom iných tvorov, a to v zmysle rozumu, pre ktorý má gréčtina slovo „nuo“. Ľudský duch „nevie“ znamenať viac, a to vôľu a svedomie. Avšak ani

tento „vyšší duch“ v nás nie je nijakou nesmrteľnou veličinou.

Ježiš bez duše

Za rozhodujúci výrok zo strany Ježiša je nutné pokladať jeho slova podľa Mk 9.43: „Ak ťa zvádza k hriechu tvoja ruka, utni ju; lepšie je pre teba, ak vojdeš do života zmrzačený, ako keby si išiel s oboma rukami do pekla, do neuhasiteľného ohňa“. Z toho vyplýva, že Ježiš vnímal posmrtný život telesne a nie prostredníctvom nejakej mystickej duše.

Jeho jediný výrok podľa katechizmu s odvolaním na Mt. 10.28 „Nebojte sa tých, ktorí zabíjajú telo, ale dušu zabiť nemôžu“ je nesolídnym a zavrhnutiahodným vytrhnutím z kontextu duše v pôvodnom význame života, a to aj z vety, pretože tá pokračuje takto: „Radšej sa bojte Toho, ktorý môže dušu aj telo zahubiť v pekle.

Podľa biblického chápania ortodoxne veriacich v zmŕtvychvstaní človeka nie je na človeku nič nesmrteľné a jeho jedinou nádejou na večný život je vzkriesenie z mŕtvych v deň sľubovaného Kristovho návratu. Napriek tomu mnohí veriaci sú presvedčení, že keď zomrú, prídu hneď po svojej smrti do raja, pretože Ježiš na kríži to mal jednoznačne prisľúbiť lotrovi po svojej pravici.

Ten sa naň v poslednej hodine mal (podľa neprítomného spisovateľa) obrátiť slovami „Ježišu, pamätaj na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva“. Ježiš mu mal odpovedať: „Amen, hovorím ti dnes budeš so mnou v raji“ (Lukáš 23,42.43). Kto by chcel pochybovať o tomto texte? Neprišiel azda lotor spolu s Kristom ešte v deň svojho ukrižovania ako nesmrteľná bytosť do neba? (Aj keď ako lotor by tam sotva mal čo hľadať.)

Pán „Lojzo“ aj tu v diskusii argumentoval logicky, že tento názor je nesprávny, pretože je v rozpore s pochopením základov Biblie a tiež preto, že by to odporovalo aj iným Ježišovým slovám. On napr. trikrát ohlásil svojim učeníkom svoje budúce utrpenie a smrť, že bude zabitý, ale na tretí deň vstane z mŕtvych (Matúš 16,21; 17,23; 20,19). On nepovedal, že by bolo zabité len jeho telo. Ak ráno v deň vzkriesenia ešte nebol u svojho Otca na nebesiach, ako by mohol byť už v deň svojho ukrižovania so zločincom v raji? Ako

Aldus Manulius

potom máme rozumieť veršu Lukáša 23,43? Táto dilema má riešenie v správnom umiestení čiarky v tomto prejave Ježiša, a to takto: „Amen, hovorím ti dnes, budeš so mnou v raji.“ Ježiš (podľa fabulujúceho Lukáša, ktorý sám pri kríži nebol) zrejme chcel povedať: „Dnes, keď visím opustený a znevážený na kríži, uisťujem ťa, ty budeš so mnou v raji“. Interpunkcia totiž nepatrí k pôvodnému textu Biblie. Tá bola zavedená až v 15. stor. učeným benátskym tlačiarom a humanistom Aldusem Manuliusem (1449-1515), ktorý tým zásadne ovplyvnil dejiny kníhtlače a európskej vzdelanosti.

Podľa pôvodného textu sa slovo „dnes“ môže vzťahovať rovnako ako k druhej časti vety, tak aj k prvej. Oboje je možné. Prekladateľ sa však mal riadiť celkovým kontextom, aby jeho preklad nebol v rozpore s inými výrokmi Biblie. Toto vzal do úvahy napr. L. Reinhardt vo svojom preklade Nového zákona, keď verš Lukáša 23,42343 preložil takto: „A on povedal Ježišovi: Spomeň si na mňa, keď prídeš k svojej kráľovskej moci“. A Ježiš mu povedal: „Naozaj, vravím ti dnes, ty budeš so mnou v raji.“ V rovnakom zmysle to prekladá i W. Michaelis.

Pozoruhodná je argumentácia svedkov jehovových podľa českej Wikipédie:

„…V raných gréckych rukopisoch sa interpunkcia vôbec nepoužívala, rozdeľovacie znamienka sa začali objavovať až v 9. stor. n. l. Prekladatelia teda museli pri interpretácii tejto vety vychádzať zo svojho pochopenia kontextu. Hoci teda mnohí vychádzali z cirkevnej tradície (ktorá však vznikla až po zlučovacích procesoch s rímskymi filozofickými myšlienkami, napr. o nesmrteľnosti duše a ustanovení upravovaného kresťanstva ako štátneho náboženstva) a vsunuli čiarku pred slovo „dnes“, v niektorých prekladoch sa objavuje podobná formulácia ako v Překladu nového světa („Bible Svědků Jehovových“). Túto interpretáciu používajú napr. Reinhard a W. Michaelis (nemecké preklady), Lamsa a Rotherham (anglické preklady - pozri poznámku pod čarou k Lukášovi 23,43 v Rotherhamově The Emphasized Bible) a tiež v Curetonijském sýrskom preklade z 5. storočia n. l.“.

Možno sa však domnievať, že otázka čiarky v údajnom Ježišovom výroku je len búrkou v pohári vody. Ježiš by sotva mohol z nejakých osobných pohnútok priviesť pred svojho otca lotra, ktorý neurobil pokánie, alebo aspoň ľútosť nad svojimi činmi. V nebi by sa takto ocitol zločinec, ktorý by sa chcel mať aj po smrti dobre s Kristovou protekciou a ako taký, ktovie ako by sa tam medzi svätými správal. V krutých bolestiach na kríži sa tiež sotva dá vôbec hovoriť, naviac ešte vyjadrovať v spisovnom súvetí.

Vo výrokoch Ježiša možno však nájsť aj iné odporujúce si texty, podľa čoho možno usudzovať, že buď sa jeho názory postupne vyvíjali, alebo nebol vždy zásadový.

Lukáš nebol prítomný pri popisovanej epizóde pri kríži a nemohol jeho

Josephus Flavius

Immanuel Kant

slová počuť. Apoštoli sa po zatknutí Ježiša rozutekali (ktovie, či tam boli a či neboli ešte po alkoholovej opici) a žiaden z nich sa nezúčastnil trnistej cesty na Golgotu ani ukrižovania, Ježišovi nepomohli ani niesť kríž (pri tom mal byť Peter pevný ako skala). Takže ktovie, kto si Ježišov dialóg s lotrom vymyslel a prípadne, ako prebiehal. Odvodzovanie existencie duše z legendy prifarbenej nezúčastneným spisovateľom do tvaru doslovných výrokov Ježiša a lotra, môže teda byť len málo pravdepodobnou špekuláciou.

Zo správ I. Flavia vieme, že sa v daných dobách praktizovalo v Judey až skupinové vešanie lotrov a ťažkých opilcov na kríž, ako dosť drastická odvykacia kúra. Ježiš, ako vodca veľkej potulnej skupiny kazateľov, nikde nepracujúcich a holdujúcich vínu, mohol sa medzi nimi tiež ocitnúť z podobného dôvodu. Takýto jeho osud bol aj v záujme vplyvných farizejov, ktorým svojim kázaním maril prípravy na povstanie proti Rimanom na náboženskej báze. Z pravdepodobnej agónie dvoch ľudí, trpiacich na kríži dokázala cirkev vykresať (či skôr vyrobiť a podvrhnúť ľudstvu) mystický a prakticky jediný aspoň takto pochybný základ celej viery v dušu, duchovno, v posmrtný život a spasiteľstvo.

Dôkaz o neexistencii toho, čo neexistuje

Polemika o tom, či nejaká predstava či tvrdenie sa aspoň sčasti zakladajú na realite, sa týka temer výlučne náboženskej viery a duchovna, plných záhad, mýtov, predstáv a neoveriteľných dogiem. Dilema o tom, či existuje „pravda“, informácia, myšlienka, niečo transcendentné, nehmotné, abstraktný pojem, alebo metafyzika, má spoločného menovateľa práve v náboženstve. Pokým aspoň niečo z toho všetkého môže nezávisle a preukázateľne existovať, potom by azda mohli existovať aj duše a boh, onen svet s nebom a peklom, démoni a akékoľvek nadprirodzené bytosti, aké si len dokážeme vymyslieť.

Taká nádej o možnosti dokázať existenciu jedného spochybniteľného predmetu druhým takým, však rýchlo zhasína pri pohľade na neslávny odchod nejednej, skôr nespochybniteľnej mytológie do ríše rozprávok, spolu s výplodmi ešte naivnejších náboženských smerov a filozofie.

Dnes nachádzame dva smery zástancov existencie toho, čo neexistuje. Prvý sa snaží dokázať špekulatívnymi metódami, že existuje boh (kozmologicky, kauzálne, antropicky a pod.) a že potom teda existuje aj duša a všetko ostatné alebo naopak, že musí existovať duša v mysli a vo vedomí človeka a potom teda aj boh a celé transcendentno so záhrobím a anjelov. Druhý smer je si vedomý toho, že sú všetky podobne špekulatívne dôkazy len špekuláciami a nie dôkazmi a preto vychádza z princípu I. Kanta a jeho podobných predchodcov o tom, že existenciu boha nemožno vyvrátiť ani dokázať. Tento princíp je dnes vynaliezavo používaný aj vo vzťahu k duši, anjelom, démonom a k ostatnému transcendentnu. S jeho pomocou a ešte i s uvedenými „dôkazmi“, ktoré bývajú mediálne hlásané ako (rýchlo pohasinujúce) senzácie, sa kazateľ viery a filozofických bludov cíti dnes voči skeptikom sebaisto ako v nepriestrelnom brnení. Tí totiž nemajú proti nim iné argumenty než opäť len špekulácie a tvrdenia proti tvrdeniu. Kazatelia tým majú súčasne v ruke nepremožiteľný nástroj na manipulácie ľudstvom celej planéty.

Pozrime sa však na to, či predsa len nemožno dokázať exaktne a nad všetku pochybnosť, že neexistuje to, čo nemôže existovať.

Už krátky pohľad napr. na egyptskú mytológiu napovedá, že by bolo zbytočné mariť čas dokazovaním neexistencie bohov a že o to ťažšie by bolo

Thomas Henry Huxley

dokázať neexistenciu duchovna typu duší a anjelov len špekulatívne, ontologicky. Len z plejády bohov a božstiev rôznych kategórií tejto mytológie však odvial vietor času do zabudnutia viac než 1 500 takých pojmov bez toho, že by musel niekto dokazovať, že sú len výmysly. Žiaden z bohov neprežil v ľudských predstavách viac, než dve až tri tisícročia, avšak viera v existenciu duchovna a posmrtného života sa zdá byť nesmrteľnou.

Na rozdiel od dôb I. Kanta, starovekých a stredovekých teológov a filozofov dnes žijeme v celkom inej dobe z hľadiska poznatkov fyziky a biológie. Celé stáročia panujúci princíp francúzskeho biskupa a teológa M. Oresmeho (asi r. 1320-1382) o tom, že nemožno dokázať ani vyvrátiť rotáciu Zeme okolo vlastnej osi, vieme dnes vyvrátiť pomocou matematického kyvadla (nezávisle na vzťažných sústavách). I. Kant ešte nevedel napr. o tom, že nič sa nemôže pohybovať nekonečne veľkou rýchlosťou predovšetkým z dôvodov energetických a že už preto nemôžu byť démon, anjel, Panna Mária, ani nijaký boh vševedúcimi a nemohli by konať zázraky. Tu možno poznamenať, že kozmologický dôkaz existencie boha ako vševedúcej a všemohúcej bytosti, bol exaktne vyvracaný napr. tu: https://goo.gl/3Q1QHH. Sotva možno pochybovať o dôvodoch, prečo sa ten dôkaz nuvádza v školských učebniciach a v kázňach v kostole.

Pri dokazovaní „neexistencie“ nemusíme tu zabŕdnuť do súperenia so

storočnou a rozvetvenou spoločnosťou agnostikov s dávnymi zvučnými menami filozofov, ktorí filozofovali bez pevných základov dnešných poznatkov vedy od T. H. Huxleya (1825-1895), I. Kanta (1724-1804) a ešte aj starých Grékov počínajúc Protagorom až po K. Marxa. Takáto filozofia pôvodne o nemožnosti poznania nielen boha, a iných náboženských a metafyzických tvrdení vedie len do slepej uličky.

Všeobecné tvrdenie napr. o tom, že nejaká duša má oživovať inak mŕtve ľudské telo, ťažko by bolo možné vyvrátiť samotnými filozofickými argumentmi až do záveru, že duša nemôže existovať. Pri takýchto úvahách sotva možno uspieť aj formálnou aplikáciou princípu Hitchensovej britvy, hlásajúcej, že tvrdenie bez dôkazov môže byť zavrhnuté tiež bez dôkazu. Avšak aplikáciou poznatkov vedy o nevyhnutných synaptických prenosoch biochemických akčných potenciálov pri komunikácii neurónov a svalových vlákien, možno vyvrátiť schopnosť nehmotnej duše vyrábať také hmotné organické látky, ktoré sú nevyhnutnými komunikačnými prostriedkami v tele (neurotransmitery). Dôkazom, že duša nemôže takéto hmotné látky vyrobiť ani používať, možno súčasne dokázať, že táto komunikácia prebieha bez nej. Takto vzniká dôkaz nie ako hmlistá a polemická filozofická fráza, ale ako zásadná kontradikcia tézy o nehmotnej duši voči všeobecne známemu nespochybniteľnému poznatku.

Ak musí nejaký objekt mať také nevyhnutné vlastnosti a schopnosti, bez ktorých nemôže určeným spôsobom konať a prejavovať sa a pri tom nemá a ani mať nemôže hoci aj jedinú z nich, tak nemôže existovať. Rovnako tak, ak nesmie určité vlastnosti a schopnosti mať a pri tom by ich nevyhnutne mať musel, tak rovnako nemôže existovať. Všeobecnejšie možno tento princíp (Stephenov) vyjadriť aj tak, že ak sú nejakému objektu pripisované nereálne a pri tom významné vlastnosti, tak ten nemôže byť reálny. Je nereálny aj v prípade, keď nevyhnutné významné vlastnosti nemá a ani ich nemôže mať.

Okrem toho môžu z hypotetickej existencie nejakého objektu vyplývať aj dôsledky, ktoré sú nezlučiteľné s empirickým pozorovaním. Potom je neexistencia takého objektu vyvracaná aj rozborom empirických údajov. Takto možno pokladať za dokázané, že na Mesiaci neexistuje napr. sodíkové jazero v kvapalnom stave. Najmä, že neexistuje, nie len, že by existovať nemohlo.

V súčasnom svete vedeckého a technického pokroku sa teda nemusíme uchyľovať k princípu K. Poppera a hlavou v piesku sa zbabelo nezaoberať duchovnými a metafyzickými výmyslami, s tým, že ich, údajne, nemožno vyvrátiť (Popperova britva).

Táto formula dôkazu podľa vlastností a schopností objektu môže mať prelomový význam v posudzovaní celej idealistickej filozofie a duchovnej nadstavby náboženských vieroúk. Nemusí však účinne platiť na dilemu o Tvorcovi či bohu, pretože ten nijaké vopred stanovené vlastnosti mať nemusí. Ani vševedúcnosť či všemohúcnosť, ktoré sa pojmu Tvorca, na rozdiel od pojmu boha, nepripisujú. Dokonca môže mať aj schopnosť energetického pôsobenia na hmotu, ak je sám hmotnou energiou, a to sa celkom vylúčiť nedá. Aj keby jeho nejaký biologický mozog tiež sotva mohol fungovať napr. pri tlaku menšom, než 10 Pa. Pokým napr. u duše, duchu a pri akýchsi nadprirodzených bytostiach sa existencia vylúčiť musí, pretože tie by museli byť súčasne nehmotné, aby nemohli by byť zničené v krematóriu a mohli byť večné.

Dôkaz o neexistencii vyžaduje nielen definíciu, ale vždy aj kritérium posúdenia jej reálnosti. Tým môže byť len veda a logika s ich základnými neotrasiteľnými poznatkami a princípmi. Nemožnosť vševedúcnosti boha a hmotného pôsobenia nehmotnej duše na telo človeka možno takto dokázať jednoznačne nie len na základe princípu samotnej teórie relativity o konečnej rýchlosti svetla (a čohokoľvek iného), ale na základe nemožnosti nekonečne veľkej rýchlosti pohybu akéhokoľvek nosiča informácií (fotónu, elektrónu, zvukové alebo elektromagnetickej vlny). Pretože jej počiatočná rýchlosť by musela byť nulová alebo konečná a zrýchlenie by vyžadovalo nekonečne veľkú energiu, akú nemá celý vesmír. Princíp teórie relativity ($v_{max}=c$) nemožno pokladať za neotrasiteľný, ale princíp ($v_{max}<\infty$) áno, čo dokazuje nemožnosť existencie duše, tak i boha, pokým by on musel byť vševedúci.

Oponenti popísaného dôkazu o neexistencii boha a duše pochopili (autor ho už použil v internetovej diskusii), že akákoľvek definícia alebo len prejav, ktorý by vyžadoval určité vlastnosti boha a duše, môžu už viesť k dôkazu o tom, že neexistujú. Východisko z tejto pasce vidia v tvrdení, že boh ani duša nijakú definíciu človekom nepotrebujú, že oni proste sú (existujú) aj bez nej. Český kňaz a univerzitný profesor M. Vácha podobne tvrdí, že všetky naše predstavy o bohu môžu byť falošné, a že napriek tomu môže existovať (zavádzajúce samo sa vylučujúce tvrdenie). Skeptik tu nemusí naliehať na definície, pretože ich vlastnostiam a schopnostiam sa veriaci ani cirkví vyhnúť nemôžu v nijakej vete, ba ani v myšlienke, ktoré by sa ich dotýkali. Nehovoriac o Biblii, katechizme, Wikipédii a iných náučných slovníkoch, výtvarných a sakrálnych dielach, ktoré o ich bájnych a nereálnych vlastnostiach a schopnostiach vypovedajú „neúrekom“.

Reálnosť existencie duše je vyvracaná už tým, že má byť nehmotná a pritom sa má aj pohybovať spolu s telom alebo aj bez neho. Bez pôsobenia gravitácie a hmotných síl zotrvačnosti by na ňu nemohla pôsobiť žiadna sila ani interakcia, ktoré by mohli umožňovať pohyb a polohu na určitom mieste. Nehovoriac o aspektoch komunikačných, chemických alebo energetických. Reálnosť samostatnej existencie akéhokoľvek pojmu, bez ľudstva, ako jeho fyzického nositeľa, môže byť vyvracaná podobnými dôkazmi.

Dôkaz o neexistencii môže stroskotať v prípade, keď o objekte nič určitého netvrdíme, ani ho nedefinujeme, ale napriek tomu si myslíme, že existuje (autorova manželka takto skalopevne verila, že mimo nás niečo nepoznaného určite existuje, že to môže byť niečo veľké, silné, večné atď.). Pokým súčasne netvrdíme, že také niečo môže riadiť každé naše konanie, alebo že nás môže všade sledovať a večne mučiť a preto sa mu musíme na kolenách klaňať, potom môžeme takúto vieru prehliadať ako neškodnú pochabosť. Pokým by však taká viera chcela mať celé ľudstvo pred sebou na kolenách, potom by mali byť všetky jej formy zakázané, ako zločin proti ľudstvu.

Štefan Kotoč ■

Zasadalo Valné zhromaždenie Spoločnosti Prometheus

F. Jedinák: Meeting of the General Assembly of Prometheus Society

Abstract:
Report from the General Assembly meeting on November 25, 2017 in Banska Bystrica.

Valné zhromaždenie (ďalej len VZ) sa uskutočňuje podľa zásad, uvedených v základných dokumentoch (stanovy a organizačný poriadok) našej organizácie – teda raz za dva roky. To ostatné sa konalo **25. novembra 2017 v Banskej Bystrici**. Jeho úlohou bolo zhodnotiť činnosť Spoločnosti Prometheus (SP) za uplynulé dva roky – obzrieť sa, ako sme sa vysporiadali so zámermi VZ z roku 2015. Zároveň však účastníci tohto rokovania mali prijať programové dokumenty na nové dvojročné obdobie do roku 2019. Na tomto mieste sa zmienime aspoň o podstatných veciach, ktoré boli predmetom rokovania a dostali sa i do záverečného uznesenia z VZ.

Ak vynecháme podrobnosti organizačného charakteru, musíme sa pristaviť pri prvom z dôležitých dokumentov, a to pri **Správe o činnosti Ústrednej rady a Predsedníctva ústrednej rady** (ďalej len ÚR a P ÚR). Sú to dva orgányv, ktoré sa schádzajú v stanovených intervaloch a riadia činnosť organizácie v súlade so stanovami Spoločnosti Prometheus (ďalej len SP).

Správu predniesol predseda SP Roman Hradecký. Dokument hovorí o práci s členskou základňou organizácie v kluboch, ktoré existujú v Bratislave, Banskej Bystrici, Pezinku, Prešove a Košiciach, i s individuálnymi členmi na celom území Slovenska. Uplynulé dvojročné obdobie ukázalo, že stále viac vystupuje do popredia potreba skvalitňovania práce a kontaktov s individuálnymi členmi. Má zmysel **komunikovať viac so širokou verejnosťou**, k čomu sme využívali internet – vlastnú internetovú stránku na doméne prometheus.sk, Facebook i Google plus.

V priebehu celého obdobia sme sa snažili **komunikovať, spolupracovať a získavať informácie od rôznych subjektov**. V novembri 2016 sme rokovali so zástupcami občianskeho združenia Ethos, ktoré malo svoje VZ v Banskej Bystrici, o budúcej spolupráci a koordinácii propagačných kampaní. Táto spolupráca sa však v reálnej činnosti počas nasledujúceho obdobia neuskutočnila a je potrebné vrátiť sa k tejto snahe a pokúsiť sa realizovať ju v budúcnosti.

Na základe zákona č. 211 o slobodnom prístupe k informáciám z Ministerstvo kultúry SR (ďalej len MK SR) získali sme **informácie o výročných správach cirkví a náboženských spoločnosti v súvislosti s používaním financií, ktoré dostávali zo štátneho rozpočtu** za roky 2000 až 2016. Neboli sme však s odpoveďou a predloženými informáciami spokojní. Túto záležitosť chceme doriešiť k našej spokojnosti v roku 2018.

Správa pozitívne hodnotila **Ceny humanistov za roky 2016 a 2017**, ktoré boli dôstojným pokračovaním dlhoročnej tradície oslavy Svetového dňa humanistova oceňovania aktívnych humanistov na Slovensku. Ceny humanistov predstavujú významný nástroj komunikácie SP s verejnosťou a sú platformou na celoslovenské stretávanie humanistov a to nielen členov SP, ale i širšej verejnosti.

Zúčastnili sme sa medzinárodnej **odbornej konferencie k problematike ľudských práv** na Právnickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Naši zástupcovia vystúpili s príspevkami hodnotiacimi otázku nároku na primerané životné prostredie a postavenie sekulárnych občanov v SR. Upozornili na rozdiel medzi deklaráciou týchto práva a skutočnosťou. Ich vystúpenia sú súčasťou zborníka z konferencie, čim sa nám podarilo prezentovať naše názory a postoje v akademickej komunite.

Správa reflektovala i **činnosť kancelárie SP**, ktorá je v Banskej Bystrici a **finančnú situáciu SP** a jej hlbšiu analýzu. Kancelária zabezpečuje nevyhnutné činnosti a komunikáciu s minimálnymi finančnými nákladmi. Mnohé potreby sme riešili prostredníctvom sponzorov – rozmnožovanie materiálov, údržbu a opravy tlačiarne a kopírky a podobne. V správe bolo konštatované, že sa nám za celú existenciu SP **nepodarilo získať zo zdrojov a grantových programov MK SR žiadny grant**, finančnú podporu a pod., **napriek viacerým a opakovaným pokusom, ktoré skončili neúspešne**. Financujeme sa výlučne z členských príspevkov, z 2 % odvedených daní občanov a organizácii a sponzorských príspevkov. Všetky tieto zdroje podliehajú zmenám a v priebehu rokov 2016-2017 sme nedokázali, na rozdiel od mnohých iných neziskových organizácii, získať viac zdrojov práve z 2 %. Zvýšili sa nám však príjmy od sponzorov.

V spolupráci so zahraničím bol hodnotený náš **vzťah s Medzinárodnou humanistickou a etickou úniou (ďalej len IHEU) a Európskou humanistickou federáciou (ďalej len EHF).** Sme

Predsednícky stôl. Zľava: I. Poljak, R. Hradecký, M. Baťala

plnoprávnymi členmi oboch organizácií. V roku 2017 sa naša delegácia zúčastnila na rokovaní VZ EHF v poľskej Wroclawi. Na kongrese IHEU v auguste 2017 v Londýne nás zastupovala ako delegátka Lenka Beňová. S IHEU sme riešili aktualizáciu a úpravu znenia Správy o slobode myslenia v časti, ktorá sa dotýka Slovenska.

V správe bolo hodnotenie **vydavateľskej činnosti a mediálnej komunikácie** s tým, že popri spomínaných internetových médiách považujeme za dôležite i dlhoročné vydávanie nášho časopisu Prometheus, ktorý teraz, vzhľadom na nedostatok finančných prostriedkov, vychádza len v elektronickej verzii, vo formáte pdf. Pri príležitosti 10. výročia udeľovania Cien humanistov sme vydali v tlačenej podobe Dvoranu slovenského humanizmu, kde sme predstavili všetkých nositeľov ocenení za roky 2008 – 2017.

Druhým zásadným dokumentom prijatým na VZ bol **Návrh zamerania činnosti SP do roku 2019**. Vyplývajú z neho úlohy reagovať na aktuálnu súčasnosť v priebehu celého obdobia rokov 2018 – 2019. Našim programom je naďalej snaha o podporu a budovanie demokracie, presadzovanie zásady, že SR je sekulárnym štátom, ktorý sa neviaže na žiadnu ideológiu ani náboženstvo. Chceme sa zamerať na propagáciu vedy a nenáboženského pohľadu na svet. Budeme sa naďalej usilovať o odluku cirkví od štátu a to nie len finančnej, ale i ideovej.

V súvislosti so zamýšľanou reformou školstva, ktorá navrhuje aby sa **etiku humanizmu** učili všetci žiaci, chceme sa zapojiť do diskusie a presadzovať túto myšlienku. Slovenská republika je sekulárna a všetky deti a mladí ľudia v školskom systéme by mali byť vychovávané v duchu humanistickej etiky.

V predstihu sa budeme venovať otázke **sčítania obyvateľstva, domov a bytov v roku 2021**. V tejto súvislosti je nutná komunikácia so štatistickým úradom, aby sme sa pokúsili ovplyvniť zákon, ktorý určí, ako bude sčítanie prebiehať i to, ako bude formulovaná otázka týkajúca sa náboženskej orientácie občanov.

Ďalej tento dokument akcentuje **potrebu spolupráce s organizáciami podobného charakteru** ako naša. To je už spomínané občianske združenie Ethos, Združenia pre občianske záležitosti, ktoré sa venujú výkonu občianskych obradov a ďalšie neštátne ale i štátne organizácie. Týka sa to i medzinárodných organizácii IHEU a EHF.

Naďalej ostávajú v platnosti úlohy, ktoré sa týkajú **médií a vydavateľskej činnosti**. Mali by sme rozšíriť našu komunikáciu s členmi, sympatizantmi i ostatnou verejnosťou o vydávanie elektronického spravodajcu, tzv. Newslettera. Interval by mal byť aspoň jedenkrát mesačne. V pozornosti budeme mať otázky týkajúce sa činnosti kancelárie i financovania SP ako dôležitých faktorov úspešnosti a ďalšej aktivizácie našej organizácie.

Rovnako budeme pokračovať v zlepšovaní **práce s členskou základňou**, kde už je zrejmé, že stále viac pozornosti budeme venovať individuálnym členom, pretože rozširovanie klubov sa zatiaľ neukazuje ako perspektívne, čo súvisí s celkovými náladami a tendenciami v spoločnosti, napr. s nechuťou k účasti na akejkoľvek „spolkovej“ činnosti. S touto oblasťou úzko súvisí i práca kancelárie spoločnosti, ale predovšetkým celková organizačná činnosť, ktorej kvalita závisí od aktivity oboch orgánov Spoločnosti, ktorými sú ÚR a P ÚR, čo v konečnom dôsledku závisí od aktívnej práce jednotlivých členov týchto orgánov. Teda je to úloha pre členov SP, ktorí boli zvolení do týchto orgánov.

Členovia prítomní na VZ sa zhodli na podpore **šírenia najnovšej knihy Ladislava Hubenáka Cirkev a štát v zrkadle dejín**. V uznesení bolo schválené, že SP odkúpi 100 ks. tejto knihy, pričom prioritne by mala byť distribuovaná do väčších knižníc v krajských a okresných mestách, aby sa dostala k čo najširšiemu okruhu čitateľov. Kniha nebude poskytovaná bezplatne členom SP, ktorí by si ju chceli zakúpiť pre osobnú potrebu, prípadne ako dar svojím známym, či priateľom.

Rokovanie VZ, ukončil **staronový predseda SP Roman Hradecký**, ktorý poďakoval doterajším členom orgánov SP za ich činnosť, vyjadril nádej že naša práca bude úspešná a budeme v spoločnosti rezonovať viac ako doteraz. Ocenil aktivitu účastníkov VZ a zdôraznil, že dokumenty týkajúce sa našej činnosti budú podrobnejšie rozpracované do konkrétnych úloh. Uznesenie z VZ sa dostane ku všetkým členom organizácie, ktorých zároveň požiadame o aktívne šírenie dobrého mena SP medzi verejnosťou.

Najbližšie plánované VZ by sa malo uskutočniť v závere roka 2019.

F. Jedinák ■

Pohľad do rokovacej miestnosti Valného zhromaždenia

Odišiel F. Feňák – humanista, učiteľ, školský pracovník a športový organizátor

M. Beňo: Obituary: F. Feňák – humanist, teacher, educationalist and a sports organiser

Abstract:

A remembrance of a humanist, teacher, educationalist, regional civil activist, sportsman and sports organizer in the Michalovce region, member and sympathiser of Prometheus Society, PaedDr. František Feňák.

PaedDr. František Feňák

Začiatkom novembra 2017 sme dostali oznámenie, že vo veku 86 rokov zomrel náš priateľ – humanista, ateista, učiteľ, školský pracovník, regionálny verejný činiteľ, športovec i športový organizátor michalovského regiónu, člen a sympatizant Spoločnosti Prometheus – PaedDr. František Feňák. Radi by sme sa z úcty k nebohému kolegovi a priateľovi pristavili podrobnejšou spomienkou na neho ako človeka, ktorý reprezentuje väčšinu dnes už bývalých učiteľov a vychovávateľov, ktorí v ťažkej povojnovej dobe na troskách spôsobených 2. svetovou vojnou a v nových podmienkach vznikajúcej ľudovej demokracie budovali, častokrát z popola dvíhali naše školstvo, občiansky a verejný život v mestách a dedinách Slovenska. Dnes je to užitočné aj preto, lebo naša mladá história ohraničená rokmi 1945 – 1989 je často zámerne podceňovaná, zabúdaná, ale aj vedome odsudzovaná, prekrucovaná, ba dokonca aj popieraná i opľúvaná. Pravda je však taká, že generácia učiteľov F. Feňáka budovala naše školy v ťažkom povojnovom čase, v čase všeobecného nedostatku. Mladí učitelia boli rozmiestňovaní podľa potrieb spoločnosti. Z nutnosti, vyvolanej povojnovými pomermi, odchádzali učiť aj do tých najzápadlejších kútov Slovenska. Žili a pracovali v ťažkých, niekedy až núdznych materiálnych podmienkach. Stavali na nohy staré a zriaďovali nové školy, šírili osvetu, vzdelanosť, vychovávali vojnovými pomermi demoralizované, neraz doslova zdivočené deti a mládež. Boli nositeľmi a šíriteľmi kultúry, vzdelania, nositeľmi hudobnej, divadelno-ochotníckej, knižničnej, literárnej, telovýchovnej, športovej a inej kultúry. Tvorili a šírili vtedy nové a progresívne pedagogické metódy a organizačné postupy vo vyučovaní. Vynachádzali a tvorili metodické a materiálne prostriedky vyučovania, nové učebné pomôcky. Neraz boli nútení suplovať povinnosti, ktoré vyplývali z nedostatku verejných pracovníkov, boli poslancami miestnych národných výborov, pričinili sa o vznik a činnosť neskorších zborov pre občianske záležitosti, pomáhali pri zakladaní jednotných roľníckych družstiev. V súhrne, učitelia boli prvolezcami a pomocníkmi na mnohých úsekoch spoločenského života. Popravde – neraz aj proti vlastnej vôli, inokedy na úkor vlastného voľného času i súkromného života. Mnohí učitelia si stihli rozširovať alebo zvyšovať pedagogickú kvalifikáciu na dostupných vysokých školách pedagogického zamerania, písali, publikovali, tvorili, realizovali sa vo výtvarnej, hudobnej, literárnej oblasti. Hlbokú brázdu vyorali naši učitelia v športe ako výkonní športovci i ako tréneri, zakladatelia a organizátori športových organizácii na miestnej a vyššej úrovni. Istotne veľa ich žiakov a chovancov, dnes už aj ľudí v dôchodkovom veku, vďačí za mnohé podnety a vzory svojim bývalým učiteľom. Vzdelávaním, osvetovou prácou medzi mládežou a občanmi prispeli k formovaniu pokrokového svetonázoru občanov, zbavovaniu sa závislosti na rôznych formách tmárstva, bosoráctva a iných rezíduách vtedy rozšíreného ľudového názorového povedomia, sekularizácii, ale aj k oslabovaniu konzervatívneho vplyvu cirkví, ktoré boli na Slovensku veľmi silné. Podieľali sa a posvetšťovaní školy a poštátňovaní školstva, formovaní nedualistickej demokratickej jednotnej školskej sústavy bez slepých uličiek.

Kniha života PaedDr. Františka Feňáka sa začala písať 12. septembra 1931 v Malom Slivníku, okres Prešov. Narodil sa v roľníckej rodine. V r. 1950 po maturite na Učiteľskej akadémii slovenskej v Prešove nastúpil na miesto učiteľa 1. – 5. ročníka Základnej školy v Hričovskom Podhradí v okrese Bytča, kde pôsobil dva roky. Tam sa zoznámil aj so svojou manželkou Máriou, tiež učiteľkou, s ktorou sa vo februári v r. 1952 zosobášili a odvtedy s manželkou spolu prežili 65 rokov.

V apríli 1952 odchádza na základnú vojenskú službu, ktorú absolvoval v r. 1952 – 54 v Trenčíne. Tu bol aj dirigentom vojenského amatérskeho hudobného speváckeho súboru.

Po skončení vojenskej služby v r.1954-58 nastúpili spolu s manželkou Máriou ako učitelia na ZDŠ v Pavlovciach nad Uhom. V r. 1958-1960 pôsobil ako riaditeľ základnej školy s 1. – 5. ročníkmi v Sennom. V r. 1960 sa s manželkou vrátili do ZDŠ v Pavlovciach nad Uhom, kde spolu pôsobili 14 rokov; on ako učiteľ roč. 5. – 9. so špecializáciou slovenský jazyk – dejepis, manželka vyučovala v ročníkoch 1. – 4.

V r. 1960 mu minister školstva SR udelil titul Vzorný učiteľ. V r.1963 – 66 ukončil štúdium na Pedagogickej fakulte v Prešove, odbor slovenský jazyk – dejepis. V Pavlovciach nad Uhom potom zastával funkciu zástupcu riaditeľa ZDŠ do roku 1970.

V r. 1970 manželia odchádzajú do Michaloviec, kde František Feňák pôsobil ako okresný školský inšpektor. Od r. 1974 až do odchodu do dôchodku v roku 1991 bol vedúcim Okresného pedagogického strediska v Michalovciach. V rokoch 1974-1991 bol členom Pedagogickej rady Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky ako jediný reprezentant okresných pedagogických stredísk na Slovensku.

Bol tiež členom Vedeckej rady Ústredného ústavu ďalšieho vzdelávania učiteľov, odborným poradcom Ústrednej školskej inšpekcie Ministerstva školstva SSR, členom Východoslovenskej pobočky Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii

vied, predsedom výboru Speváckeho zboru michalovských učiteľov, režisérom divadelného súboru Pedagóg v Pavlovciach nad Uhom, predsedom okresnej dorastovej komisie Slovenského červeného kríža, prísediacim sudcom Okresného súdu v Michalovciach, predsedom ROH a členom Rady MNV v Pavlovciach nad Uhom.

Tieto a ďalšie funkcie, ktoré F. Feňák vykonával boli neplatené. Za pedagogickú, verejnú a športovú činnosť mu bolo udelených celkom 53 diplomov a čestných uznaní.

Do povedomia slovenskej učiteľskej a širšej občianskej verejnosti vstúpil aj svojou publikačnou činnosťou ako autor temer 800 článkov do denníkov, týždenníkov i mesačníkov a rozhlasu. Týždenník Učiteľské noviny mu uverejnil viac ako 270 článkov a mnohé z nich vyvolali živé ohlasy učiteľskej verejnosti. Bol tiež dopisovateľom a členom redakčnej rady Zemplínskych novín. V r.1988 získal prvenstvo v súťaži o najlepší príspevok roka v pedagogickej tlači.

F. Feňák bol činný aj ako aktívny športovec i organizátor športu v obciach Pavlovce nad Uhom, Senné a v Michalovciach. V r. 1955-60 bol ako 25-ročný najmladším predsedom Okresného výboru Československého zväzu telesnej výchovy na Slovensku vo Veľkých Kapušanoch. V r.1956-70 predsedal basketbalovému klubu Pavlovce nad Uhom.

Súťažne hral basketbal v oblastnej súťaži a I. A triedu vo futbale za Pavlovce nad Uhom. V stolnom tenise získal titul majstra okresu v zmiešanej štvorhre a druhé miesto jednotlivcov. Po skončení aktívnej činnosti športovca v Pavlovciach nad Uhom ako futbalový rozhodca rozhodoval v krajskej súťaži vo futbale a bol funkcionárom futbalového oddielu.

V r.1971 po príchode do Michaloviec stál pri znovuzrodení michalovského basketbalu. Ako dlhoročný predseda basketbalového oddielu v r.1971 – 1981 spoluformoval a sledoval svoje predstavy o vzostupných aktivitách michalovského basketbalu. Aj v dôsledku toho basketbalisti postúpili z okresného preboru až do najvyššej I. slovenskej národnej ligy. Bol známy tým, že úzkostlivo dohliadal na tréningy mužov a dorastencov. Organizoval pravidelné domáce i zahraničné turnaje. Michalovčania privítali na basketbalových stretnutiach aj reprezentačné družstvá Grécka, Kuby a i. Ako predseda basketbalového klubu poctivo pracoval 10 rokov.

Spolu so synom Miroslavom je spoluautorom prvej knihy o michalovskom basketbale - *Z histórie michalovského basketbalu,* ktorá mapuje roky 1936 – 1986. Za rozvoj basketbalu v meste dostal aj Cenu primátora Michaloviec. Bol ocenený za zásluhy o rozvoj východoslovenského basketbalu.

Od r. 1982 bol predsedom klubu „Ligy stovkárov“ - rekreačných bežcov v okrese Michalovce. Sám sa venoval rekreačnému behu.

V r. 1984 bol autorom myšlienky a spoluzakladateľom Podvihorlatského maratónu, ktorý sa organizuje už 33 rokov. Členom organizačného výboru tohto podujatia bol v r. 1984 – 91.

F. Feňák hrával I. národnú ligu v šachu za Chemko Strážske a III. ligu za Michalovce. V r. 1981 dostal Verejné uznanie Československého zväzu telesnej výchovy III. stupňa Za zásluhy o rozvoj Československej telesnej výchovy.

Po odchode do dôchodku v r. 1991 sa venoval s manželkou Máriou prácam v záhradkárskej osade. Mal rád rodinné stretnutia v kruhu svojich najbližších a pravidelne sa stretával s priateľmi pri šachu či rôznych športových a kultúrnych podujatiach.

Bol starostlivým otcom, svokrom, milým dedkom, pradedkom, dobrým, pracovitým, poctivým a verným priateľom.

Jeho krédom bola myšlienky Cliva Bella: **„To v čo veríme, nie je nevyhnutne pravda. To, čo uctievame, nemusí byť dobré, lebo všetky otázky ostávajú navždy otvorené“.**

Kniha života PaedDr. Františka Feňáka sa uzavrela ráno 2. novembra 2017 v Humennom.

Osobne som F. Feňáka poznal viac rokov. Bol som jeho mladším kolegom, spolupracovníkom a priateľom. Vo svojom živote som poznal mnoho ľudí, ale len málo bolo takých ako on: celkom odovzdaný výchovnej a vzdelávacej práci v škole, neúnavný organizátor, nápaditý, tvorivý človek, ale pritom osobne skromný človek; neustále sa vzdelával; bol kultivovaný, čestný pravdovravný, spravodlivý, kritický voči vtedajším neduhom v školstve i v spoločnosti, neznášal každú nespravodlivosť a hnusila sa mu najmä korupcia a zneužívanie postavenia niektorých vtedajších funkcionárov na vlastné obohacovanie. Neduhy vtedajšej spoločnosti, ale aj negatívne javy poneznorevolučnej doby prežíval doslova mučivo a robil všetko čo mohol pri ich odhaľovaní, potláčaní a odstraňovaní. V tomto ohľade bol až sebazničujúco nebojácny a neraz ho kvôli tomu šikanovali, osočovali, pranierovali, skryto i otvorene prenasledovali.

Česť jeho pamiatke.

Matej Beňo ■

Na zamyslenie

To think about

Dnes sa ľudia stále kamsi ponáhľajú. Z civilizácie vymizla múdrosť „pomaly ďalej zájdeš“. A tu zrazu, idúc po ulici, vidím, z domu nenáhlivo vyšla žena, mladá, strednej spoločenskej kategórie. Pomaly prešla kúsok cesty a zastala. Čudné. Začala sa hrabať v taške, niečo vytiahla. Obrátila sa a pokročila k smetiakom. Vyzeralo to, že si spomenula na čosi čo treba vyhodiť.

Ale nie. Oslovila starú šedivú biednu ženu, ktorá práve vybrala zo smetiaka celú, neporušenú, v celofánovom obale zabalenú plnenú bagetu. K bezdomovkyni vystrela ruku a povedala: „Pánboh mi zmenil život“ – znelo to veľmi šťastne – „tu máte, prilepšite si“.

Starena, očividne hľadajúca jedlo ostala prekvapená. Darkyňa jej podávala dvadsať eurovú bankovku. Taký veľký peniaz ešte na ulici od nikoho nedostala. Zarazene prijala, poďakovala. Na šťastnú ženu uprela staré múdre oči. Opýtala sa:

„Ako vám pánboh zmenil život?“

„Bola som chorá a pánboh ma uzdravil. Dlho som sa trápila, modlila som sa, teraz mám celkom nový život.“ Pritom zdvihla bradu a rukou si prešla po jazve na hrdle. „Tu som mala nádor, nemohla som dýchať. A teraz som zdravá.“

Šťastná žena odišla svojou cestou, obdarovaná hľadela za ňou. Nevyzerala, že by ju štedrý dar potešil. V smetiakoch chvalabohu nájde dosť jedla, iné ju trápi.

Pokračovanie na s. 19

Z valného zhromaždenia IHEU

L. Beňová: From the IHEU general assembly

Abstract:
A report from the IHEU general assembly on August 4-6, 2017 in London.

Prezident IHEU A. Copson

V dňoch 4. – 6. augusta 2017 sa v Londýne konalo Valné zhromaždenie Medzinárodnej humanistickej a etickej únie (International Humanist and Ethical Union) – IHEU, ktoré organizovala Britská humanistická asociácia. Spoločnosť Prometheus na toto podujatie delegovala autorku tejto správy, ktorá sa, žiaľ, kvôli neodkladným a nepredvídaným pracovným povinnostiam nemohla zúčastniť neprerušovane celého zasadania.

V piatok 4. augusta bolo stretnutie mládežníckej organizácie IHEU a v sobotu 5. augusta prebiehala konferencia na tému: *Rast populizmu a jeho hrozba sekularizmu, demokracii a ľudským právam*.

V nedeľu 6. augusta sa konalo Valné zhromaždenie IHEU, na ktorom sa zúčastnili delegáti, ktorých delegovali príslušné národné členské organizácie.

Prezident IHEU Andrew Copson predniesol správu o činnosti IHEU, ktorá je zahrnutá vo výročnej správe 2016 (dostupné na: https://goo.gl/yjHxyJ).

Boli tiež udelené dve **ceny za významnú činnosť**.

Za významnú prácu *v boji proti poverám* bol ocenený dr. Narendro Dabholkar in memoriam z indického štátu Maharaštra. Bol to lekár, ktorý sa stal ústrednou osobnosťou v organizovanom racionalistickom hnutí v Indii. Bol editorom časopisu Sadhana, zakladateľom členskej organizácie IHEU – Fórum za odstránenie povier v Maharaštre; bol tiež viceprezidentom Federácie indických racionalistických organizácií. Organizoval aktivistov, ktorí v celom štáte vysvetľovali ľuďom, že zázraky neexistujú. 20. augusta 2013 ho dvaja muži zavraždili. Cenu prevzal jeho kolega a priateľ Narendra Nayak.

Na fotografii dole:
Narensra Nayak preberá cenu za boj proti poverám in memoriam dr. Narendrovi Dabholkarovi. *(foto autorka)*

Druhú cenu udelili za významnú činnosť v nigérijskom humanistickom hnutí dr. Leovi Igwemu, za dlhoročnú prácu v boji proti čarodejníctvu. Založil Nigerijské humanistické hnutie v r. 1996 a viedol úspešnú kampaň za prepustenie Mubaraka Bala z psychiatrickej nemocnice, kde ho zavreli preto, že sa vzdal islamu.

Andrew Copson odovzdáva cenu za služby humanizmu 2017 dr. Leovi Igwemu *(foto autorka)*

Hlasovanie o členských organizáciách

Hlasovanie o prijatí nových členských organizácií prebiehalo relatívne rýchlo, podľa pripraveného zoznamu adeptov a popisu obsahu ich činnosti. Zamietnutá bola iba jedna žiadosť o členstvo (z Číny), kde boli dôvodné pochybnosti, či ide o humanistickú organizáciu. Prijatých bolo 18 nových členských organizácií, napr. z Číny, Kene, Kolumbie, Cypru, Izraela, Zimbabwe, Tanzánie, Portorika, Pacifických Ostrovov, Peru a Surinamu.

Hlasovanie o zmene názvu IHEU

Príčiny návrhu zmeny názvu IHEU vysvetlila Elizabeth O´Casey, riaditeľka delegácie IHEU pri OSN a pri Rade Európy. Delegátom vysvetlila, že je ťažké znova a znova vysvetľovať, čo je IHEU a koho zastupuje. Predniesla návrh nového názvu: **Humanist International**. Registrácia IHEU by síce ostala, ale v medzinárodných súvislostiach by sa používal nový názov Humanist International. Kým sme pristúpili k hlasovaniu, vzniesla nórska delegácia otázku, či na prijatie stačí prostá väčšina hlasov prítomných alebo dvojtretinová väčšina, lebo ide

o ústavnú zmenu IHEU. V tejto súvislosti poznamenávame, že delegácia humanistov z Nórska bola nielen početná, ale aj najaktívnejšia a najpripravenejšia na rokovanie. Bolo by užitočné študovať činnosť humanistov v Nórsku.

Rezolúcia o zmene názvu bola prijatá s dodatkom, podľa ktorého správna rada má dohliadať na prechod k novému názvu.

Zhromaždenie sa konalo v hoteli Kingsway Hall v centre Londýna, kde zúčastnení aj obedovali. V rade na obed bolo počuť najmä nemčinu, nórštinu, holandštinu a americkú angličtinu. Bolo zrejmé, že mnohí delegáti sa dobre poznajú z predchádzajúcich podujatí. Menej bolo delegátov z Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky. Práve preto som si k obedu prisala k jedinému účastníkovi z Ugandy – Kato Mukasovi. Je to ekonóm a právnik – zakladajúci člen humanistickej asociácie za vodcovstvo, spravodlivosť a verejnú zodpovednosť, ktorá bola založená v r. 2008 a terajší predseda Ugandskej humanistickej asociácie. Počas krátkeho rozhovoru mi porozprával o humanistickej strednej škole I. Newtona. Humanistické základné a stredné školy sa v Ugande vzmáhajú každým rokom (dostupné na: https://goo.gl/8V1Qca). Kato je tiež členom Predsedníctva IHEU, členmi ktorého sú tiež zástupcovia z Veľkej Británie, Belgicka. Nórska, Nepálu, Guatemaly, USA, Pakistanu a Holandska.

V závere kongresu delegáti schválili Londýnsku deklaráciu proti politike rozdeľovania.

Lenka Beňová ■

Londýnska deklarácia proti politike rozdeľovania

London Declaration against The Politics of Division

Všade, kde existuje právo všetkých ľudí participovať na riadení spoločnosti, je základom ľudskej slobody a šťastia. Humanisti, počínajúc filozofmi starovekej Európy cez revolucionárov z Európy a Ameriky v 18. storočí, až po protikoloniálnych vodcov dvadsiateho storočia v Afrike a Ázii, boli vždy na čele boja za toto právo. V súčasnosti má viac ľudí ako kedykoľvek predtým schopnosť formulovať politické smerovanie komunity v ktorej žijú.

Všade, kde vládne demokracia, hrozí jej zneužitie demagógmi, ktorí sa snažia manipulovať ľuďmi, aby získali moc vo svojom vlastnom záujme. Zneužívajúc ľudský strach a slabosti, rozdeľujú apelom na nacionalizmus, xenofóbiu a iné formy predsudkov a nenávisti. Ich rétorika sa zameriava skôr na negatívne emócie ako na rozum.

Táto tendencia, ktorú niektorí označujú za „populizmus“, sa šíri po svete a vedie k vzniku novej generácie „silných mužov“, politikov, ktorí predstavujú aktuálnu hrozbu pre ľudskú dôstojnosť, práva a slobody na celom svete, od Ruska po Spojené štáty a od Európy po Juhovýchodnú Áziu.

Proti tejto tendencii vyhlasujeme:

Najlepším etickým základom riešenia problémov dnešného sveta a našej budúcnosti je snaha vidieť ľudstvo ako globálne spoločenstvo. Najväčšie úspechy v oblasti ľudského pokroku a solidarity sa dajú dosiahnuť odmietnutím nacionalizmu a jeho nahradením spoluprácou pre spoločné dobro.

Demokracia znamená oveľa viac než pravidelnú možnosť voliť. Aby mohla demokracia prekvitať, musí byť podporená právnym štátom a princípom rovnosti pred zákonom pre všetkých. Rešpektovanie ľudských práv, slobody slova a ďalších ľudských práv by malo byť minimálnym štandardom pre všetky demokracie, dodržiavať a chrániť by sa mali aj ľudské práva menšín, nie iba väčšín. Popri práve voliť musí demokracia obsahovať i systémy transparentnosti, zodpovednosti, možnosti ľudí kritizovať a pokojnou cestou odstrániť zlú vládu. Demokracia zahŕňa jednotlivcov a záujmové skupiny, žiadna osoba, alebo hnutie nemôže tvrdiť, že hovorí v mene všetkých ľudí.

Demokracia môže prežiť iba v kultúre otvorenej diskusie. Diskusia a racionálne pripomienky by sa mali usilovať o rozumné urovnanie nezhôd mierovým a tolerantným spôsobom.

Súčasné problémy sú oveľa zložitejšie ako kedykoľvek v minulosti. Každý politik, ktorý tvrdí, že má pre ne jednoduché riešenia, musí podliehať dôkladnej kontrole.

Ľudský pokrok na celom svete sa zrýchľuje, ale jeho plody sa nerozdeľujú rovnomerne. Dojčenská úmrtnosť klesá, priemerná dĺžka života a príjmy sa zvyšujú, ale mnohí sú vo svete hojnosti stále chudobní. Príliš často sú porušované ľudské práva, vzniká neistota a v mnohých krajinách sa objavujú nové hrozby v oblasti hospodárskej nerovnováhy, životného prostredia a sociálnej ochrany.

Odmietame populizmus a populistické idey v politike a vyzývame všetkých politikov a aktivistov, aby populizmus odsúdili a zaviazali sa, že vo svojich kampaniach nikdy nepoužijú populistickú rétoriku.

Vyzývame humanistov, aby podporovali a obhajovali hodnoty demokracie, rovnosti a ľudských práv na medzinárodnej úrovni, identifikovali populizmus a odolávali mu vždy, keď ho vidia vo svojich vlastných krajinách či na medzinárodnej úrovni.

Zaväzujeme sa riešiť sociálne príčiny populizmu: sociálnu nerovnosť, nedostatočné rešpektovanie ľudských práv, populárne mylné predstavy o demokracii a nedostatok globálnej solidarity. Vyzývame naše členské organizácie a všetkých humanistov, aby sa k nám pripojili.

Preložil: M. Jedinák ■

International Humanist & Ethical Union

Väčšina britskej mládeže sa zaobíde bez náboženstva

The majority of British youth lives without religion

Abstract:
A translation of an article.

Výsledky prieskumu britských sociálnych postojov, uverejnené 4. septembra 2017 ukázali, že až 71 % mladých ľudí vo veku 18-24 rokov sa nehlási k nijakému náboženstvu; iba 3 % sa priznali k anglikánstvu a 5 % ku katolicizmu. Dve posledné čísla narástli na 5, resp. 9 % u 25 – 34-ročných mladých ľudí.

Z celej populácie priznáva 53 %, že nepatria k žiadnej cirkvi; 15 % sú anglikáni, 9 % katolíci, 17 % iní kresťania a 6 % iné náboženstvá.

Združenie Humanisti Spojeného kráľovstva komentuje tento výsledok požiadavkou o prehodnotenie postavenia cirkvi v spoločnosti. Konkrétne ide o úlohy cirkvi v štátnych školách a ďalšie privilégiá platené štátom.

Andrew Copson sa pýta: je správne, ak 97 % mládeže nie sú anglikáni, ale 20 % štátnych škôl, do ktorých budú chodiť ich deti, patrí anglikánskej cirkvi?

Celkom všeobecne: ako môže anglikánska cirkev ostať štátnou cirkvou, ak sa stará o takú malú časť národa?

Copson pokračuje: „Je zrejmé, že anglikánska cirkev prežíva pravdepodobne ireverzibilný kolaps počtu svojich veriacich. To by mala byť jej súkromná záležitosť, ale fakt, že na meniacu sa situáciu odpovedá požiadavkou ešte viac moci a verejných peňazí, hoci dôvody pre ne zanikajú, stáva sa toto všetko záležitosťou verejného záujmu.

Už dávno prešiel čas, keď sa vláda mala prebudiť do demografickej skutočnosti dnešnej Británie a uznať, že trvalé zvyšovanie štátnej podpory pre náboženstvá a verejné vyzdvihovanie aktivít náboženských skupín je pravý opak toho, čo si verejnosť praje."

V Združení Humanisti Spojeného kráľovstva zdôrazňujeme slobodné myslenie a podporujeme humanizmus, aby sme vytvorili spoločnosť, v ktorej vládne racionálne myslenie, slušnosť a vzájomná láskavosť. Snažíme sa spájať ľudí bez náboženského vyznania, aby prehlbovali svoje vlastné názory, žili šťastnejšie a naplnili svoj jediný život, ktorý máme. Našimi obradmi, výchovou, komunálnymi službami a kampaňami chceme vytvoriť čestnú spoločnosť rovných občanov.

Preložil: R. Škoda ■

Dostupné na: https://goo.gl/p3dKgs; 4. 9. 2017

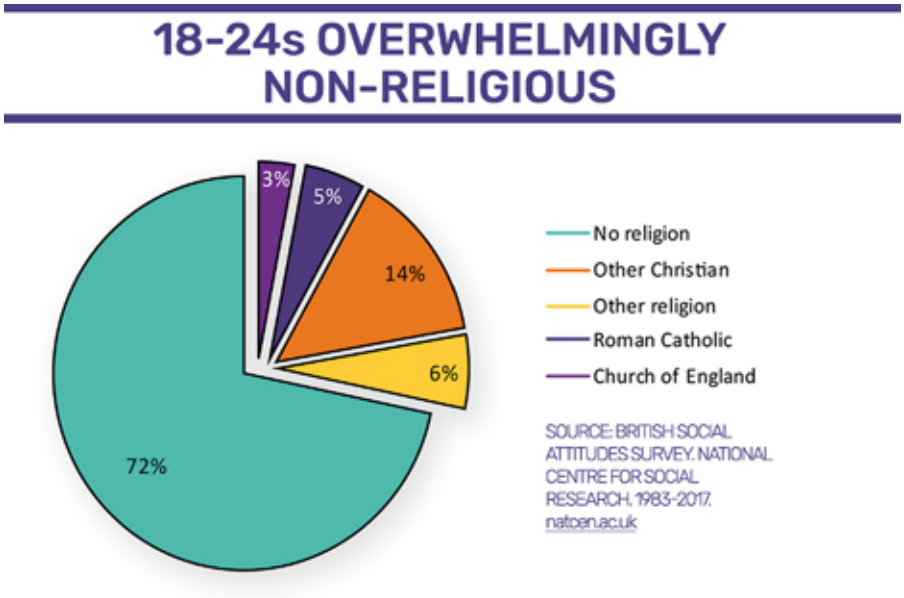

Na zamyslenie

Dokončenie zo s. 19

Čo má pánboh spoločné s tým, že 20 eur predstavuje jej starobný dôchodok na 2 – 3 dni a iní ľudia také sumy rozdávajú na ulici.

Hodnú chvíľu tak hľadela za úprimne veriacou osobou, ktorá si vôbec nevšimla, že nádor na hrdle jej urobil pánboh a vyliečili ju ľudia. Potom pokrútila hlavou a vyzerala, že premýšľa. Prečo tá žena pri operácii v nemocnici nevidela personál, doktorov, ich nástroje a lieky? Namiesto toho videla pánaboha.

Svetlana Malá. ■

Fiktívne versus reálne v ľudskom živote

K svojmu životu potrebujeme mýty. Ich tvorba a príjímanie je súčasťou našej prirodzenosti – človek je mýtofilný živočích. Takým bol v savane a takým je aj dnes. Mýty potrebuje k svojmu životu menej ako potravu a sex. Dnes už však nejde len o náboženské mýty, príbehy, v ktorých hlavnými aktérmi sú bohovia. Dnes sú mýty inej povahy: vymyslené príbehy. Umelecká tvorba ako veľká časť súčasnej kltúry nám každodenne ponúka celé milióny fiktívnych príbehov – teda vlastne mýtov. Fiktívne príbehy sú dnes aj hlavným tovarom na trhu priemyselnej zábavy.

Známe „píplmetre" komerčných televízií rozhodujú o príťažlivosti príbehov, ktoré si praje väčšina z nás, teda priemerní ľudia. Možno patríš k tým, ktorí berú údaje píplmetrov s pohŕdaním, ako svedectvo úpadku kultúry. Lenže nezabudni, že píplmetre sú aj „hedonometrami": merajú priemernú príjemnosť celej polulácie. Teda čím viac príjemnosti príbehy poskytujú, tým sú vyhľadávanejšie. A ty, či chceš, alebo nechceš, tiež si súčasťou tejto populácie.

Dnes u konzumentov západného sveta každodenná záplava fiktívnymi príbehmi zoslabuje schopnosť jasného pohľadu na skutočný, nefiktívny príbeh súčasného ľudstva. Príbeh, v ktorom sa zrkadlí paradox ľudskej existencie.

Výber z knihy Ladislava Kováča O zmysle ľudského života. Vydalo Vydavateľstvo Absynt pod značkou Kalligram ako 1. zväzok edície Skica v roku 2018.

Výber zo str. 30 – 31 pripravila redakcia ■

Lao c´: Bez akéhokoľvek možného prvopočiatočného prameňa

4. časť

Lao Tzu: Without any possible original source

Abstract:
Translation from ancient Chinese of Lao Tzu's work „ Without any possible original source" by Marina Carnogurska, with reflections M. Carnogurska (Part 4).

4.

Cesta Tao je prúdením, v ktorom je (všetko) vždy nevyhnutné, no nikdy to
v ničom „nepretečie cez okraj".
Ach, aká Hlbina, ktorá je akoby prarodičkou všetkého!
Obrusuje ostrie,
rozmotáva zauzlenosti,
harmonizujúco upokojuje preexponovanosti
a dokonale sa vo všetkom stotožňuje pritom s naším „prašným svetom".
Ó, aké je Ňou všetko presiaknuté, akoby bola naozaj úplne vo (všetkom)!
Neviem, koho synom je,
no akoby tu bola pred akýmkoľvek Najvyšším!

Zo starovekej čínštiny preložila Marina Čarnogurská.

Marina Čarnogurská

Reflexia Mariny Čarnogurskej

Zvláštne, akú zaujímavú pravdu oživote na Zemi Starý Majster tu vyslovil! Zažila som to veľmi často vo svojom živote už aj ja a zažíva to vo svete asi mnoho ľudí. No úplne vyhrotene to vo svojom živote zažila začiatkom 3. storočia čínska poetka Cchaj Wenťi, keď sa zrazu stala hunskou zajatkyňou. Mladú, jemnú a veľmi vzdelanú dvornú dámu počas jedného prepadu Čchanganu, vtedajšieho čínskeho hlavého mesta, odvliekli barbarskí hunskí kočovníci ďaleko na sever. O tom, čo tam potom prežila, poetka *V Treťom plači hunskej píšťaly píše: Plstené handry, kože namiesto šatu, kosti a telo v stálej triaške strachu. Pokrmom stalo sa mi mäso surové a dušu sýti iba krutá beznádej!... Aj vetrisko tu strašne besný je. V bezodnej tme jurty k zúfalstvu ma doženie. Trpím, tak strašne trpím, odmenou len bitie je. Pregĺgam hnev a hnus mnou celou lomcuje. Kde sa tu duša moja mieru dožije?!* Vo svojom utrpení sa počas nasledujúcich dvanástich rokov zajatia dostala až na pokraj zúfalstva! V Ôsmom plači hunskej píšťaly sa to z nej vydiera týmito slovami: *„Ach, Nebo, Nebesá, či oči nemáte?! Pozrite, kde sa to po svete ponevieram! Vy božstvá bezcitné, či dušu nectíte?! Veď ja už k Bajkalu bližšie než do vlasti mám! Viac vám už neverím, Nebesia ukrutné! Čo ste to s osudom mojím tu porobili?! Ani vám neverím, božstvá vy falošné! Veď ste ma k strašnému životu donútili!"* Hunskému náčelníkovi, ktorý sa jej *na kuse kože vo vojenskom voze zmocnil hneď za pochodu a násilne si ju tým privlastnil,* porodila počas tých dlhých dvanástich rokov svojho zajatia dvoch synov. No potom zrazu došlo medzi Čínou a týmito divokými severanmi k mierovým rokovaniam a výsledkom toho bolo aj jej vykúpenie. Lenže bez synov! Tí boli pre Číňanov Hunmi - barbarmi a pre Hunov naopak neprepustiteľnými synmi ich najvyššieho náčelníka. Pre poetku Cchaj Wenťi tým začal úplne nový druh utrpenia - návrat do vlasti, do bohatstva a blahobytu, avšak bez detí, ktoré veľmi milovala! V jednom zo svojich veršov o tom zastenala: *„plač tklivý, bôľny, zúfalý sťa mečom hrozivo mi do útrob sa zarezáva, no bolesť moju nikto pochopiť sa nehodlá."*

Ostrie sa však neskôr rokmi pomaly obrusovalo, zauzlenosti sa rozmotávali, žeravosť sa postupne zmierňovala a ona potom v priebehu ďalších desaťročí prežila v Číne život uznávanej intelektuálky a vysoko váženej poetky, ktorú akceptoval i samotný cisár Cchao Cchao, keď jej nového manžela, ktorému pre proticisárske sprisahanie hrozila poprava, na jej prosbu omilostil. Svoje deti však už Cchaj Wenťi nikdy v živote viac neuzrela, ani o nich nepočula.

Lenže presne o tisíc rokov neskôr sa práve tam, kde svojich synov kedysi zanechala, narodil geniálny mongolský stratég a významný dobyvateľ sveta, Džingischán! Akoby sa v ňom v priebehu tých stáročí spoločne vygenerovala mongolská dravosť s vycibrenou čínskou racionalitou a dôvtipnosťou. Nevieme, koho pra-pra-synom bol, ale možno, že Cchaj Wenťiino hunské zajatie nebolo až takou nezmyselnou životnou náhodou. Akoby v živom organizme sveta všetko vždy bolo a je dopredu i dozadu, tu i tam, z tej či onej príčiny zmysluplne pospájané jednou súčinnou všetko presakujúcou (i keď anonymnou) Energiou a Jej všemúdrou a nikomu nenadržajúcou stratégiou! ■

Zo sesterských časopisov

From the journal Le Libre penseur and Freidenker.

Kto sme?

Voľnomyšlienkarstvo sa odvoláva na rozum a vedu.

Nie je politickou stranou ani cirkvou.

Neponúka ani neprijíma nijakú dogmu, nijaký idol, nijakú konečnú pravdu.

Usiluje sa o zdokonaľovanie ducha slobodného skúmania a tolerancie.

Obracia si na každého bez ohľadu na pohlavie, etnický alebo sociálny pôvod.

Považuje náboženstvá, mysticizmy a iné okultné „vedy“ za významnú prekážku emancipácie myslenia a spoločenského pokroku. Ich princípy sú chybné a zvrátené v špekuláciách nad strachom a nádejou.

Voľnomyšlienkarstvo im vytýka, že sa podieľajú na rozdeľovaní ľudí, vštepujú im povery a strach. Náboženské fantázie a hromadné neurózy nielen nevnášajú jasno do konfrontácie myšlienok, ale navyše stupňujú krvavé konflikty, aj pokiaľ ich nevyvolávajú.

Výkon občianskych alebo politických práv nesmie byť obmedzovaný nijakými predpismi alebo podmienkami cirkevnými alebo náboženskými.

Voľnomyšlienkarstvo odmieta každú ideológiu, inštitúciu alebo moc, usilujúcu sa o odcudzenie, manipulovanie alebo zotročenie jednotlivca.

Preto sa obracia na všetkých ľudí s otvoreným myslením, aby podporili nastolenie humanistickej morálky, schopnej prispieť k rastu spravodlivosti a dôstojnosti.

(čiastočne krátené)

O jednej stránke vojnových dejín Chorvátska

K menej známym a mladším generáciám prakticky neznámym patria udalosti na území niekdajšej Juhoslávie, presnejšie profašistického, katolíckeho Chorvátska počas druhej svetovej vojny. Podľa diela: **Carlo, Falconi, Le silence de Pie XII, Monaco 1965 (Mlčanie Piusa XII.)** je ťažké si len predstaviť ukrutnosti a zločiny, páchané v katolíckom Chorvátsku v rokoch 1941 – 1945 – aj za účasti viacerých katolíckych kňazov, resp. rehoľníkov, najmä franciškánov. Zatiaľ čo chorvátsky „vodca“ Ante Pavelič „pociťoval potrebu sa každý deň vyspovedať“, jeho takzvaní ustašovci mali napokon na svedomí najmenej 700 000 obetí - Srbov, Židov a Rómov.

Napriek tomu monsignora A. Stepinaca, hlavu chorvátskeho kléru, právom odsúdeného po vojne v Juhoslávii, neobišli viaceré vysoké cirkevné, vatikánske uznania, a Ante Pavelič roku 1959 zomrel v Madride, zaopatrený sviatosťami umierajúcich.

Paul Williams v diele Les dossiers noirs du Vatican Triadou, 2010 (Temné akty Vatikánu) odhaľuje časť chorvátskych rehoľníkov, najmä františkánov, ktorí si v spolupráci s fašistickým režimom poškvrnili ruky krvou jeho obetí. Kňazi a mnísi zhromažďovali už deti k takmer vojenským pochodom na poctu obrazov „šéfa štátu“ A. Paveliča, Hitlera a Mussoliniho.

Františkán Miroslav Filipovič bol veliteľom koncentračného tábora v Jasenovaci, kde spolupracoval s tromi ďalšími františkánmi - dôstojníkmi bigotnej katolíckej, fašizoidnej vojensko-politickej organizácie - Zvonkom Brekalom, Josefom Culinom a Zvonkom Lipovacom. Otec Grga Blazevič bol pobočníkom veliteľa koncentračného tábora Bosanki Novi. Otec Tugomire Soldo organizoval pogrom v septembri 1941; otec Božidar Bralov, „ktorý sa nikdy neodlúčil od svojho samopalu“, sa zúčastnil masakry 180 Srbov v Alpasin Most. Otec G. Casimir dozeral na masaker v Glone. Františkánskeho rehoľníka Krunoslava Draganoviča, člena veliteľstva ustašovcov, povolali roku 1943 do Ríma, kde viedol kolégium „San Giorolamo degli Illirici“, neskoršieho povojnového „Hlavného stanu ustašovcov“.

Cennosti z vyrabovaných pravoslávnych objektov a kláštorov najprv ukladali vo františkánskych kostoloch a kláštoroch, neskôr vo Vatikáne. V rokoch 1942 až 1945 išlo o milióny. Pápež Pius XII. to nikdy ani slovom neodsúdil; naopak, keď v roku 1945 sa konal oprávnený proces s arcibiskupom Stepinacom, hovoril pápež o „škandále a exkomunikácii každého, kto sa na tomto procese zúčastnil“.

Katolícka cirkev je satanská

(Z článku Rathaela Zbindela)

„Katolícka cirkev je duchom Satana“, vyhlásil v roku 2010 **Robert Jeffress**. Tento baptistický pastor predsedal náboženskému obradu pred uvedením Donalda Trumpa do úradu prezidenta USA.

Robert Jeffress zároveň obvinil Baracka Obamu z toho, že „otvoril cestu antikristovi“.

Na náboženskom obrade s asi 300 účastníkmi sa R. Jeffress usiloval obraňovať postoje nového prezidenta. Vyhlásil doslova, že „Boh nie je proti stavaniu múrov“. Na rozdiel od pápeža Františka, podľa ktorého „ten, kto stavia múry, nie je kresťanom“.

Sám Donald Trump sa mnohokrát odvolával na Boha a bibliu. Podľa neho Spojené štáty chráni armáda a polícia, ale rovnako aj Boh.

Z „postrehov“ Thora Dannemana

Napriek tvrdeniam moslimských strážcov cudnosti, západné ženy nekorzujú polonahé. Ich oblečenie je milé, niekedy koketné. Ich prirodzený pôvab prispieva k radostnému ovzdušiu mestských promenád.

Zababušené moslimky, ktorým niekedy nevidno ani oči a ktoré skrývajú svoju tvár, aby sa zapáčili Alahovi (ktorý na to kašle), sa veľmi usilujú naširoko sa usmievať, vraj kvôli atmosfére spoločenského života. Pravda, ak človek počuje táranie niektorých z nich, povie si, že by to bolo to posledné, čo by túžili dosiahnuť.

*

Popravde, v čase Galilea by som rozmýšľal ako cirkev. Videl by som slnko sa pohybovať a myslel by som: Ono sa hýbe.

A Korán (XXXVI. 40), táto neopraviteľná kniha, dodnes nehovorí nič iné.

*

Je menej k...v medzi prostitútkami ako medzi politikmi.

Z článku Andrého Thomanna – Ako to bolo s narodením Ježiša Krista

(Toto je asi pre nejedného „tuhý tabak“ – ale aj takto sa myslí, hovorí

a píše v niektorých krajinách.)

Mária prichádza za Jozefom, celá uplakaná. – „Čo sa ti stalo, miláčik?“

„Jožko, katastrofa - čakám s tebou dieťa!“

„Prečo katastrofa?“

„Ale, veď sa máme brať až o šesť týždňov - a keď moji takí nábožní rodičia zistia, že sme tú vec robili pred sobášom, zabijú ma.“

„Ale nie! Počúvaj: Pôjdeš za mamou a rozpovieš jej, ako sa ti v noci zjavil archanjel Gabriel s tým, že budeš mať dieťa od Ducha svätého a že to bude syn Boží.“

„No to je na smiech, niečo také nemôžem povedať!“

„Ak sa chceš z tejto šlamastiky dostať, neviem nič iné. - A tvoja nábožná mama, tá to nakoniec prijme, uvidíš.“

Klaus Hartmann

Ku kritike náboženstva vo vzťahu k veriacim a súčasnému islamu

„Voľnomyšlienkarská kritika každého náboženstva vychádza dôsledne z Karola Marxa. Chápeme ju ako kritiku spoločnosti. To je prioritou aj vo vzťahu k veriacim. Napriek sčasti hlbokým protikladom medzi tým, čo chápeme ako slobodné myslenie a náboženskou vierou, sme za dialóg a spoluprácu so všetkými veriacimi, ktorí sa angažujú za uskutočňovanie humanizmu. Účelom konfrontácie ideí má byť spolupráca v konaní. ...Vedie nás to, že náboženská otázka musí byť podriadená zabezpečeniu prežitia ľudstva a vytváraniu pomerov hodných človeka.

Naša kritika náboženstva nie je zameraná proti nábožensky veriacim ľuďom alebo proti náboženstvu „samému osebe“, ale proti každej forme klerikalizmu, politickému zneužívaniu náboženstva a náboženských citov ľudí, proti náboženskému fundamentalizmu, dogmatizmu a fanatizmu a proti aliancii trónu a oltára, teda proti každej forme štátneho cirkevníctva.“

* * *

„Pri presnejšom pozorovaní sa ukazuje skutočný vzťah medzi súčasným imperializmom a rôznymi islamskými krajinami, vrátane strategického partnerstva a spojenectva v zbrani. V Afganistane svojho času islamských teroristov regrutovali, vyzbrojovali a cvičili na boj proti zvolenej vláde a spojeneckej sovietskej armáde.“ V roku 1998 sa Zbygniew Brzeziński, vtedy bezpečnostný poradca prezidenta Cartera, tešil z toho, že Sovieti padli do afgaánskej pasce s tým, že podpora islamských teroristov je historicky bezvýznamná v porovnaní so zrútením sovietskeho impéria.

Veľkej obľube Západu sa moslimovia tešili ako pešiaci popri letectve NATO pri jeho agresii proti Juhoslávii v roku 1999.

V Iraku bol zničený štátny systém, kde panovalo náboženské spolunažívanie a vystriedal ho chaos ozbrojeného boja vierovyznaní. Podobná situácia nastala pri prevrate v Líbyi, nahovoriac o Sýrii posledných rokov.“

Klaus Hartmann, Freidenker, č. 4/2015

* * *

Časopis švajčiarskych voľnomyšlienkarov Le Libre Penseur z decembra 2017 spomína **postavu, dielo a význam Michala Serveta** – **Miguela Serveta** (1511 resp. 1513 – 1553). Ako bádateľ objavil malý krvný obeh, opísal význam pľúc pre miešanie krvi so vdychovaným vzduchom, ukázal spojenie žilového a tepného systému. Ostro kritizoval kresťanské dogmy, najmä učenie o božej trojici a predestinácii. Bol prenasledovaný inkvizíciou, na úteku bol na príkaz Kalvina v Ženeve uväznený, obvinený z kacírstva, odsúdený a upálený. Rozsudok schválili aj predstavitelia katolicizmu a luteránstva.

Le Libre Penseur vyzdvihuje postavu, dielo a význam Serveta ako symbolu boja za slobodu svedomia, slobodného myslenia a jeho prejavu.

Ako uvádza, v septembri 2017 sa v Paríži konal kongres medzinárodnej Asociácie Voľnej myšlienky. Jeho delegáti sa rozhodli iniciovať medzinárodnú akciu s troma hlavnými bodmi:

Miguel Servet

– pokračovať v boji za odluku cirkví od štátu vo všetkých krajinách;

– bojovať proti verejnému financovaniu náboženstva;

– odhaľovať a potierať zločiny cirkví a požadovať odškodnenie obetí týchto zločinov (pedofília, znásilňovanie, masový hrob s osemsto detskými kostrami, objavený pri kláštore v Tuam v Írsku).

Svojím súčasným bojom za slobodu svedomia si voľnomyšlienkari tiež pripomínajú a uctievajú pamiatku humanistov akým bol aj Miguel Servet.

* * *

V sobotu 19. novembra 2017 za prítomnosti prezidenta republiky, premiéra a duchovenstva oficiálne Poľsko nastolilo - ide o použité slovo - svojho kráľa Ježiša Krista. Veľkú ceremóniu z katedrály v Krakove prenášalo Rádio Maria, ktoré už roky žiada úplné podriadenie spoločnosti cirkvi.

Takže členská krajina Európskej únie vyzýva zlikvidovať všetok priestor pre laicitu.

* * *

Podľa dokumentu, vysielaného francúzskou televíziou ARTE, nebol rímsky cisár Nero (37-68) tradične predstavovaným netvorom. Výskumy nemeckých historikov Meiera, Tierscha a Markschiesa ukazujú, že „temná legenda, propagovaná katolíckymi exegétmi, bledne pri analýze historických faktov. Požiar Ríma a údajné prenasledovanie kresťanov sú iba jedným z mýtov zakladateľov cirkvi“.

Z časopisu Le Libre Penseur a Freidenker pripravil: Miroslav Horácky ■

Kriticky a lapidárne

Critical and lapidary

Príliš skeptický Menzel?

Is Menzel too sceptical?

„...15-20 rokov po vojne ešte v Európe žila nádej, a to nielen v našej generácii. Ešte sme verili, že sa svet stane lepším a ľudia si napokon porozumejú, bez ohľadu na spoločenské zriadenie alebo ideológiu. Dôverovali sme predstave, že kultúra a vzdelanie povedú ľudí k tomu, aby čím ďalej tým viac spolupracovali a prestali konečne „blbnúť“. Bol to veľký omyl. Dnes už viem, že fanatizmus, slepota, chamtivosť spôsobujú, že svet nebude lepší nikdy. Ľudia sú nepolepšiteľní, to sme vtedy vo svojej naivite netušili.

Vidím filmy, čo robia mladí, čítam knihy a články, ktoré píšu. Sú zlostné, nevraživé, „nasraté“. Optimizmus, viera v človeka, sú dnes nemoderné.

Zdá sa mi, že ľudia predsa len hlúpnu. Zažil som časy, keď sa ešte usilovali byť múdrejšími, ako sú. Dnes berú veci povrchne, nie sú schopní si ich niekam zaradiť. Už akceptujú len heslá a slogany a stávajú sa z nich obyčajné ovce. Takzvaná kultúra už nie je pre ľudí, ale pre snobov a masová kultúra ľudí ohlupuje. Kedysi sme chodili na sfilmované klasické romány - Červený a čierny alebo Kartuza parmská, dnes Harry Potter a Pán prsteňov odvádzajú ľudí od skutočných problémov. Toto ohlupovanie je trochu zámerné, lebo s ohlúpnutými ľuďmi sa dá ľahko manipulovať - nakupujú, čo treba, a volia, koho treba.

Zaujíma vás budúcnosť?

Dúfam, že umriem skôr, ako sa to tu všetko zrúti. Ale to berte len ako bonmot.“

Jiří Menzel pre SME, 28. 7. 2007

* * *

Svedomie sa formuje najmä výchovou

Conscience is formed mainly through upbringing

„Niektorí ľudia sa narodia hluchí, niektorí slepí alebo s inými poruchami. Sú ľudia, ktorí sa narodili bez svedomia.

Sú si plne vedomí bolestí, ktoré ich činy môžu spôsobiť iným, ale nezaujíma ich to. Ani ich to nemôže zaujímať. Prišli na tento svet s hlavou, v ktorej je o koliesko menej a teraz si všetko chcú podriadiť. Pôsobia ako veľkí lídri, pretože sú takí rozhodní. Urobte toto! Urobte hento! Rozhodní sú preto, lebo ich nezaujíma a ani ich zaujímať nemôže, čo sa stane.“

K. Vomnegut

Majstra Vonneguta by sme mohli doplniť o naše presvedčenie, že svedomie, ale aj schopnosť načúvať iným a vidieť problémy a ťažkosti, ambície... iných sa formujú najmä v procese výchovy... Okrem toho „sociálne“ a osobnostne postihnutým a zdeformovaným ľuďom sa treba, ak treba, postaviť na odpor.

* * *

„My humanisti sa usilujeme správať dobre bez toho, že by sme za to očakávali po smrti nejakú odmenu alebo trest.“

K. Vomnegut

* * *

Čo cítila J. Šiklová v novembri 1989?

What did J. Šiklová feel in November 1989?

„Neočakávala som, že zmena vtedajšieho systému bude viesť k raju na zemi. Prečo by v ňom mala žiť práve naša hlúpa generácia?

Ľudia si mali uvedomiť, čo sa stane, keď sa znárodnené podniky rozoberú. Viem, že tomu nerozumeli, ale to nie je ospravedlnenie... Ľudia si neuvedomujú, že vlastníctvo a demokracia nie je to isté.

Ak dnes na Havla ľudia nadávajú, tak im poviem len áno, vyhrali ste. Havel nemal pravdu, zvíťazila lož a nenávisť. A na to sa zas ľudia nahnevajú. To je však podľa mňa správna pozícia, trochu ľudí naštvať a potom sa vzdialiť. Nakoniec im to predsa len dôjde, ako keď sa dovára polievka, aj keď ste už vypli sporák.

Je jednoduchšie protestovať proti korupcii na námestí ako na vlastnom pracovisku?

Ľudia mi hovoria, že by ich hneď vyhodili a ja im odpovedám - áno? je to tak. Podobne vyhodili z práce pár disidentov.

Jiřina Šiklová - česká sociologička a publicistka. Podpísala Chartu 77, v roku 1981 bola väznená. Je držiteľkou viacerých ocenení a autorkou niekoľkých kníh. Prevzaté z rozhovoru pre SME, 5.januára 2013.

Pripravil M. Horácky

O zneužívaní detí kňazmi

About priest child abuse

„Stalo sa to v deň mojej birmovky. Túto sviatosť som prijal pomerne neskoro. Otec spálil tlačivo, dvakrát, a tak sa veci ujali starí rodičia. Ležalo im na srdci, aby som ich nasledoval aj vo viere, a istým spôsobom na tom záležalo aj mne. Čím viac to bolo otcovi proti srsti, tým väčší záujem som o sviatosť javil. Ráno som sa vybral do Irvinu k starkým do vežiaka, starká mi dala na raňajky dobre osolenú ovsenú kašu. Potom vytiahla novučičkú bielu košeľu a kým ju rozbaľovala, spievala chválospevy. Na visačke stálo: „Svätý Michal“. Starký vošiel do kuchyne a podobne ako starká aj on húdol čosi o svätých. Vravel, že nad tým všetkým premýšľal.

„A čo Alexander?“ opýtal sa. „Myslím, že tvoje birmovné meno by malo byť Alexander“.

Vravel, že jeho mame by sa to páčilo, a tým to haslo. Alexander sa pozdával všetkým. Starká ma zaviezla do Afflecku, do Kostola sv. Jozefa. V aute sa niesla sladká vôňa. „Si náš anjelik“, povzbudila ma. „Najprv sa vyspovedaj pánu farárovi. Kým príde pán biskup, vrátime sa.“

Kaplnka u sv. Jozefa bola moderná. Šikmá strecha siahala až po zem, všade samý betón, borovicové drevo a žiarovky. Sochy mali zvláštne tváre, všetky do jednej - skrivené ústa a pohľady priam drzé. Ani jedna nebola príjemná na pohľad, nevyzerali sväto ako iné staré sochy, boli úplne iné než svätci v knihách. Vyzerali ako bežní ľudia. Netvárili sa ako silné osobnosti vo chvíli ticha plnej zaslúženého pokoja, žiadne vytrženie. Vytesané tváre dýchali biedou dnešných čias, poniektoré zhrýzala každodenná trýzeň. Mali ostré hrany, dlhánske prsty, obrovské svätožiary a aj z tej najmenšej ranky silno krvácali. Mária vôbec nevyzerala ako kráľovná nebies, skôr ako predavačka v supermarkete s účesom, aký predpisujú pravidlá bezpečnosti práce, a v tvári sa jej zračili obavy. Kostol však voňal starinou. Žiarovky svietili

ďalej od sviečok, ktorým pod oltárnym baldachýnom práve dohárał posledný vosk. Ohnivé jazyky sa nepokojne vrteli. Žltý plamienok olizol vzduch a už ho nebolo. Kým som stál vo dverách, vyhasnutú sviecu ktosi vymenil.

Otec Timothy spovedal v jednej z miestností. Poznali sme ho zo školy. Na kňaza bol primladý. Čelo mu pretínala vlasová vlna a v očiach mu svietila škótska čistina uprostred (156) zelených borovíc. Chlapcov priam miloval. Všetci to vedeli. Na spovedi ich bozkával a nikto si z toho nič nerobil. Človek sa sem-tam pristihol, že bozk opätuje a pootvorí aj ústa s dobrým pocitom, pretože Timothy mal teplý jazyk a vždy ovlažil celé pery. Inokedy sme však mali pocit, že je to niečo zlé. Mňa to neznepokojovalo. Sadol som si na stoličku, vymenovával som hriechy a Timothy sa sám seba dotýkal, na pohľad nežne. Úkon kajúcnosti sa vzťahoval na oboch. Pokiaľ šlo o otca Timothyho, určite nešlo o nič zlé, aspoň ja som to tak vnímal. Vždy pekne voňal mydlom. Bozky som rozhodne nevnímal ako koniec sveta, ani ako hanbu rovnajúcu sa pocitu, keď niekomu ostane na ruke čierny Peter. Na svete sú aj horšie veci, oveľa horšie než zopár popoludňajších bozkov od mladého rozochveného kňaza, ktoré rozdáva zásadne potajomky.

„Otcovi Healymu ani muk“, pripomenul so zrenicami veľkými a čiernymi ako slnko nad Golgotou.

Neviem. Otec Timothy mi pripadal milý a zároveň ako zlosyn. Aspoňže bol milý. Vždy sa vedel krásne vyjadrovať - ak som otvoril ústa, tak len z jeho slov. Iste, pár šikovných rúk na tvári som chcel tiež. Za tie roky si vytipoval dvoch alebo troch obľúbencov.

„Od Vianoc som nebol na omši.“

„Do potoka som šmaril debničku plnú fliaš s mliekom.“

„Pani McIntoshovú som nazval prasnicou,“

„Školníka som poslal do p***.“

Neraz povedal, že to nič, že to nevadí.

„To nič. Daj si dolu kravatu.“

Krk mi obsypal bozkami, hlavu si položil na moje plece. Neraz som ho objal a pritisol bližšie.

„To nič“, pošepol som. „Všetko bude dobré.“

Otec Tim slúžil aj v deň birmovky. Sedel v miestnosti kde vždy, s úsmevom čistým ako ľalia. Tvár mu žiarila urputnými modlitbami a žiadostivosťou.

„Jamie, od dneška je z teba veľký chalan“, poznamenal. „Čo nové doma?“

„Vybral som si birmovné meno Alexander“, odvetil som. „Hodí sa to?“

„Iste, prečo nie, meno ako každé iné“, prikývol. „Ale to počká, začnime modlitbou sviatosti zmierenia.“

Nahol sa tesne ku mne: „James Alexander...“ dychčal.

Bozky som nechcel. Zobral som do rúk papier s modlitbou a zoznamom hriechov.

„James“, zavzdychal. Voňal vodou po holení.

Tvár mi pritisol na krk.

„Toto nie“, namietal som.

Ale inokedy som mu to dovolil. Pamätám sa, keď po prvý raz zašiel ďalej. Bozkával ma, ako mal vo zvyku. Nechal som ho, uvoľnil mi kravatu a bozkával ma na krk. Sekundy sa vliekli a dačo sa zmenilo. Pocítil som nával tepla a potom sa to stalo. Na základe príkazu, a nemenej obozretne, som ho vzal za ruku a položil som si ju medzi nohy. Rozopol mi zips a vytiahol mi ho. Jemne a zároveň pevnou rukou mi ho začal masírovať, rovno tam, u seba v miestnosti. Skoro som vybuchol smiechom, no chcelo sa mi plakať. Odhrnul som si vlasy z čela. Z miestnosti som bol trochu nesvoj, no ani som sa nehol. Otec Tim neprestával a ja som začal nahlas čítať predpísané modlitby, aby som naplnil narastajúce ticho. Pred bozkami mladého kňaza som sa uhýbal, no dovolil som mu, nech si s mojím vtákom v hrsti robí, čo chce. Slová modlitby zosilneli a zrak som upriamil nahor do okna, cez ktoré prúdilo stále viac a viac svetla. Dýchal som sekano. Čítal som, ako sa mi dalo.

„...zhliadni na mňa, Pane, ležím Ti pri nohách skrúšený a úpenlivo Ťa prosím o odpustenie. Z celého srdca túžim zanechať svoju hriešnosť, túžim odísť z krajiny smrti, v ktorej som sa tak dlho túlal...“ (157)

Dych mi naplnili obavy. Dychčal som, lapal vzduch, čoraz rýchlejšie.

„...chcem sa vrátiť k Tebe, Ty prameň milosti. Ako márnotratný syn túžim vstúpiť do seba, predsavziať si, že sa zmením a ihneď vstať a isť domov...“

Oči mal zavreté. Svetlo z okna mu osvecovalo vlasy. „Bože“, vravím si v duchu. „Bože dobrý, čo to tu stváram?“

„...k Otcovi, aj keď nehodný som nazývať sa Jeho synom. Verím, že aj mne sa dostane rovnako vrelého prijatia. Viem, Pane, Ty si nepraješ smrť hriešnika, ale chceš, aby sa obrátil a žil.“

V deň birmovky som si ho držal od tela. Necítil som sa ohrozený, to nie, skrátka sa mi zdalo, že by som mal myslieť aj na iné veci. Dospieval som. Doma šlo všetko dolu vodou a čakala ma predsa birmovka.

K viere ma viedla starká. Bola si istá, že už viem všetko, čo som vedieť mal, a som pripravený prijať sviatosť kresťanskej dospelosti.

„Ak chceš byť katolík, musíš byť stopercentne oddaný“, skonštatovala.

Hugh sedel v prvej lavici. Keď som prechádzal uličkou, usmial sa na mňa. Mal čiernu kravatu.

„Alexander“, vyslovil som svoje birmovné meno.

Biskup sa mi dotkol čela a vraví: „Alexander, prijmi znak daru Ducha Svätého.“

Vzduchom sa niesol jemný závan vody po holení. Keď som ako James Alexander kráčal naspäť ku kľačadlu, napĺňala ma radosť z Pána i zo seba.“ (158)

Práve ste dočítali krátky úryvok z románu Naši otcovia. Jeho autorom je spisovateľ a novinár Andrew O'Hagan (1968). Narodil sa v Glasgowe v rodine írskych katolíkov. V súčasnosti publikuje v periodikách ako Esquire, New York Review of Books, Granta, The Guardian a The New Yorker. Pôsobí aj ako pedagóg, prednáša na Kráľovskom kolégiu v Londýne.

Román Naši otcovia (Our Fathers, 1999) mal obrovský úspech a tešil sa aj priazni kritikov. Do škótsko-írskeho čísla **Revue svetovej literatúry č. 3/2016, s. 141 – 165. zaradili jej zostavovatelia prvú kapitolu z románu, do slovenčiny preložil Martin Kubuš** (dielo vyšlo v českom preklade). Autor v nej opisuje neutešené svedectvo chlapca z nižšej strednej vrstvy, ktorý sa snaží prežiť turbulentné detské roky. Hrdina románu zažíva aj sexuálne zneužívanie kňazom.

-oj- ■

Neprávom zabúdaní – radšej nespomínaní?

M. Horácky: The unfairly forgotten – or better not-remembered?

Abstract:
Author's memories of Arthur Miller and Eli Kazan and their fates in the McCarthy era.Prečo nesie človek zodpovednosť, hoci jeho úmysly neboli zlé?Arthur Miller.

Arthur Miller

Hovoria Vám niečo mená Arthur Miller a Elia Kazan?

Počuli ste niekedy o tzv. neamerickej činnosti?

Zrejme iba ak niekto z najstaršej generácie tu bude môcť pozitívne odpovedať. Takže nezaškodí pripomenúť si niektoré udalosti a osobnosti z prelomu 40. a 50. rokov minulého storočia – už zabudnuté, alebo neraz radšej nespomínané.

Arthur Miller (1915 – 2005) si po absolvovaní strednej školy zarábal na štúdium na Michiganakej univerzite. Po jeho ukončení sa venoval literárnej činnosti, bol autorom divadelných a rozhlasových hier, pôsobil ako filmový scenárista a publicista. Z jeho diela spomeňme aspoň divadelné hry a filmy, ako Všetci moji synovia, Smrť obchodného cestujúceho, Pohľad z mosta, Po páde, Mustangy. Viaceré jeho divadelné hry sa uvádzali svojho času aj v Československu. Na Slovensku v divadlách v Bratislave, Košiciach, Nitre, Zvolene a v Spišskej Novej Vsi a filmy v našich kinách.

A. Miller získal viaceré ceny, vrátane Pulitzerovej. Takisto ocenenie J. F. Kennedyho za celoživotný prínos v oblasti kultúry. Univerzity v Oxforde a Harvarde mu udelili čestný doktorát.

Podľa samotného A. Millera politicky naňho zapôsobila predstava beztriednej spoločnosti odzbrojujúcim čarom, prebúdzajúcim v mládeži veľkorysosť. Zdalo sa mu, že žiaduci stav pre ľudstvo je opakom súťaživého systému, ktorý dovtedy pokladal za normálny. Život sa mohol premeniť na súdružské objatie, ľudia by si mali navzájom pomáhať.

Socializmus predstavoval rozum a sily pudu sa zhromažďovali pod zástavou fašizmu. Hitler, Mussolini a neskôr Francisco Franco sa vracali do temných hlbín atavizmu v človeku a vládli v mene nerozumu a vojny. Pochodeň rozumu dvíhal do výšin Sovietsky zväz. Podnikal kroky, ktoré najlepšie vyhovovali väčšine a opätovne sa dovolával paktu o kolektívnej bezpečnosti, ktorý by spojil Západ s Ruskom v boji proti fašizmu. „Stačila nádej a my sme ju nachádzali, kde sa to len dalo, aj v ilúziách, pokiaľ sa zdali sľubné."

Nejeden kultúrny činiteľ tej doby zmýšľal ľavicovo a stýkal sa s intelektuálmi a umelcami podobnej orientácie. Niektorí - zvyčajne iba dočasne – boli aj členmi komunistickej strany alebo jej sympatizantmi.

A po vojne – spomína A. Miller – prestíž Sovietskeho zväzu bola obrovská, vládla všeobecná zhoda, že ruské vojská zachránili Európu pred tisícročím nacizmu. Nebolo ľahké veriť historkám o stalinskom terore. Hrdinstvo Sovietov a spojeneckej ľavice vždy na nás hlboko vplývalo. Bez sovietskeho odporu by si nacizmus bol podmanil celú Európu, vrátane Británie.

Ostrý povojnový obrat proti Sovietom a v prospech Nemecka, neočisteného od nacistov, sa mi zdal nielen podlý, ale hrozil novou vojnou, ktorá mohla zničiť Rusko, ale aj strhnúť so sebou našu demokraciu. Bol som presvedčený, že človek sa musí proti tomu vzoprieť, lebo inak utrpí ujmu na cti a stratí právo v budúcnosti sa sťažovať.

Pripomeňme si povojnové roky. Socializmus sa rodil v strednej a v juhovýchodnej Európe. V Grécku v občianskej vojne bojovali spolu pravica a ľavica. V Číne víťazne nastupoval Mao-Cetung. Komunistická strana bola dočasne zastúpená vo francúzskej vláde. Mimoriadne silná bola ľavicová radikalizácia v Taliansku a vplyv tamojšej komunistickej strany.

Po ceste do Talianska A. Miller spomína, ako „južne od Foggie jedna radnica za druhou vztyčovala červenú zástavu, a Longhi a ja sme vysedúvali s roľníkmi, tí vyťahovali spod postelí mapy latifundií, veľkostatkov, ktoré si rozdelia, len čo komunisti vyhrajú v nadchádzajúcich voľbách. Povpisovali si mená do týchto máp a už im bolo jasné, kade budú prebiehať hranice medzi nimi a ochotne ich ukazovali zafúľanými prstami".

Ale až k čomu to viedlo v Spojených štátoch? Niektorí sa tu správali ako keby krajine hrozila krvavá revolúcia, hoci tu existovala najmenšia komunistická strana na svete.

Podľa Millerových slov sa začala éra nespútaných obžalôb, politických vyšetrovacích výborov kongresu, éra (podľa senátora Mc Carthyho) maccarthizmu, otvorených protiľavičiarskych zákonov. Všade vyhadzovali učiteľov kvôli spolkom či myšlienkam, skutočným alebo domnelým, a taký istý osud postihol vedcov, diplomatov, hercov, režisérov, spisovateľov. A proti tomu nebolo odvolanie.

V r. 1945 raz požiadal Millera Ted Patrick, vydavateľ časopisu Holiday, aby zašiel do Ann Arboru a napísal reportáž o zmenách oproti tridsiatim rokom. Univerzita sa v mnohom zmenila na nepoznanie. Členka študentskej rady sa mu ponosovala, že ako obyvateľku družstevného internátu ju niektorí považujú za komunistku. Erich Walter, Millerov starý profesor angličtiny, mu prezradil, že FBI požaduje od učiteľov a študentov, aby sa navzájom udávali. Členovia socialistického (nekomunistického) klubu vraveli, že ľudia prestali chodiť na jeho týždenné schôdzky autom, lebo vonku stál príslušník štátnej polície a zapisoval si poznávacie značky.

A neskôr reklamné oddelenie Pontiacu, filiálky General Motors , varovalo Patricka, že Pontiac prestane uverejňovať reklamy v časopise Holiday, ak Arthurovi Millerovi ešte niečo uverejnia.

Samotného A. Millera v r. 1956 odsúdili za pohŕdanie súdom, keď odmietol prezradiť ľudí, ktorých údajne videl na stretnutí komunistických spisovateľov v r. 1946.

Nie náhodou vo vtedajšej spoločenskej atmosfére v USA vznikla Millerova divadelná hra Čarodejnice zo Salemu. Jej dej sa odohrával v 17. storočí v rovnomennej dedinke a Miller tu pracoval s historickým materiálom. Hru po prvý raz uviedli roku 1953 a koncom 50. rokov ju sfilmoval francúzsky režisér Raymond Rouleau, s hlavnými predstaviteľmi Ivesom Montandom a Simonou Signoretovou. Tak hru, ako aj film zhliadli aj vtedajší českí a slovenskí diváci. Ale jeho parížsku premiéru neuvidel A. Miller. Americké úrady mu odobrali pas „a americký Penclub k tomu mlčal“, posťažoval si trpko A. Miller.

Elia Kazan (1909-2003) - americký herec, spisovateľ, scenárista, divadelný a filmový režisér.

Vyštudoval dramatickú tvorbu na univerzite Yale. Na počiatku 40. rokov ako úspešný broadwayský režisér uvádzal hry vtedajších amerických dramatikov. Od r. 1944 pôsobil v Hollywoode.

S jeho menom sú spojené viaceré, celosvetovo známe diela: Smrť obchodného cestujúceho, Všetci moji synovia, Na východ od raja, Električka do stanice Túžba alebo Dohoda medzi gentlemanmi, uvedené svojho času aj v Československu.

Kazan získal Oscara za najlepšiu réžiu v r. 1947 a 1954. V roku 1955 Zlatý glóbus za najlepšiu filmovú drámu a v roku 1999 Oscara za celoživotné dielo.

Elia Kazan sa dostal pred Výbor pre vyšetrovanie neamerickej činnosti - pričom sa rozhodol udať viacerých svojich kolegov, pravda, nie hneď. O tejto jeho umeleckej i ľudskej dileme sa dozvedáme práve z memoárov A. Millera o jeho rozhovore s Kazanom; zrejme úmyselne iba v bezpečí lesnej samoty.

„Začiatkom apríla 1952 som vyrazil autom do šedivého daždivého Connecticutu a nadával na počasie. Uvažoval som, či mi Kazan neoznámi, že sa rozhodol spolupracovať s Výborom. Hoci pred pätnástimi rokmi bol nakrátko členom komunistickej strany, a raz to predo mnou spomenul, vedel som, že už vlastne nežije politickým životom... Začal mnou lomcovať hnev, nie na neho, veď Kazana som mal rád ako brata, ale na Výbor.

...vyrazili sme z domu na prechádzku do lesa... Ten príbeh, jednoduchý a už stereotypný, mi rozpovedal o chvíľku. Dostal súdne predvolanie a odmietol spoluprácu, ale potom si to rozmyslel, vrátil sa, podal na zasadnutí Výboru obšírnu svedeckú výpoveď a potvrdil tucet mien ľudí, s ktorými sa zoznámil kedysi za tých pár mesiacov v strane... chcel moju radu... potreboval môj súhlas...

Keď som ho teraz počúval, zmocňovala sa ma hrôza. To, čo rozprával, malo istú pochmúrnu logiku. Keby sa nebol očistil, nesmel by v Amerike nakrútiť nový film, hoci bol na vrchole tvorivých síl a pravdepodobne by mu ani neboli vydali pas, aby mohol pracovať v zahraničí.

...Rozprával čo najvecnejšie, a predo mnou sa v lese otvárala tichá pohroma...

A. Miller dodáva „Pociťoval som k tejto krajine nepredstaviteľnú rozhorčenosť, nenávisť k jej hlúposti a k odhadzovaniu slobody. Na koho, na čo sa dnes dalo spoľahnúť, ak donútili tohto človeka, aby sa v záchvate ľudskej slabosti pokoril?

Osobne nevidím potrebu nejakého vlastného záveru. Azda iba toľko, že mi nešlo o to povedať: „Pozrite, čo robili oni!“ Ale ani o to, ako niekoho iného „poumývať“.

Sú však veci, udalosti, ľudia a ich osudy, na ktoré by sa v záujme celej historickej pravdy nemalo zabudnúť.

Miroslav Horácky ■

Článok bol spracovaný na základe memoárov Arthura Millera Zákruty času. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenský spisovateľ a informácií z knižných a elektronických lexikónov.

Dobový vtip

„Jeden vylupoval banky, unášal ľudí, pašoval a predával drogy, terorizoval černochov.

Druhý obhajoval dorozumenie so Sovietsky zväzom, zúčastňoval sa akcií za posilnenie medzinárodnej bezpečnosti a svetového mieru.

Hádajte, ktorého z týchto dvoch vo vtedajších USA stíhali za neamerickú činnosť.“

Elia Kazan v r. 1999, preberá Oscara za celoživotné dielo

Špirálami súvislostí

(komparatívne pátranie po podobe reálnej pravdy o základných zákonitostiach bytia na našej planéte)

Spirals of connecting threads (a comparative seeking of the form of the real truth about the basic laws of being on our planet)

Abstract:
An essay by the Slovak philosopher and sinologist Marina Čarnogurska.

2. časť

Marxov model „spoločenskej skutočnosti“ v konfrontácii s realitou bytia, ako ju definovala klasická čínska filozofia

Part 2

Marina Čarnogurská: Marx's model of "social facts" in a confrontation with the reality of being as defined by classic Chinese philosophy

Bez ohľadu na to, v čom bolo či nebolo Marxovo dielo po jeho smrti prínosné a v čom naopak, mýliace sa (a teda aj ďalšími jeho interpretátormi a ideológmi pravdivo či nepravdivo vysvetľované či zneužívané), zostáva faktom, že vo svojej dobe výrazne oslovilo svet a v 20. storočí sa stalo základným podnetom pre obrovský spoločensko-politický experiment, ktorý napriek tomu, že bol a v niektorých krajinách ešte stále je mocensko-politicky až neľudsky zneužívaný, získal si v priebehu času obrovský ohlas nielen v masách prostých ľudí, ale aj v mnohých intelektuálnych vrstvách vo svete. Veľa vedcov, filozofov, spoločenskovedných a ekonomických teoretikov, ale hlavne politikov inšpiroval k úsiliu o nový ekonomický i ideologický model všeobecnej nápravy sveta. Dnes, už s vyše storočným odstupom od praktického naštartovania tohto spoločensko-politického experimentu, iniciovaného Marxovým (a Engelsovým) učením a nimi vypracovanými jeho základnými tézami, ale zároveň už aj po obrovskom stroskotaní tohto experimentu, je možné, ba je našou povinnosťou zodpovedne a bez predsudkov opätovne preskúmať tento systém a v konfrontácii s novými, v čase Marxovho života ešte neznámymi vedeckými poznatkami i praktickými skúsenosťami, prehod-

Fridrich Engels (1820 – 1895)

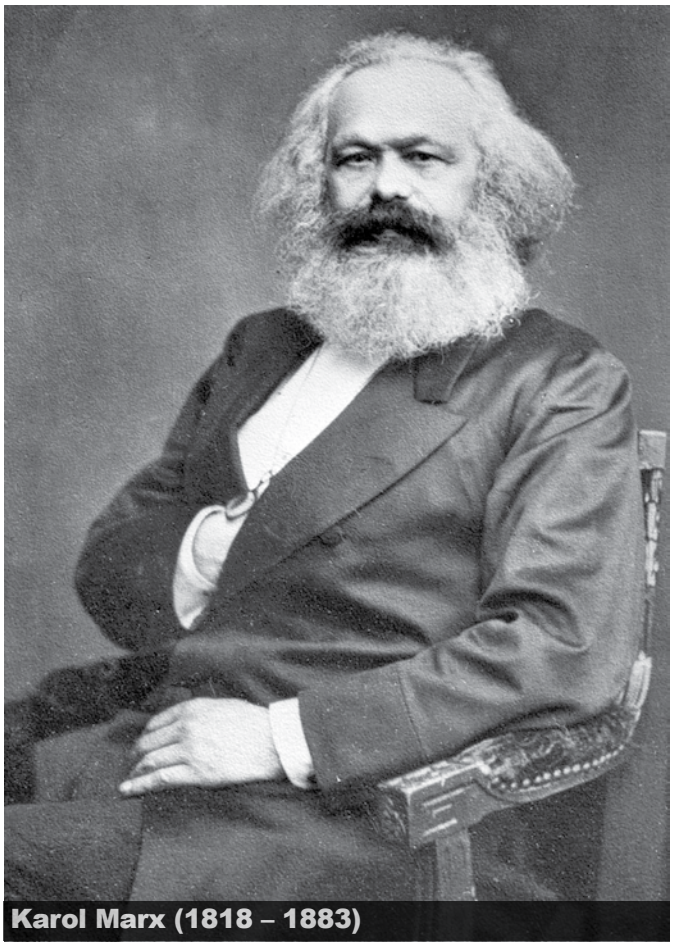
Karol Marx (1818 – 1883)

notiť náš prístup k jeho dielu a tým zodpovedne priznať nielen jeho vedeckú a filozofickú oprávnenosť, ale aj všetky za a proti jeho možných nielen prínosných, ale i mylných záverov v spracovaní danej problematiky.

Jednou z oblastí, ktoré podstatne determinovali charakter Marxovho učenia i celého jeho diela, bola jeho koncepcia *dialektiky*. V mladosti ju naštudoval a prevzal z pôvodne Heglových objektívno-idealistických filozofických názorov, čo však u Marxa v konečnom dôsledku vyústilo do úplne protikladnej koncepcie dialektického modelu bytia, a to do tzv. *dialektického a historického materializmu.* Na rozdiel od tých čias my však dnes už máme, v prípade nášho záujmu o túto problematiku, k dispozícii omnoho širšie možnosti získania poznatkov o dialektických koncepciách bytia aj z mnohých iných svetových filozofických dedičstiev. Teda vedomosti o teóriách dialektických procesov bytia máme možnosť čerpať už nielen z nášho európskeho, ale napr. aj z autentického filozofického dedičstva rovnako významnej a dlho technicky omnoho vyspelejšej a vo svojom vývoji sa po tisícročia úplne odlišne vyvíjajúcej čínskej civilizácie. Preto v konfrontácii s čínskymi prírodno-dialektickými filozofickými koncepciami sa pokúsim preskúmať a prehodnotiť tento najpozoruhodnejší, ale zároveň i najrozporuplnejší model v európskom filozofickom dedičstve, zaoberajúcim sa výkladom dialektiky bytia, a to Marxov model dialektiky spoločenského bytia. Týmto spôsobom sa pokúsime posúdiť aj to, v čom a prečo sú mnohé Marxove tézy o dialektike bytia mylné a prečo sú (a to dnes už aj v konfrontácii s najmodernejšími svetovými astrofyzickými i prírodovedeckými poznatkami) v úplnom rozpore so skutočnou pravdou o dialektickej povahe bytia, i tým aj mylnou koncepciou usporiadania konkrétnej spoločenskej skutočnosti v realite sveta.

Už vo svojej dizertačnej práci *„Rozdiel medzi prírodnou filozofiou Demokritovou a Epikurovou“* (1839-41) dal Marx jasne najavo svoju materialistickú svetonázorovú orientáciu, ktorú v tejto práci zároveň spresnil (stotožnením sa s Epikurovými filozofickými koncepciami) vo *filozofiu sebavedomia abstraktne jednotlivého (atómu) ako symbolu zároveň izolovaného indivídua*[1]. Súčasne si zúžil priestor svojho filozofického a vedeckého záujmu na odmietnutie „poznania prírody“ tým, že zredukoval svoj postoj k nej len na svoj *názor na prírodu.* V chápaní dialektickej metódy bytia metodologicky pritom stál, samozrejme, ešte vždy na idealistickej pôde Heglovej filozofie. Súčasne však pod vplyvom Feuerbachovej *Podstaty kresťanstva* (1841) i jeho *Predbežných téz k reforme filozofie* sa pretvoril na dôsledne ateistického intelektuála, vďaka čomu dospel k presvedčeniu, že Heglovu filozofiu treba odhodiť medzi mŕtve teórie. Zároveň vyhlásil Heglovho *absolútneho ducha* za odcudzeného ducha teológie a tým za absolútnu poveru[2], čím sa z poplatnosti Heglovým filozofickým názorom formálne vymanil. No hoci sa v tom stal vo svojej dobe maximálne priekopníckym filozofom, ktorý otočil ďalší vývoj európskej filozofie v mnohých oblastiach podstatne novým smerom, zdá sa, že to stále ešte nebola definitívna cesta ku skutočnej pravde o bytí, ale len trochu iným spôsobom prevrátená podoba novovekej európskej „dialektiky“ v jej substančno-hmotný charakter, čiže od idealizmu k materializmu. Metodologicky sa pritom v ničom nezbavil jej v zásade chybného ontologického prístupu k realite bytia a tým i chybného definovania toho všetkého. Zároveň na margo Feuerbachových *Predbežných téz* Marx dokonca vyhlásil, že nie sú preňho vhodné, lebo priveľmi poukazujú na prírodu a primálo na politiku. Tak ako Feuerbach preskúmal a prehodnotil Heglovu prírodnú a náboženskú filozofiu, on chcel preskúmať a kriticky zhodnotiť len Heglovu právnu a štátnu filozofiu. Ako vidieť, Marxa už od začiatku neoslovila a nezaujímala príroda a ani jej základná metafyzická prapodstata, spájajúca v neoddeliteľne súvislý organický celok prírodné a spoločenské bytie. Jeho zaujímal výlučne len čiastkový výsek z toho všetkého, a to spoločenský celok v konkrétnej realite výsostne iba ľudského bytia. Chcel a chystal sa preskúmať pohyb a zákonitosti životných, no hlavne ekonomických procesov tvorby hodnôt len v rámci spoločenského bytia ako samostatného a nezávislého celku konkrétnej reality bytia a vyvodiť z toho pre človeka objektívnu pravdu iba o tejto jeho *konkrétnej skutočnosti.* Ako sa sám vyjadril, chcel výmysly a výplody ľudí, ktoré im prerástli cez hlavu[3], nahradiť myšlienkami, ktoré zodpovedajú podstate človeka a jeho reálnemu bytiu. No napriek tomuto jeho dobre mienenému úmyslu on sám akosi nepochopiteľne nechcel pripustiť, že k človeku a jeho spoločenskému bytiu nemožno pristupovať odtrhnuto od jeho organickej spätosti s obklopujúcou ho prírodou, vesmírom i multiverzom všetkého bytia. A teda že to, čo človeka na Zemi obklopuje, nie je len zdroj surovín pre jeho pracovnú činnosť, ale že je to životne dôležitá organická súčasť jeho existencie. Je s ňou v bytostne neoddeliteľnej koexistencii imanentnej bytiu, čo ani filozofia a exaktné spoločenské vedy vo svojom prístupe k tejto problematike nemôžu ignorovať. Tým však zároveň aj preňho, v duchu tradičného európskeho (už od čias Platóna a postsokratického obdobia) filozofického odcudzenia sa prírode, zostala predstava reality bytia rozčesnutá na dve krajne nezlučiteľné eventuality: ducha a hmotu, subjekt a objekt, i človeka a jemu len ako zdroj užívania slúžiace objektívne prostredie. Vo filozofickom chápaní to znamenalo aj stále neodstrániteľné rozpoltenie na idealizmus a materializmus, ako aj na subjekt-objektový model európskeho a neskôr i novovekého ontologického vysvetľovania si reality ako len kauzálne lineárne sa dejúceho procesu „dialektiky“ bytia. Aj Marx zostal teda európskym filozofom, ktorý napriek tomu, že sa prihlásil k dialektickému svetonázoru, nedokázal sa myšlienkovo pretvoriť na znalca reálnej, to znamená *prírodnej (protikladne bipolárne rovnocenne funkčnej dialektiky bytia),* a teda na perfektného znalca a analytika dialektiky, ktorej proces je organicky súčinným nekonečným procesom axiologicky rovnocenných a hodnotovo rovnako funkčných protipólov dialektických premien a ich zákonitostí, ktoré v neustále progresívno-regresívnom a imanentne multipolárnom kolobe-

1 MEHRING, F.: Karel Marx – dějiny jeho života. Praha : Nakladatelství ústředního dělnického knihkupectví, 1924, s. 24-25.

2 Tamtiež, s. 44.

3 MARX, K. – ENGELS, F.: Nemecká ideológia. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1961, s. 19: „Ľudia si doteraz vždy vytvárali nesprávne predstavy o sebe, o tom, čím sú alebo čím majú byť. Podľa svojich predstáv o bohu a o normálnom človekovi, atď. si usporiadali svoje vzťahy. Výplody ich hláv im prerástli cez hlavu. Tvorcovia sa poddali svojim vlastným výtvorom. Osloboďme ich od týchto fikcií, ideí, dogiem, vymyslených bytostí, pod jarmom ktorých klesajú. Povstaňme proti tejto nadvláde myšlienok. Naučme ľudí nahradiť tieto výmysly myšlienkami, ktoré zodpovedajú podstate človeka...“

hu bytia určujú a realizujú jeho konkrétnu skutočnosť. Pritom nikdy to nevyústi do nijakého kvalitatívne trvalého a definitívne výsledného „stavu“ bytia „raz a navždy“! Súčasne ani na definitívnu premenu všetkého len na realitu „ducha“ alebo len „hmoty“, či na realitu len „dobra“. Zároveň tým vytrhnutím spoločenskej reality z celkovej „konkrétnej skutočnosti bytia“ a venovaním sa len jej výskumu a projektovaniu, ignorujúc pritom fakt, že ľudské bytie sa formuje v súčinnej imanencii rovnakých zákonitostí a určujúcich paradigiem celého okolitého prírodného celku sveta a nie je teda možné vymýšľať si preň iné „pravidlá hry“ a namýšľať si, že ony budú môcť v životnej realite správne fungovať. Tým Marx svoj spoločenskovedný, politický, ideologický i etický experiment už vopred nasmeroval na prehru. O to viac, že v ontologickej rovine verný svojmu mladoheglovstvu, i napriek prechodu od idealizmu k materializmu, mylne zostal verný predstave ideálne progresívnej (a teda nereálnej) lineárnej schéme premeny hmoty na jej stále pozitívnejšiu materialistickú kvalitu, čo sa v realite bytia jednoducho ani v prírodnom, a ani v spoločenskom bytí v konečnom výsledku nikdy nedeje a ani uskutočňovať nemôže. Spoliehajúc sa na to, že sa spoločenská skutočnosť dá modelovať a jej správny vývoj naprojektovať bez ohľadu na to, aké skutočné zákonitosti bytia ju na Zemi determinujú, si žiaľ nevytvoril možnosť úspešného a zároveň zásadne reálneho manévrovacieho priestoru vo filozofickej analýze a správnom pochopení toho, ako a vďaka čomu sa skutočné procesy premien sveta dejú a čomu odpovedajú.

Je pravda, že výskum prírodnej dialektiky bytia si v jeho vedecko-filozofickom tandeme zobral na starosť Fridrich Engels. V *Dialektike prírody* i v *Anti-Düringovi* sa podujal celú túto problematiku v podobnom svetonázorovom duchu ako Marx, čiže v duchu dialektického a historického materializmu podrobne vedecky preskúmať a vysvetliť. Dalo by sa teda usudzovať, že Marx sa s týmito jeho tézami o dialektike prírodného bytia v konečnom výsledku pravdepodobne stotožnil. Nuž a ak sa dnes spätne začítame do týchto dvoch Engelsových diel, s údivom môžeme skonštatovať ako úžasne blízko sa dostal klasický marxizmus cez tieto dve práce k omnoho pravdivejšiemu pochopeniu dialektiky konkrétnej skutočnosti bytia než celá predchádzajúca novoveká európska filozofická tradícia. Hneď v úvode Engels i za Marxa prehlásil, že *sa vrátili k názoru zakladateľov gréckej filozofie* (čiže pravdepodobne k názorom Herakleita, Demokrita a Epikura), *že celá príroda od najmenšieho k najväčšiemu, od najjednoduchšieho organizmu až po človeka vzniká a zaniká, je v neprestajnom toku, neprestajnom pohybe a zmene* (avšak podľa neho len) ***na základe pohybu hmoty.*** *Tento pohyb nie je mechanický, ale je to teplo a svetlo, elektrické i magnetické napätie, chemické zlučovanie a rozklad, život a napokon vedomie, v čom má hmota dynamis (tzn. možnosť) i energeiu (tzn. účinnosť), a teda formou hmoty je napokon účinnosť, čiže jej energia. Vďaka tomu hmota* (ktorá je podľa Engelsa a teda i Marxa večná), *sa pohybuje vo večnom kolobehu..., v ktorom doba vrcholného vývinu, doba organického života, a ešte viac doba života bytostí vedomých si seba samých a prírody je práve tak skúpo vymedzená ako priestor, v ktorom sa uplatňuje život a sebavedomie; v kolobehu, v ktorom nie je nič večné, iba večne sa meniaca, večne sa pohybujúca hmota a zákony, podľa ktorých sa pohybuje a mení.*[4] Napriek ich materialisticko-dialektickému stanovisku o skutočnej pravde o bytí metodologicky až tak veľmi neodporuje starovekým prírodno-dialektickým predstavám všetkých s prírodou zrastených filozofií o charaktere priebehu dialektického procesu. Jedine z metafyzického hľadiska to, žiaľ, katastrofálne stroskotáva na mylnom povýšení hmoty na základnú ontologickú podstatu všetkého bytia a prisúdení jej vlastnej schopnosti pohybu ako akejsi nevysvetliteľnej „perpetuum mobile“. Dokonca však z dialektického hľadiska Engels v úvode k Anti-Dühringu už dosť blízko pravde konštatuje: *„Podrobíme-li přírodu nebo dějiny lidstva nebo svou vlastní duševní činnost myšlenkovému pozorování, naskytne se nám zprvu obraz nekonečné spleti souvislostí a vzájemných působení, v níž nic nezůstává tím, čím kde a jak bylo, ale vníž se všechno pohybuje, mění, vzniká a zaniká. Tento prvotní, naivní, ale věcně správný názor o světě je názor staré řecké filozofie a poprvé jej jasně vyslovil Herakleitos: Všechno je a také není, neboť všechno teče, ustavičně se mění, ustavičně vzniká a zaniká.“*[5] Žiaľ, zároveň sa uchyľuje (a tým teda i Marx) k mylnému presvedčeniu o potrebe vytrhnutia skúmanej problematiky z jej celkového bytostne organického kontextu: *„Abychom tyto jednotlivosti poznali, musíme je vyjmout z jejich přírodní nebo historické souvislosti a zkoumat je každou zvlášť, podle jejich zvláštních příčin a účinků…“*[6] Hoci súčasne kritizuje a odmieta podobne mylné metodologické platónsko-hegeliánske metafyzické stanovisko: *„Pro metafyzika jsou věci a jejich myšlenkové odrazy, pojmy, izolované, pevné, strnulé, jednou provždy dané předměty zkoumání, které je třeba posuzovat jeden po druhém a bez druhého. Myslí v samých nezprostředkovaných protikladech: jeho řeč je ano, ne, ne, a co nadto jest, to od zlého jest. Pro něj věc buď existuje, nebo neexistuje: právě tak nemůže být věc sama sebou a zároveň něčím jiným. Kladné a záporné se navzájem naprosto vylučují; stejně strnulý protiklad je i mezi příčinou a účinkem. Tento způsob myšlení nám na první pohled připadá velice hodnověrný, protože stejně uvažuje takzvaný zdravý lidský rozum… metafyzický způsob nazírání je sice v širokých oblastech, jejichž rozsah je dán povahou předmětu, oprávněný a dokonce nutný, ale přesto dříve nebo později narazí vždy na hranici, za kterou je už jednostranný, omezený, abstraktní a zaplétá se do neřešitelných rozporů, protože pro jednotlivé věci zapomíná na jejich souvislosti, pro jejich bytí na jejich vznikání a zanikání, pro jejich klid na jejich pohyb… Zrovna tak každá organická bytost je v každém okamžiku táž a zároveň není táž; …při podrobnějším pozorování také zjišťujeme, že oba póly protikladu, kladný a záporný, jsou navzájem právě tak neodlučitelné, jako jsou protikladné, a že se přes všechnu protikladnost navzájem prolínají; právě tak, že příčina a účinek jsou představy, které mají jako takové platnost jen při aplikaci na jednotlivý případ, ale jakmile posuzujeme jednotlivý případ v jeho všeobecné souvislosti s celkem světa, splývají vjedno, rozplývají se v nazírání celosvětového vzájemného působení, kde si příčiny*

4 ENGELS, F. Dialektika prírody. Bratislava : Nakladateľstvo Pravda, 1961, s. 34-5.
5 ENGELS, B.: Z díla pana Eugena Dühringa Převrat vědy (Anti-Dühring), podľa úvodnej časti uverejnenej v publikácii Marx/Engels/Lenin – K filozofickým otázkám. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1979, s. 307-308.
6 Tamtiež s. 308.

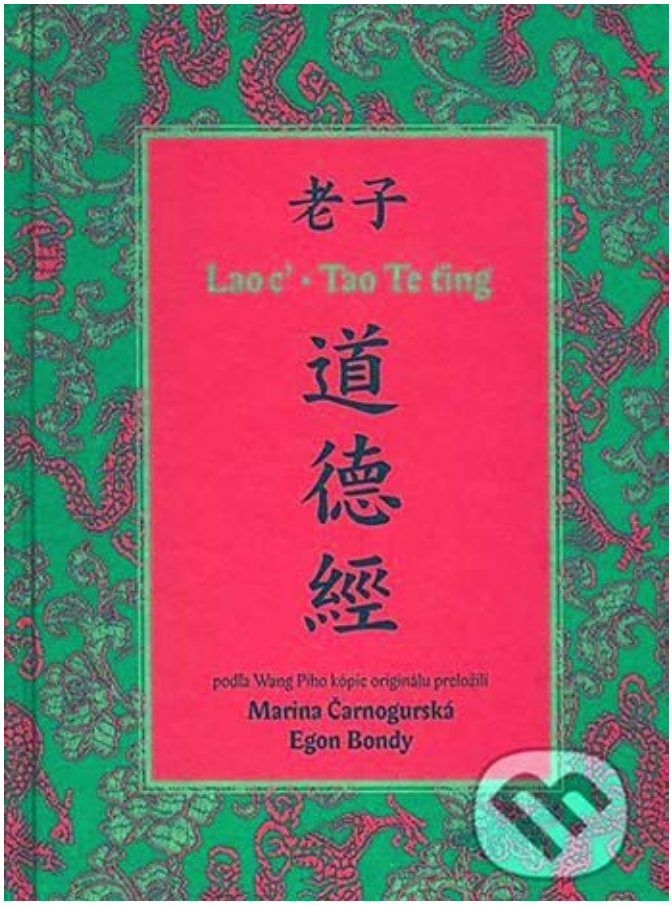

a účinky ustavičně vyměňují místo, a to, co je nyní nebo zde účinkem, stává se jinde nebo jindy příčinou, a naopak. Všechny tyto procesy a metody myšlení přesahují rámec (tradičného európskeho – pozn. autorky tejto štúdie) *metafyzického myšlení. Naproti tomu pro dialektiku, která chápe věci a jejich pojmové odrazy podstatně v jejich souvislosti, v jejich sřetězení, v jejich pohybu, v jejich vznikání a zanikání, jsou procesy, jaké jsme uvedli výše, právě potvrzením její vlastní metody. Příroda je zkušebním kamenem dialektiky, a moderní přírodní vědě musíme přiznat, že pro tuto zkoušku snesla velice bohatý materiál, kterého dennodenně přibývá, a tím dokázala, že v přírodě se všechno děje koneckonců dialekticky… Vyložit exaktně celek světa, jeho vývoj a vývoj lidstva, i to, jak se tento vývoj zrcadlí v lidských hlavách, je tedy možné jedině dialekticky*[7] a týmto spôsobom sa dostáva z vtedajšieho európskeho hľadiska už veľmi blízko k zásadne novému, omnoho správnejšiemu filozofickému porozumeniu skutočnej reality bytia sveta než všetci ostatní európski filozofi tých čias. Lenže tým, že tieto poznatky o prírodnej dialektike bytia nebol schopný čo najdôslednejšie akceptovať aj Marx v jeho projekte „novej spoločenskej reality“, odsúdil sa tým celý ten jeho spoločenský experiment už vopred na absolútny krach. Odhalilo sa to už o pár desaťročí neskôr, keď sa Lenin pokúsil uplatniť Marxov model novej „spravodlivej“ spoločenskej skutočnosti na realitu v Rusku. Model, ktorý ignoroval v spoločenskej skutočnosti platnosť organickej spätosti človeka a ľudstva s prírodou a jej prírodnými procesmi a zákonitosťami a ktorý, za určujúcu spoločenskú triedu začal považovať len prírode odcudzený „proletariát“ (vytvorený v uzavretých továrňach, plných len mechanických strojov a nie živých prírodných premien a ich reálnych zákonitostí), nemal samozrejme pochopenie ani pre ruské roľníctvo a jeho spoločenskú funkčnosť. Preto prvé, čo Lenin po revolúcii v Rusku urobil, bolo, že úplne bezcitne a kruto vykynožil v krajine roľnícke vrstvy **obyvateľstva** a najmä ich najschopnejších predstaviteľov, prehlásil ich za „kulakov“ a ruský vidiek sa rozhodol premeniť na „poľnohospodársky priemysel“ produkujúci, v absolútnom rozpore s prírodnými zákonitosťami konkrétneho bytia, čo najväčšie zásoby stravy pre proletariát. Výsledkom toho bol v krajine najprv obrovský hlad a neskôr totálne paralyzovaný život, v ktorom obyvateľstvo našlo východisko z celej tej hroznej bezperspektívnosti hlavne v alkohole, a z ktorej sa i po totálnom páde tohto chybného marxisticko-leninského spoločenského experimentu dodnes ešte nedokáže naozaj účinne spamätať.

Na opačnom konci euroázijského kontinentu, v Číne, v centre pôvodnej kolísky inej, dodnes veľmi významnej svetovej civilizácie, tzv. Ďalekovýchodnej civilizácie, zaujali už pred 2 500 rokmi podobné problémy prírodnej a spoločenskej reality bytia ich (dodnes do mnohých jazykov najprekladanejšieho) filozofa Lao c´a, (Starého Majstra). Vo svojom diele, najvrcholnejšom filozofickom traktáte *Tao Te ťing (Traktát o Energii (Te) a Jej Ceste (Tao),* sa to všetko na prelome 6. a 5. storočia pred n. l. pokúsil filozoficky pochopiť a vysvetliť. Nuž a ak tento jeho pokus dnes porovnáme s tým Marxovým a Engelsovým, prichádzame k záveru, že dospel v definícii dialektiky bytia k podstatne inému záveru. Možno najmä preto, že v tých časoch nežil v prírode odcudzeným mestských komunitách, priemyselne sa rozvíjajúcich európskych krajín v časoch ich novovekej technickej revolúcie, ale v starovekej agrárnej ríši ešte v časoch s prírodou bytostne zrastenej Číny. V jej podmienkach obklopujúcu ho konkrétnu skutočnosť bytia spoznával predovšetkým cez nerozdeliteľne organickú jednotu človeka (i jeho spoločenského celku) s obklopujúcou ho prírodou. Pôvodne ho síce podobne ako Marxa zaujal predovšetkým človek a hľadanie čo najprospešnejšej teórie bytia predovšetkým v rámci jeho ľudského bytia v spoločenskej realite sveta, a tým i v čo najspravodlivejšej náprave hlavne spoločenského modelu zorganizovania života „medzi Nebom a Zemou“, čiže aj spoločenského organizovania a rozdeľovania prostriedkov na udržanie životných podmienok a potrieb ľudu (ako on definoval ľudstvo či ľudskú masu tvoriacu konkrétnu spoločenskú skutočnosť sveta). Čoskoro však vo svojom pozorovaní obklopujúcej ho konkrétnej reality bytia zistil, že (naoko hmotná) realita je za všetkými tými javovo vnímateľnými formami a vecami vo svojej metafyzickej prapodstate akoby absolútne prázdnym „*dúchadlom, dutým a preto nevzdorujúcim, pohybujúcim sa a preto vydávajúcim zo seba stále viac a viac.*“[8] To ho priviedlo k ontologickému pochopeniu dynamickej podstaty bytia ako základnej **energie**, ktorá je za všetkým tým hmotným (a teda zmyslovo poznateľným) i duchovným (a teda iba intuitívne poznateľným), v každej konkrétnej skutočnosti bytia ako jej všadeprítomný základný metafyzický substrát, plný súčasne protikladne dynamického pohybu, podmieneného a umožneného jej večne prítomnými jin-jangovými nábojovými protikladmi. Z empirického hľadis-

7 Tamtiež s. 309-10.

8 LAO C´: Tao Te ťing (v preklade Mariny Čarnogurskej a Egona Bondyho). Bratislava : Agentúra Fischer & Formát, 2005, s.17.

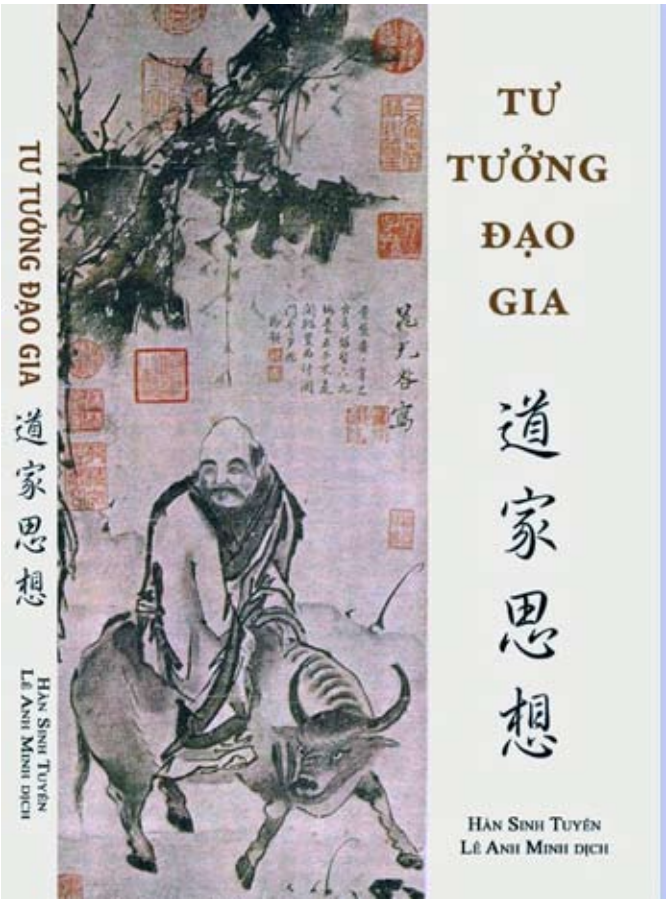

ka sa mu táto základná metafyzická energia bytia javila ako absolútna **Prázdnota.** Vyjadril to napr. v jednom svojom diele takto: *Večná nekonečnosť pred nikdy neexistujúcim počiatkom, prenikajúca súčasne celou (tou) obrovskou Prázdnotou a tá zároveň vytvárajúca Jej jednotu. Nekonečná jednota – a dosť! Prúdiaca presiaknutosť a chaotická hmlistosť, nemajúca ani jas ani temnotu, duchovne subtílna, neustále cirkulujúca, pokojná kvintesencia úplne neviditeľná, odpradávna od ničoho nezávislá, tým menej od existencie akýchkoľvek vecí! Oddávna nemajúca nijaký tvar, obrovská prenikavosť úplne bez mena... Vo svojich jinových stavoch (ona sama) nezhnije, vo svojich jangových stavoch (ona sama) nezhorí, v nijakom stupni sa (v nič než v tento jej základ) nezmení, schopná hodiť sa ako regula pre všetko.*[9]

Vo svojej prednáške, ktorú písomne zaznamenal jeho učeník Wen c´, Starý Majster zároveň metafyzicky definoval a pomenoval proces dialektických premien tej Prázdnoty takto:

有物混成 . . . . . *Jestvovalo čosi, akási všehozmiešanosť,*
先天地生 . . . . . *ešte pred zrodom Neba a Zeme,*
惟象無形 . . . . . *iba s predstavami (vecí) bez akýchkoľvek foriem.*
窈窈冥冥[10] **. . . . . *Prahlboká nekonečná Temnota,***
寂寥淡漠 . . . . . *absolútne nečujná a nerozlíšiteľná,*
不聞其聲 . . . . . *z ktorej sa nedá započuť nijaký Jej zvuk,*
吾強為之名 . . . . . *a ak som nútený pomenovať to,*
字之曰道[11] . . . . . *tak to nazvem znakom:* ***Cesta (Tao)***
原流泄泄 . . . . . *Podstata toho (zo seba) vyviera a vo (všetko nové a nové) plynie,*
沖而不盈 . . . . . *ale (celá tá Jej záplava) nikdy v ničom nepretečie „cez okraj*
濁以靜之徐清 . . . . . *a hoci je v neustálom miešaní sa, je pokojná a priezračná,*
施之無窮 . . . . . *nikdy sa zo svojej aktivity nevysiliaca a*
無所朝夕 . . . . . *nikdy pre ňu neplatia nijaké rána ani večery.*
表之不盈一握 . . . . . *Počas svojich prejavov, bez toho aby (v niečom) pretiekla „cez okraj", pridŕža sa (svojej)* ***Jednoty***
約而能張 . . . . . a aj *v tom najbližšom je schopná tej najväčšej vzdialenosti,*
幽而能明 . . . . . *i v temnote je schopná žiarivosti,*
柔而能剛 . . . . . *i v mäkkosti a poddajnosti je schopná tvrdosti,*
含陰吐陽 . . . . . *akoby medzi perami je ešte jin, no vypľuje sa už ako jang,*
而章三光 . . . . . *vyžarujúc sa pritom v* ***trojrozmernosť****!*
無為為之而合乎生死 . *Bez toho, aby konala, všetko je vždy vykonané (a vytvorené), podliehajúc v tom (údelu) zrodov a zomierani*
無為言之而通乎德 . . . *a bez toho, aby konala, bez slova je všetko v tom vykonané, následne potom vplynúc (späť v túto číru)* ***Energiu Te***
恬愉無矜而得乎和 . . . *v zmieri a v uspokojení a bez akejkoľvek ľútosti dosiahnuc tým (svoje) utíšenie,*
有萬不 同而便乎生 . . . *aby v desaťtisícoch (iných) mnohorakosti sa (v Nej) to ďalšie opäť pretváralo k životu.*
和陰陽 . . . . . *V* ***súčinnej (dialektike) protikladov jin-jang,***
節四時 . . . . . *v pravidelnom priebehu štyroch ročných období,*
調五行 . . . . . *v poplatnosti piatim hmotným živlom*[12]*,*
潤乎草木 . . . . . *sa (táto základná Energia) pretvára vo vlahu pre rast rastlín a stromov,*
浸乎金石 . . . . . *pretavuje sa v kovy i v kamene,*
天常之道 . . . . . *Jej bežne regulárna* ***Cesta Tao Nebies***[12]
生物而不有 . . . . . *tvorí veci bez toho, aby si ich privlastňovala,*
成化而不宰 . . . . . *úspešne vykonáva ich životné premeny bez toho, aby rozkazovala či svojvoľne ich určovala,*
萬物恃之而生 . . . . . *desaťtisíce vecí (všetvorstva) sa v Nej tvoria a rodia*
莫知其德 . . . . . *vôbec nevediac, že je to Jej* ***Energiou Te***
莫知其德 . . . . . *a nevediac, že je to Jej* ***Energiou Te,***

9 Autorkin prvý slovenský preklad úvodnej časti tzv. 4. knihy Chuang-Lao objavenej v Číne v r. 1973, v hrobke neďaleko osady Mawangtuej, ako súčasť v hrobke uloženej druhej kópie rukopisu Lao c´ovho Te Tao ťingu, tzv. kópie Lao c´ B.
10 Termíny použité na rovnaké vyjadrenie podstaty Cesty Tao, čiže opis čírej Energie Te aj v 21. kapitolke oficiálneho textu Tao Te ťingu;
11 Totožná veta sa nachádza aj v 25. kapitolke dnes oficiálnej verzie Tao Te ťingu;
12 Tzn. základným prírodným prvkom hmotnej formy jej dialektiky: vode, ohňu, drevu, zemi a kovu.

恃之而死 . . . . . .*potom do Nej zanikajú a zomierajú,*
莫之能怨 . . . . . .*vôbec nedokážuc sa za to na Ňu nahnevať!*
虛無恬無形大 . . . . . .***Prázdnota** (duchovného i hmotného)*[13] ***Nebytia** je obrovsky úžasná v tom, že je nebytím akýchkoľvek foriem!*
有形細形多 . . . . . .*Existencia foriem je (v nej) úplne zminimalizovaná (z hľadiska) množstva svojich tvarov*
有形少無形強 . . . . . .*a čím je (v Nej) existencia tvarov a foriem menšia, tým je (Jej) beztvárnosť silnejšia,*
有形弱無形實 . . . . . .*čím je (v Nej) existencia foriem slabšia, tým je (Jej) beztvárnosť plnšia,*
有形虛 . . . . . .*až je v nej (napokon) jestvovanie tvarov a foriem úplnou **Prázdnotou***
有形者遂事也 . . . . . .*V existencii foriem sa Jej činnosť završuje,*
無形者作始也 . . . . . .*(v stave) neexistencie foriem si však opäť tvorí (svoje nové) začiatky.*
遂事者成器也 . . . . . .*Završovaním činností dokončuje výsledky,*
作始者樸也 . . . . . .*tvorba (nových) začiatkov sa realizuje z Jej (prirodzenej prapodstaty) ako zo základného kmeňa stromu.*
有形則有聲 . . . . . .*A len čo má formy,(konečne) má aj zvuk,*
無形則無聲 . . . . . .*veď bez existencie foriem niet ako z Nej niečo počuť*
有形產於無形 . . . . . .*Existencia foriem sa tvorí z ich neexistencie,*
故無形者有形之始也 .*a tak teda v neexistencii foriem sú vždy zároveň počiatky ich existencie....*[14]

Zároveň príroda, obklopujúca človeka na Zemi, sa v takto prírodno-dialekticky chápanej dynamike životnej reality v Číne nikdy nejavila len ako zásobáreň surovín na výrobu hmotných hodnôt potrebných k životu človeka, ale aj ako jeho jediný a nenahraditeľný nielen hmotný, ale aj duchovný životný priestor v neoddeliteľne imanentnom celku všetkého bytia, v ktorom sa deje existencia Nebies (= vesmíru) i človeka a jeho pozemského bytia ako vnútornej duchovnej i hmotnej súčasti jedného obrovského živého organizmu vo všetkom s tým zrastenej a vzájomne prepletenej prírodnej a spoločenskej reality sveta. V tom je ľudská spoločenská realita nevytrhnuteľnou organickou súčasťou prírodnej reality (a v širšom dosahu i vesmírnej) a nemôže sa z nej v nijakej svojej problematike chápať a skúmať izolovane. Ani pozemskú prírodu nemožno preto pri uvažovaní o človeku nikdy nevšímavo ignorovať pri vypracovávaní akéhokoľvek modelu projektovania jeho existencie. Človek je na ňu totiž bytostne odkázaný, lebo je determinujúcou podmienkou možnosti jeho bytia a on je naopak iba jednou z jej mnohých práve sa zviditeľňujúcich foriem reality. Ak teda v tom jej obrovskom „dúchadle“ nerešpektuje pravidlá svojho harmonického postupu v súčinnosti s ňou, a teda ak nežije v správne dialektickom prúde vzájomnej súhry so všetkými ostatnými funkčnými zložkami životného bytia „na princípe Stredu“, prúd jej anonymnej základnej Energie ho podobne ako ostatné zbytočne brzdiace prekážky v tomto jej (pre nič nezaujatom) „dúchadle“ veľmi rýchlo odstráni. Lao c´ preto vo svojej vyššie uvedenej prednáške súčasne zdôrazňuje:

聖人一度循軌 . . . .***naozajstný Človek** krok za krokom postupuje v Jej koľajach*
不變其故 . . . . . .*nedovoľujúc si meniť Jej podmienky,*
不易其常 . . . . . .*neprevracajúc Jej reguly,*
放准循繩 . . . . . .*neodkláňajúc sa od Jej osnov*
曲因其直 . . . . . .*a nefalšujúc Jej (nevyhnutné) príčiny ani Jej najzákladnejšie zámery.*
夫喜怒者道之邪也 . . .Mať radosť zo zlomyseľností (považuje preto) za zlé na ***Ceste Tao**,*
憂悲者德之失也 . . . . .*byť sklamane zúfalý (považuje) za (zbytočnú) stratu životnej **Energie,***
好 憎者心之過也 . . . .*vyžívať sa v protivnostiach (voči ľuďom, považuje) za nesprávne*
嗜欲者生之累也 . . . . .*a mať prehnane (vybičované) telesné vášne (považuje) za (zbytočné) seba vyčerpávajúce.*
人大怒破陰 **. . . . . .** *Zúrivý hnev a zlomyseľnosť je prejavom len **jinového protikladu**,*
大喜墜陽 . . . . . .*prehnaná veselosť a bujarosť je upadaním (do krajnosti) len **jangového protikladu**,*
薄氣發喑 . . . . . .*a to všetko alebo oslabuje **energiu čchi** v ľudskom tele alebo ju naopak vybičováva (v človeku) až do takej krajnosti,*
驚怖為狂 . . . . . .*že (svoje okolie) vyľaká akoby bol besný,*
憂悲焦心 . . . . . .*i (seba tým) vydesí a spôsobí si (tým) trýzeň,*
疾乃成積 . . . . . .*čo nakoniec (môže) vyústiť až do choroby a množstva (s tým spojených problémov).*
人能除此五者 . . . . . .*Keď sa však človek dokáže vystríhať všetkých týchto piatich (krajností)*
即合於神明 . . . . . .*a jasnozrivo udržiavať svojho ducha vo vyrovnanosti a v pohode,*
神明者得其內 . . . . . .*táto jasnozrivosť a pohoda ducha ovládne celé jeho vnútro!*
得其內者 . . . . . .*Nuž a len čo jeho vnútro dostane do takého stavu vyrovnanosti,*
五藏寧 . . . . . .*všetkých päť hlavných vnútorných orgánov*[15] *v ňom bude môcť (fungovať) v poriadku,*
思慮平 . . . . . .*jeho myšlienky sa upokoja,*
耳目聰明 . . . . . .jeho *uši a oči začnú správne počúvať a jasnozrivo múdro sa (na svet) pozerať,*
筋骨勁強 . . . . . .*jeho kosti a svaly spružnejú a zmocnejú*
疏達而不悖 . . . . . .*a (on sám začne) široko-ďaleko všade dookola vyvolávať (v ľuďoch) dôveru....* [15]

13 V čínskom metafyzickom definovaní Nebesia predstavujú imanentne nekonečný celok Multiverza/Univerza či Multivesmíru bytia v zmysle prírodnej duchovno-hmotnej dialektickej jednoty dvoch reálnych časopriestorových protikladov bytia vždy prítomných v základnej metafyzickej Energii-Prázdnote, všadeprítomne presakujúcej tým všetkým.

14 V taoistickom zmysle to znamená rozplynutie a relatívny zánik nielen hmotných ale aj duchovných procesov a foriem, pretože duchovno je pre nich len jeden z dvoch protikladov (duchovno a hmota) časopriestorovej reality, ktorej je spoločnou metafyzickou podstatou a substrátom Energia univerza, našou modernou prírodovedou (či teoretickou fyzikou) chápaná ako Prázdnota, alebo i Temnota.

15 Kniha Wen c´, autorkin preklad z originálu publikovaného

Ako vznikajú a stále sa tvoria časopriestorové formy a štruktúry našej časopriestorovej reality na základe tohto metafyzického substrátu všetkého bytia, čiže na podklade **Energie (Te) - Prázdnoty**, to Lao c´ výstižne, i keď na náš vkus možno trochu nezvyklou filozofickou terminológiou definoval v texte, ktorého kópiu archeológovia našli v jednej hrobke pri osade Kuotien. Dnes je tento text všeobecne známy pod názvom *Tchaj I šeng šuej* (*Velikánske Jedno plodí vodu...*) a v čínskom origináli i v jeho slovenskom preklade vyzerá takto:

太一生水。。。. . . . ***Velikánske Jedno plodí (v sebe) vodu...***
太一生水 . . . . . *Velikánske Jedno plodí (v sebe) vodu*
水反輔太一是以成天• *a to, čomu voda spätne napomáha v tomto Velikánskom Jednom vytvárať sa, sú popravde Nebesia*[16].
天反輔太一是以成地• *A to, čo následne Nebesia napomáhajú v tomto Najobrovskejšom Jednom spätne vytvárať sa, to je popravde (hmotné) bytie ako (naša) Zem*[17].
天地復相輔也是以成神明•*Nebo a Zem vo vzájomne spätnom pôsobení zároveň vytvárajú to, čo je popravde (označované ako) duchovno, javiace sa (nám) ako priezračne jasné prozreteľno.*
神明復相輔也是以成陰陽•*Duchovno, a teda to priezračne jasné prozreteľno vo vzájomne spätnom pôsobení (s Nebom a Zemou) vytvára to, čo popravde predstavuje (protikladný pohyb) jin-jang*[18].
陰陽復相輔也是以成四時•*Jin-jang vo vzájomne spätnom pôsobení tvorí to, čo sú popravde premeny štyroch ročných období*[19],
四時復相輔也是以成滄熱•*a premeny štyroch ročných období vo vzájomne spätnom pôsobení vytvárajú to, čo je jestvovaním chladu a horúčavy.*
滄熱復相輔也是以成濕燥•*Chlad a horúčava vo vzájomne spätnom pôsobení tvoria to, čo je popravde vlhkosťou a suchosťou,*
濕燥復相輔也是以成歲而止•*a vlhkosť a suchosť vo vzájomne spätnom pôsobení vytvárajú to, v čom (všetko to potom) dosahuje (svoj) vek a završuje sa tým (vo svojom určení).*
故歲者濕燥之所生也. . *Preto dozretie (určitého) veku a zavŕšenia sa tvorí v procese (vzájomného) pôsobenia vlhkosti a suchosti,*
濕燥者滄熱之所生也. . *(protiklady) vlhkosti a suchosti sa tvoria v procese (vzájomného) pôsobenia chladu a horúčavy,*
滄熱者四時之所生也. . *(protiklady) chladu a horúčavy sa tvoria (v rámci premien) štyroch ročných období*
四時者陰陽之所生也. . *a štyri ročné obdobia sa rodia (v rámci vzájomného pôsobenia protikladov) jin-jang.*
陰陽者神明之所生也. . *Jin-jang rodí duchovno priezračne jasnej (a všade prítomnej) prozreteľnosti*
神明者天地之所生也. . *a tá priezračne jasná prozreteľnosť sa rodí zo (vzájomného pôsobenia) Neba a Zeme,*
天地者太一之所生也. . *nuž a Nebo a Zem sa zrodili (v rámci) toho najobrovskejšieho Velikého Jednoho.*
是故. . . . . *A to je popravde príčina,*
太一藏於水行於時 . . . *prečo je to Obrovské Jedno (ustavične) presakované Vodou a postupuje v čase,*
周而又始以已為萬物母• *znovu a znovu pritom cirkulujúc (vždy akoby) od začiatkov a stávajúc sa tým Matkou všetvorstva!*
一缺一盈以已為萬物經• *Pritom z toho, že niečoho je zrazu úplný nedostatok a iného, naopak, úplný prebytok, si tvorí mieru (svojho) diania vo všetkom konaní a jestvovaní bytia desaťtisícov vecí (všetvorstva),*
此天之所不能殺 . . . . . *čo ani Nebesia nie sú schopné (navždy) zlikvidovať*
地之所不能埋. . . . . *a ani Zem to nie je schopná (navždy) zahlušiť,*
陰陽之所不能成. . . . . *ba ani (vzájomná dialektika) jin-jang nie je schopná sa v tom nikdy skončiť.*
君子知此之謂。。。. . *(Preto každý, kto je) ušľachtilým človekom vie, že to je to, čo sa nazýva*[20]
天道貴弱. . . . . *A touto Cestou (Tao) Nebies je (vysoko) oceňovaná zmäkčilosť a slabosť,*
削成者以益生者. . . . . *vďaka ktorej možno všetko (bez problémov) „poobkrajovať" a úspešne tým zavŕšiť a zastaviť tak mohutnenie a rast (toho-ktorého) zrodu (nad limit).*
代於強 . . . . . *Ona je premožiteľkou sily*
責於溺 . . . . . *a nesie (v sebe) zodpovednosť voči všetkému slabučkému a ešte len klíčiacemu.*
。。。 . . . .
天不足於西北 . . . . . *Nebesia nie sú odkázané na nijaké svetové strany*
其下高以強 . . . . . *a nijaká hĺbka či výška (v nich vôbec nie je) dôležitá.*
地不足於東南 . . . . . *Ani Zem nie je odkázaná na nijaký svoj východ či juh*
其上。。。 . . . . . *a jej hore (či dole takisto vôbec nie je) podstatné!*
故不足於上者有餘於下 *A pretože nie sú odkázané na nijaké „hore", preto majú prebytok aj toho, čo je „dole",*
不足於下者有餘於上■ *a pretože nie sú odkázané na nijaké „dole", preto majú (vždy) dostatok aj toho, čo je „hore".*
下土也而謂之地 . . . . . *Všetko to „dolné" je zemné, a preto sa nazýva u(=hmotnosťou),*
上氣也而謂之天• . . . . . *a to je to, (voči čomu) to „horné" je priezračnosť (čchi), a nazýva sa Nebom.*
道以其字也清昏其名•. *Znakmi sa to (všetko spolu) označuje: „Cesta Tao", no vo svojom presnom pomenovaní je to zmes priezračnej (Prázdnoty) i temno-hmotnej hutnosti*[21].
以道從事者必託其名. . *Všetci, čo vo svojej činnosti sledujú Cestu Tao, musia brať na vedomie toto Jej definovanie,*
故事成而身長• . . . . . *vďaka čomu ich činy budú môcť byť úspešne završované a dožijú sa dlhovekosti.*
聖人之從事也亦託其名 *Aj naozajstný Človek, sledujúc Ju*

ako 9221. diel tchajwanskej encyklopédie klasických čínskych originálov Sebu beiyao, vyd. v r. 1966 v Čínskom národnom vydavateľstve v Tchajpej na Tchajwane. Úryvky z 1. kapitoly knihy Wen c´.
16 Podľa tradičnej čínskej anatómie sa za týchto päť vnútorných orgánov (wu cang) považujú: srdce, pľúca, slezina, pečeň a ľadviny.
17 Tamtiež s 15. poznámkou
18 Tzn. celá konkrétna realita nášho vesmíru.
19 Tzn. hmotná realita v kozme a samozrejme teda i naša planéta.
20 Tzn. všeobecnú dialektiku premien bytia.
21 Tzn. časopriestorový proces konkrétnych dialektických premien vo vesmíre i na Zemi.

svojou činnosťou, počíta s takto Jej definovanou protikladnosťou),
故功成而身不傷• . . . . . *a preto sú jeho činy úspešné a v ničom ujmu mať nebude.*
天地名字并立 . . . . . *Označenia „Nebo“ a „Zem“ sú navzájom rovnocenné,*
故過其方不思相堂•. . . . *a preto, i keď sa vo svojich pozíciách vzájomne presahujú, nepotrebujú navzájom stať sa tým opačným.*

Ako už hneď na prvý pohľad možno skonštatovať, pasáž 太一生水 *(Tchaj i šeng šuej)...* je rýdzo kozmogonický text, zároveň natoľko svojbytný, že sa z neho dá vydedukovať na tú dobu úplne prekvapujúco originálna, bipolárne dialektická ontologická schéma vzniku a reálneho procesu časopriestorových premien konkrétnej skutočnosti Nebies (=Prírody, Univerza/Multiverza, Multivesmíru bytia) i jej pozemskej reality. Názorne by sa to dalo zobraziť takto:

(v klasickej čínskej terminológii)	(preložené do našej ontologickej terminológii)
Velikánske Jedno	
nekonečné imanentno Multiverza bytia	
↕	
Voda	
↕	
Nebo	**duchovno, symbol nehmotného protikladu dialektiky časopriestorového bytia**
↕	
Zem	**materiálno, symbol hmotného protikladu dialektiky časopriestorového bytia**
:	
Nebo┼Zem	
↕	
spiritualita ↔	**nehmotné vedomie nositeľ informácii v tvorivej dialektike bytia a informačná pamäť Energie (Te), ako aj všetky nehmotné entity v našom časopriestore**
↕	
jin ↔ jang	**dialektické protiklady energie**
↕	
jar – – – – – – – – – – leto →	
↑ → ↓	
	symbolické definovanie času dialektického procesu a jeho progresu i regresu v časopriestore bytia
← ↓	
zima ← – – – – – – – – jeseň	
chlad ↔ horúčava	**kvalitatívne vyjadrenie krajných protikladov prírodnej dialektiky**
↕	
vlhko ↔ sucho	**kvalitatívne vyjadrenie následných reálnych stavov v prírodnej dialektike bytia**
↕	
vek	**konkrétny čas vo vesmírnom priestore nášho časopriestoru**

Podľa nej nekonečne Velikánske Jedno (=Multiverzum, Multivesmír) je imanentnom a akýmsi nekonečným a večne živým anonymným multiorganizmom všetkého bytia, i základnou (úplne pôvodnou dimenziou a substrátom) všetkých večne novovznikajúcich i zanikajúcich vesmírnych foriem a štruktúr bytia, a v rámci nášho časopriestoru v ňom i všetkých nebeských telies (=galaxií) i jednotlivých hviezdnych sústav, ako aj konkrétnych realít na jednotlivých planétach, na základe všetkému tomu spoločných jedine takýchto bipolárne dialektických zákonitostí a realizujúcich sa v tom vnútornými nábojovými protipólmi tejto energie ich dynamických procesov. Život sa teda v každej časti tohto nekonečného a stále vo vnútri toho vznikajúceho i zanikajúceho imanentna deje podobne, a teda vôbec nie nijakým jeho úmyselným organizovaním nejakým transcendentným tomu nadprirodzeným Subjektom, ale len pomocou vnútornej sumy informácií/vedomostí potrebných na to v ustavične sa tvoriacej Energii, tomto základnom bipolárno-dialektickom substráte Velikánskeho Jednoho (= nekonečného Multiverza/Multivesmíru). Vždy súčasne progresívnym i regresívnym kolobehom Jej multi-dynamických, vzájomne organicky súčinných premien, nikdy nekončiacim vďaka nábojovým protikladom synergicko-dialektickým pohybom-procesom a premenami v ňom všetkých tvoriacich sa, ale i zanikajúcich v tom vzájomne súvzťažných javových štruktúr, ich hmotných i nehmotných obsahov i foriem, i jednotlivých organických komponentov, iniciovaných v tom večnou polaritou v základe beztvarej metafyzickej energie, ktorú Starý Majster (ba už i pravekí čínski šamani pred ním) nazval(i) Te, čiže metafyzickou Prázdnotou-Temnotou či základnou Energiou bytia, alebo aj jej podkategóriou: konkrétnou časopriestorovou energiou *čchi.* Naši súčasní astrofyzici i kvantoví teoretici (nezávisle na tom) pomenovali v základnom substráte bytia to isté *kvantovou energiou* s jej prúdmi *fotónov,* či *bozónom* s nulovou hmotnosťou, ba i Temnou energiou či Prázdnotou plnou pohybu, ktorú zatiaľ konkrétne definovať nevedia. Táto energia je podľa Lao c´ovych slov pôvodne metafyzická (plná jin-jangového pohybu) **Prázdnota, Temnota** a všetky materiálne formy sveta sú podľa neho len jednou z Jej následných javových foriem v rámci jin-jangovo dejúceho sa *veku* nášho bytia. Tým sa realizuje v javovej, našimi zmyslami vnímateľnej konkrétnej skutočnosti, formou svojho vždy iba relatívne trvajúceho zhmotnenia. Pritom táto Energia-Prázdnota je v základe *„večne živé Jedno, Jedno je večne živá dvojakosť* (v jej protikladne dialektických jin-jangových nábojových protipóloch), *táto dvojakosť plodí trojitosť* (čiže protikladné póly a v ich nábojovom poli vznikajúcu konkrétnu skutočnosť určitého časopriestoru) *a táto trojitosť tvorí ... desaťtisíce vecí (všetvorstva)* (v ich duchovných i hmotných formách, štruktúrach, javoch a vzťahoch vznikajúceho, trvajúceho a zanikajúceho v tom bytia i ne-„bytia“) *tak, že vo vnútri toho (ich životná energia) čchi pôsobí* (svojou dialektickou súčinnosťou) *v tom zmysle, aby sa to všetko vzájomne súvislo dotváralo i likvidovalo* [22] (a synergizovalo).

V tom znovu a znovu číra energia bytia (čiže to *Nič*, čo je z empirického hľadiska len plné pohybu metafyzickej dynamiky, a teda z hmotného hľadiska *Prázdno*) nekonečne Velikánskeho Jednoho (=Multivesmíru) ustavične zahajuje procesy tvorby hmotných i duchovných foriem imanentna bytia, v našich moderných interpretáciách plných Jej množinových podtried, akou je aj kvantová energia všadeprítomných elementárnych častíc, prúdiacich v tom fotónov nielen v našom vesmírnom časopriestore, ale aj v presahujúcom ho nekonečnom Multiverze/Multivesmíre všetkého plynúceho bytia i „nebytia“. V lineárne vyjadrenej pomocnej schéme vytvára pritom jin-jangovo dialektickým pohybom svojich nepretržite sa polarizujúcich protipólov zo svojej vnútornej Energii-Prázdnoty najprv prvú základnú časopriestorovú „substanciu“ – Vodu. Tá sa vo vnútornom bipolárno dialektickom protipohybe – spolupôsobení s Velikánskym Jednom (imanentnom Multiverza/Multivesmíru bytia) zúčastňuje na vzniku nehmotne-hmotného časopriestoru „Neba a Zeme“ (pričom znak Zem tu znamená nielen našu planétu, ale je symbol všetkého materiálneho bytia vo vesmíre, ktorého je Zem v celej našej životnej realite konkrétnou vzorkou. A naopak Nebo tu symbolizuje nielen duchovno-nehmotné časti bytia v našom vesmírnom priestore, ale aj priezračnú atmosféru oblohy, a teda to číre, nie duchovné. V rámci toho sa to pôvodné *Nič tu* javí zrazu aj ako živá energia *čchi*氣, časopriestorová podtrieda základnej Energie *Te* 德, *ale zároveň* ako aj Jej ďalšia podkategória v podobe *duchovna* 神, v realite tej-ktorej konkrétnej skutočnosti bytia. Energia vo všetkých svojich časopriestorových podkategóriách je pritom tvorkyňou nielen hmotných, ale i duchovných v tom foriem bytia, napĺňajúc to zároveň aj všetkými potrebnými informáciami (pamäťou, poznaním, myšlienkami, vedomosťami) v prípade každého jednotlivého prebiehajúceho v tom procese všetkých konkrétnych foriem, štruktúr, jednotlivín i javov tej-ktorej konkrétnej skutočnosti, a teda aj akési jeho vzájomne komplementárne súvislé duchovné vedomie, operujúce so všetkými poznatkami viažucimi sa na ten-ktorý jav, proces či hmotne vymedziteľné časopriestorové štruktúry, ako aj ich organické i anorganické procesy. Pomocou nich sa v procese konkrétnych metamorfóz „od vzniku k zániku“ i naopak, tvorí javová forma dialektiky jin-jangovo protikladných časopriestorových dejov všetkých hmotných i nehmotných foriem bytia, na základe svojej informačnej databázy *a pamäti*, ktorej je samonositeľkou[23]. Pritom sa v tomto procese ustavične uvoľňuje (ako jeho sprievodný produkt) *teplo* a tým tam vzniká i jeho protiklad *chlad*, čo sa v reakcii s *vodou* všadeprítomnou vo vesmíre prejavuje ako *sucho* kontra *vlhko*, (pary kontra zmrazeniny). V takýchto podmienkach bytia sa pomocou tepla a chladu (vytváraného rôznymi pôsobeniami jej nábojových kmitočtov) tvoria chemickými procesmi zlučovania i rozkladu konkrétne formy hmoty i s jej stupňami elektrického a magnetického napätia a v rámci toho aj naše rôzne formy života i možný taký či onaký anorganický či organický proces ich bytia.

Takýmto spôsobom následne vo vhodne utvorenom organickom prostredí konkrétnej skutočnosti tej-ktorej vesmírnej galaxie a v nej existujúcej tej-ktorej planéty sa potom tvoria aj konkrétne formy anorganickej, ba niekde i organickej formy

22 Text čínskeho originálu je na tomto mieste poškodený, a teda už zničený.

23 Podľa čínskych metafyzických textov, je táto Energia podriadená vnútorným zákonitostiam bipolárno-dialektických premien svojho imanentna, a teda ich „otrokyňou“, ktorá (na rozdiel od kresťanskej podoby Boha) ich nemôže svojvoľne meniť, ani do nich zázračne zasahovať a likvidovať.. Všetko sa to môže diať len na základe zákonitých procesov, ktoré tu prebiehajú. (Pozn. autorky)

živej hmoty a v tom i foriem vedomia, ktorého napr. na Zemi je zaujímavým predstaviteľom tohto neustále dialekticky progresívno-regresívneho samovývoja premien bytia aj človek. Vyvinul sa tu a bude existovať, kým si v tomto životnom časopriestore nezničí pre seba potrebné životné podmienky. Takto pravdepodobne prebieha existencia i *vek* organického života nielen v podmienkach pozemského bytia na našej planéte, ale aj v každom ďalšom existujúcom vesmíre, i vo všetkých jeho galaxiách, hviezdnych sústavách a ich planétach a v tom existujúcich empiricky pozorovateľných formách konkrétnych skutočností od jeho a ich jednotlivých zrodov k vekom ich jednotlivých trvaní a napokon i konkrétnym skutočnostiam ich zánikov. Nuž a potom (alebo súbežne s tým) cez iné ďalšie „čierne diery", ako i ďalšie „veľké tresky", speje život v Multivesmíre bipolárne dialektickými tvorbami iných ďalších časopriestorov vo vnútri jeho nikdy nezaniknuteľného nekonečného imanentna, tohto Velikánskeho nikdy, vďaka tomu nezničiteľného *Jednoho* absolútnej sumy svojou bipolárnou dialektikou obnovujúcej sa *Energie*.

Napriek tomu, že aj prvý európsky filozof Thales z Milétu (asi 624 – 547 pred n. l.) približne v tom istom čase ako Lao c´ prišiel na to, že prapôvodnou hmotnou prvotnosťou v bytí je *voda.* Súčasne všetko v bytí je „*plné duchovna*" (čiže nehmotného *vedomia*, a teda informácie a pamäť majúcich a utvárajúcich sa v tom nehmotných „stavov" bytia). S takto bipolárno-dialekticky prejavujúcou sa a existujúcou časopriestorovou eventualitou života, multivesmírnou Energie bytia, naša západná ontologická tradícia neskôr už vôbec nepočítala. Je síce pravda, že už od svojich najstarších čias vo filozofickej reflexii operovala aj s predstavou Jednoho, čiže imanentne súvislého organického celku, ale základný metafyzický pohyb v ňom začala považovať za sprostredkovaný, stvorený v ňom „Prvým Hýbateľom". Takouto predstavou sa potom už od čias Aristotela definitívne a veľmi radikálne navždy zlikvidovala v dejinách západnej filozofie ontologická predstava bipolárne dialekticky nekonečne cirkulujúcej samo-sa-tvorby základného pohybu bytia z podstaty jeho anonymnej Energie a jeho existenciu v bytí už odvtedy nespochybniteľne prisúdila jedine stvoriteľskému zásahu Subjektu Prvého Hýbateľa do predtým nehybného vákua. Tým si tento Subjekt stvoril „objekt" v podobe nášho vesmírneho sveta ako svoje nové objektívne „jedno", ktorým by si utvrdzoval svoje „seba" vedomie. Tak sa však v západnej filozofickej tradícii, v rámci takejto Subjekt → objektovej lineárnej kauzality stala z konkrétneho bytia len akási nesvojprávna, Subjektom riadená a vďaka nemu existujúca „objektívna realita". V rámci Aristotelovho uvažovania malo však takto vytvorené „Jedno" pre nehybného „*prvého božského Hýbateľa, ktorý sa sám nemôže pohybovať, pretože inak by sme sa museli opýtať, čím je pohybovaný On*?![24] samozrejme logický význam. A neskôr takúto znehybnenú ontologickú predstavu Prvého Hýbateľa-Jednoho novoplatonici (najmä v Plotinových *Enneadách)* pretvorili už v metafyzicky transcendentné Jedno, a teda bytostne ho vysídlili úplne mimo konkrétnej reality bytia. Vďaka tomu ho nakoniec boli schopní definovať už iba cestou „negatívnej teológie". Urobili si z neho Boha, o ktorom vraj môžeme povedať jedine „čím nie je, ale čím je, to povedať nevieme"[25]. V takto odcudzenej predstave „Jednoho" ako stvoriteľského „Subjektu", metafyzicky úplne oddeleného od našej konkrétnej reality, a teda už úplne nepoznateľného *transcendentna,* pokračovali dejiny európskych svetonázorových orientácií absolútne mylným smerom a tým i mylnou metafyzickou definíciou podstaty bytia. Žiaľ, neskôr nielen vinou filozofie, ale hlavne židovsko-kresťanského náboženstva, ktoré sa stalo nosnou ideologickou chrbticou európskej civilizácie a tou je v nej prakticky až dodnes. Jeho monoteistický náboženský systém premenil túto mylnú metafyzickú predstavu o podstate bytia na teologickú dogmu, ktorú po celé stáročia prakticky až dodnes celá naša kultúrna tradícia považuje za jedinú skutočnú Pravdu o bytí. Marx a marxizmus proti tomu síce radikálne vystúpil, avšak tým, že náboženskú vieru v Boha nahradil zase inou pseudopravdou, dialektickým a historickým **materializmom,** v ktorom do pozície Prvohýbateľa v subjekt-objektovej lineárnej kauzalite bytia povýšili **hmotu**, situáciu v podstate nevyriešil, naopak ešte viac skomplikoval. Dokonca tým ľudí vôbec nepresvedčil o **ne**existencii Boha, a teda o neexistencii transcendentného Subjektu a Stvoriteľa všetkého bytia, a to už aj tým, že sa im snažil vsugerovať ďalšiu nelogickú víziu, spojenú zároveň s tvrdením o absolútnej neexistencii „duchovna". (Týmto sa, samozrejme, nezastávam toho sfalšovaného „duchovna", z ktorého si urobila a stále si naň robí monopol hlavne katolícka cirkev!) Metafyzická existencia toho skutočného *duchovna* ako dialektického protistavu *materiálna,* v konkrétnej realite nášho bytia totiž (ako sa ukazuje) existuje a jednoducho sa nedá v živote absolútne poprieť, a teda ani obsah všetkého bytia sa nedá zredukovať len na hmotu a na materiálno.

Žiaľ, všetko, čo odporuje skutočnej pravde o podstate bytia, tak len čo sa stane svetonázorovým presvedčením človeka, veľmi nebezpečne zdeformuje v jeho vedomí názor na konkrétnu skutočnosť, a tým zdeformuje aj jeho vzťah k životnej realite. Ak totiž svoju existenciu na Zemi považuje za „boží trest" alebo naopak, ak Zem i všetko na nej považuje za bezduchú „hmotu", mimo ktorej nič v bytí už neexistuje, nevytvorí si k nej správny vzťah a nedokážeme si ju potom ani správne vážiť a ochraňovať. Dokonca dnes je už vďaka tomu vzťah človeka k Zemi až natoľko odcudzený, že to veľmi vážne ohrozuje podmienky ďalšieho možného prežitia ľudstva na tejto planéte. Súčasné obyvateľstvo Zeme akoby to však vôbec nechcelo brať skutočne vážne! Hoci najmodernejší svetový počítač Red Dog 2100, vyrobený v Japonsku len na monitorovanie následkov nežiaducich zmien životného prostredia na Zemi, spustený do prevádzky v januári roku 2009, nás už stihol informovať o skutočne katastrofálne sa zhoršujúcej životnej situácii na zemeguli vinou nášho už až brutálne bezohľadného každodenného vzťahu k živej prírode, a teda i k ochrane prírodných zdrojov i prírodných podmienok na naše prežitie všade okolo nás, ešte stále ani to nedokáže obyvateľstvo Zeme prinútiť, aby sa zjednotilo vo svojej snahe o radikálnu záchranu svojho životného prostredia. To však vyžaduje aj radikálne prehodnotenie našej falošnej predstavy o pôvode bytia a tým teda aj zásadný svetonázorový obrat v myslení ľudí a oslobodenie sa tým z pút falošného náboženského vedomia. Z tohto hľadiska Marx a Engels, a teda i marxizmus vo svojom zásadne protináboženskom postoji, urobili síce dosť významný

24 WEISCHEDEL, W., Zadní schodiště filosofie. Olomouc : Votobia, 1993, s. 45.

25 Tamtiež, s. 57.

krok smerom k spochybneniu toho „falošného vedomia“, lenže od dogmaticky skostnatenej monoteistickej náboženskej ideológie presmerovali novoveké svetonázorové orientácie k rovnako absurdnému, a teda falošnému ideologickému presvedčeniu, k materialistickému marxizmu, naviac spojenému s ďalšou mylnou dialekticko-materialistickou axiómou „boja protikladov“. Tým však, že si základnú metafyzickú pravdu o bytí nevysvetlíme naozaj pravdivo, ale že jej falošnú definíciu budeme len neustále prevracať v jej opačnú alternatívu, problém nevyriešime!

Staroveká čínska metafyzická definícia metafyzickej podstaty konkrétnej skutočnosti bytia (ktorú však dnes už žiaľ nevedia pochopiť a správne interpretovať ani moderní Číňania), nám poskytuje takúto jej základnú schému:

Nekonečné Jedno

¦neustále meniaca sa polarizácia protikladov jeho večne obnovujúceho sa tým metafyzického substrátu Energie (Te)

(z empirického hľadiska **Prázdnoty)**

¦

¦ ¦

v nábojovom poli

protikladu jang ↔ protikladu jin

čo sa v časopriestorovom bytí formuje vo vzájomné štruktúry

duchovna **materiálna**

¦

progresívno-regresívne meniacej sa večne inej konkrétnej reality bytia, na základe synergii a nie zničenia jedného protikladu druhým.

V snahe postaviť našu minulú mylnú svetonázorovú predstavu o bytí Multiverza/Multivesmíru „z hlavy na nohy“ treba však zároveň urobiť ešte aj ďalší krok - spojiť v našich predstavách duálne oddelené, a tým podľa tých mylných predstáv substančne absolútne odporujúce si „súcna“ bytia v ideu jednej organicky kooperujúcej jednoty imanentne dialektickej reality bytia, v ktorej ani duch ani hmota, ani duchovno ani materiálno nebudú považované za určujúcu či výslednú podstatu, a tým ani jej pozitívny či negatívny protipól za jej „dobro“ či „zlo“, ktoré by malo definitívne zvíťaziť nad tým druhým protikladom a totálne ho zlikvidovať. Správne by to malo zostať v našich predstavách svetonázorovým presvedčením o dvoch relatívne protikladne sa prelínajúcich kvalitách, podmienených a vytváraných dynamicko-dialektickým kolobehom protikladných polarizácií v životnom procese samo-sa-tvorby obsahov a foriem v tomktorom časopriestore základnou Energiou Multiverza, ktorá je zároveň anonymnou nositeľkou všetkých na to potrebných informácií (vedomostí, múdrostí). Nikdy by sme pritom nemali asi zabúdať, že zo substančného hľadiska je táto Energia, absolútne číra, nábojovo protikladná **Prázdnota,** a **dialektika** jej **protipólov** sa vo svojom metafyzickom základe nemôže diať len na základe jedného z jej protikladov, a to alebo podľa marxizmu Hmoty, alebo podľa Hegla Ducha! (Z tohto hľadiska zostali preto Marx i Engels, podľa nášho názoru, i napriek svojej opačnej východiskovej pozícii (v porovnaní k Heglovi) metodologicky i naďalej stále len heglovcami, operujúcimi vo svojej „dialektickej“ teórii bytia so substančne nemennými, vzájomne sa likvidujúcimi a nie skutočne dialekticky sa dotvárajúcimi „konkrétnymi skutočnosťami“ metafyzických agentov („téz“) v ich reálnych a nie nereálne fiktívnych funkciách. Súčasne európska filozofická tradícia ani marxizmom teda neuskutočnila nijakú svetonázorovú nápravu tej, vo svojich predstavách už oddávna metafyzicky falošne rozdvojenej reality bytia na „pred“ a „po“, a tým mylne predpokladajúcej Subjekt-objektový vzťah (všemocného látkovo nemenného) transcendentna (či už Ducha alebo Hmoty) a pasívne spredmetneného „objektu“-imanentna, „rozhýbavaného“ len pomocou dialektiky tzv. *lineárne evolučnej kauzality*. Lineárne evolučná kauzalita znamená, že A zapríčiňuje B a cez B vzájomnou antitézou syntézu vytvárajúcu a podmieňujúcu C atď., pričom medzi príčinou a jej následkom nie je nijaký vzťah spätnej determinácie ani nijakej spätne kauzálnej zmeny A, zapríčinením B či C, alebo „regresu či úplného zániku A vďaka B či C“, či súčasnej multiporárnej príčinnosti existencie A, B, C, D súčasne a nezávisle od seba, alebo i ďalších možných hybných komponentov bytia. Preto sa v Engelsovom *Anti-Düringovi* i *Dialektike prírody* evolučnou dialektikou hmoty mohol život vyvíjať len jednosmernou lineárnou schémou od najjednoduchších foriem k zložitejším, a v spoločenskom bytí od prvotnopospolných (a teda podľa toho primitívnych spoločností) jedine lineárne stále ďalej a ďalej až k ideálnym víziám nereálneho víťazstva Hmoty a tým beztriedneho materialistického komunizmu (v rámci marxistickej teórie historického materializmu). Takouto falošnou utópiou nemalo potom už nič zabrániť mylnému marxistickému snu o budúcej, staticky trvalej a spravodlivej (?) beztriednej spoločnosti. Keďže však konkrétna realita bytia sa v čase a priestore našej planéty vytvára úplne iným dialektickým pohybom-procesom bytia, v praxi táto teória musela skôr-neskôr splodiť úplne neprirodzene znásilnený spoločenský experiment, čoho potvrdením sa dejiny 20. storočia na mnohých miestach sveta naozaj stali.

V kontraste s takouto nereálnou víziou sa v starovekom čínskom (a v rámci toho pôvodne Lao c´ovom filozofickom myslení) stala základnou svetonázorovou paradigmou absolútne protikladná, a pritom skutočnú životnú realitu omnoho pravdivejšie vystihujúca jin-jangovo bipolárno-dialektická schéma kolobehu premien konkrétnej skutočnosti, v konečnom dôsledku nielen v prírodnom, ale aj v spoločenskom bytí, potvrdzujúca jeho schopnosť súčasne obojstranne tvorivých i likvidačných zmien, a tým aj zákonitej samo-sa-regulácie a samo-sa-organizácie všetkého bytia bez akejkoľvek potreby vonkajšieho Hýbateľa, čiže ani nijakého transcendentného iniciovania (Duchom či Hmotou) a následného, akoby logicky nevysvetliteľne „deus-et-machina“, kauzálneho tým uskutočňovania životného diania. Namiesto toho sa realita bytia podľa tejto starovekej čínskej metafyzickej Pravdy deje ustavičnou dialektickou sydialektického procesu tohto večne nekonečného kolobehu bytia v rámci jeho organicky synergického imanentna Energie (Te). Vďaka tomu sa takýmto spôsobom všetko v tom v niečom vždy vytvára a zároveň v niečom znovu likviduje, niečo trvá a iné sa v tom práve rodí, pričom to trvajúce postupne nezastaviteľne zaniká vo večne živom a nerozkúskovateľne organicky súvislom procese bytia. Napokon, že jedine takýto jin-jangovo protikladne dialektický pohyb-proces je vlastný aj celému nášmu vesmíru a nič sa vo vesmíre netvorí, neexistuje a nezaniká iným než vo vzájomnej gravitácii jin-jangovej súvzťažnosti tvoriacich sa i zanikajúcich v ňom konkrétnych hviezd, planét, hmlovín či galaxií, dokumentujú aj satelitné fotografie z vesmíru. Napríklad takáto, dokumentujúca v šrotovnici „čiernej diery“ dialektickým samopohybom zanikajúcu hviezdnu hmotu:

nergiou nábojových protipólov v ich spoločnom nábojovom poli súčinne bipolárno-dialektickým pohybom, organizujúc sa ich všadeprítomnou a všetko presakujúcou základnou Energiou-Prázdnotou (Te), ktorá je večným substrátom celého nekonečného Multiverza/Multivesmíru bytia a vo svojej základnej prapodstate nie je teda ako taká ani Duchom ani Hmotou. Jednoducho, je to **Nič plné dialektickej dynamiky svojich bipolárnych nábojových protikladov, schopné tým súčasne bytostne tvorivej i likvidujúcej životnej účinnosti – energaei, utvárajúcej realitu pomocou v nej prítomných informácií (vedomostí)**. V rámci takýchto klasických čínskych svetonázorových i filozofických predstáv sa v čínskom spoločenskom vedomí v priebehu vekov vytvorila viera v neexistenciu nijakého pra-prvotného transcendentna, a teda ani v ňom existujúceho Subjektu. A tým, že sa v čínskom filozofickom vedomí nikdy nevytvorilo nijaké transcendentné A, nemohlo v týchto filozofických predstavách vzniknúť ani následne stvorené B (objektívne bytie), čo by potvrdilo existenciu základného lineárne kauzálneho procesu bytia. Každá čiastková životná realita bytia je preto podľa klasickej čínskej svetonázorovej schémy, vďaka viere v existenciu základného a všadeprítomného substrátu bytia - bipolárne dialektickej Energie (Te). Čiže vo svojej prapodstate nelátkovej Prázdnoty), odjakživa zároveň existenciou A i B, pričom axiologicky rovnoprávne a javovo súčasne tým v časopriestore aktívne A zároveň zapríčiňuje alebo likviduje B, no súčasne aj B v inom zase naopak zapríčiňuje i likviduje A či nejaké iné multi-súčasti nekonečne sa dejúceho bipolárne

Alebo takáto, zachytávajúca rotujúcu galaxiu vďaka bipolárne dialektickému pohybu nábojových protipólov jej prostredia, (pozri obrázok vpravo.).

Lenže aj obyvateľstvo našej planéty môže tvoriť a prežívať svoje dejiny len vďaka tejto realite bytia s takouto jeho základnou energiou a v jej bipolárnom pohybe vytváraným životným podmienkam, ktoré mu tu pozemská príroda v takýchto svojich dialektických procesoch vytvára. Predovšetkým vďaka v tom existujúcim: vode, vzduchu a potravinám. Ľudstvo tu žije vďaka jej stromom a rastlinstvu, ktoré mu vyrábajú vzduch, klimatickým možnostiam a atmosfére, v ktorej odparovanie morskej vody v kolobehu pár a oblakov obnovuje množstvo sladkej vody a tá umožňuje výrobu potravín, ktorými si my v tele obnovujeme potrebnú energiu. Bez takejto, pre nás výhodnej biosféry a atmosféry, by život ľudstva ani jeho dejiny na Zemi nemohli existovať. Nezariaďuje to svojvoľne nijaký nebeský Manažér, ale len a len táto prírodná skutočnosť, ktorá sa tu na Zemi práve týmito procesmi postupne vyvinula. Aj preto napr. Lao c´ vo svojom *Tao Te ťingu* neustále tvrdí, že človek si má prírodu vážiť a žiť s ňou v harmonickej symbióze a zároveň k nej mať taký oddaný a milujúci vzťah, ako dieťa ku svojej matke. Žiaľ, náš západný a dnes už celosvetovo sa presadzujúci odcudzený vzťah človeka k prírode, preferuje skôr preexponovane prehnanú priemyselnú výrobu hmotných statkov, než ochranu prírody a ohľaduplné správanie sa ľudí voči nej. Ani marxizmus na tomto prístupe človeka k prírode nič nezmenil, ba naopak, ešte viac v ľuďoch upevnil presvedčenie o potrebe hmotnej prosperity

ako hlavného cieľa ľudského života. Súčasne zredukoval blaho človeka len na materiálne blaho pomocou čoraz väčšej priemyselnej výroby a „spravodlivejšieho“(?) prerozdeľovania jej výsledkov medzi ľuďmi, z čoho vytvoril najvyššiu hodnotu spoločenskej spravodlivosti. Autá, moderné a čo najpríjemnejšie obydlia i množstvá tovarov vyrábaných stále sa zväčšujúcim množstvom robotníkov v uzavretých halách celosvetového priemyslu nám môžu síce spríjemniť život, ale ak si pritom zničíme prírodu, ktorá je hlavnou životnou podmienkou našej ďalšej existencie na Zemi, všetko to bude z hľadiska našich životných perspektív nanič a ani „kapitalisti“ ani „proletári“ si pomocou toho svoje blaho na Zemi neudržia. Ba ani skutočné životné hodnoty tým ľudstvo nedosiahne.

Dnes je už niečo úplne iné než iba „sen“ o materiálnom blahobyte naším najväčším životným problémom, a preto aj súčasný neomarxizmus, ale aj súčasný neoliberalizmus, oba tieto dnes populárne svetonázory potrebujú prejsť z hľadiska dnešných životných problémov svojou podstatnou revíziou. Inak nič z nich nebude možné v dnešných časoch uplatniť ako perspektívnu ideológiu, ktorá naše súčasné problémy vyrieši. Pretože klasický marxizmus (ale tak isto aj liberalizmus, pragmatizmus, ba i západné monoteistické náboženstvá) i napriek svojim aktuálnym ideologickým zámerom, prírodu žiaľ podcenili a svojou prírode odcudzenou interpretáciou bytia zároveň značne zdeformovali pravdu o povahe životnej reality na Zemi. Nemožno ich teda v takejto ich podobe ďalej nekriticky praktizovať a bez snahy o ich zásadnú revíziu v tomto smere tolerovať, tobôž im zveriť do rúk moc nad svetom. Samozrejme, o to viac nemožno akceptovať ani mnohé už absolútne nefunkčné náboženské dogmy, ako i úplne zavádzajúce svetové ideológie, ktoré pozemskú prírodu zdegradovali len na surovinové prostredie, do ktorého bol človek „vyhnaný za trest“ a ktoré preto ako opovrhujúci ním „pán sveta“ po svojom „vyhnaní z raja“ má právo bezohľadne drancovať a robiť si z neho jednak skladisko na svoj život potrebné suroviny, ale i smetisko už použitých či zbytočne vyrobených vecí! A týmto všetkým sformovaný postoj súčasnej verejnej mienky si zvyká v tomto smere úplne arogantne nabádať ľudí, aby sa voči Zemi správali len ako voči niečomu, čo tu človek má ako svoje dočasné prostredie. (Ako keby mohol pre nás existovať niekde „v nebi“ úchvatnejší raj než je všetka táto úžasne nádherná pozemská príroda, široko ďaleko jediná nielen v našej slnečnej sústave, ale i celom okolitom vesmíre!) Je teda obrovská škoda, že žiadna z našich západných ideológií, ba ani náboženských systémov, nenaučili človeka, podobne zdôvodneným spôsobom ako to dokázal v Číne taoizmus, vážiť si prírodu a správať sa voči nej ako dieťa k svojej milovanej Matke. Všetky naše západné ideológie vo svojich nech už materialistických či idealistických, teologických či ateistických interpretáciách konkrétnej skutočnosti bytia deformujú realitu bytia, znehybňujúc ju na svet kýmsi či čímsi stvorených či vyvinutých pevných stavov, axiologicky potom hodnotených ako „dobro“ či „zlo“, čím si ideologicky jedni alebo druhí zdôvodňujú oprávnenosť ich likvidácie formou „boja protikladov“. V 21. storočí však už ideológie či náboženské presvedčenia ospravedlňujúce „boj protikladov“ a likvidáciu „zla“ „dobrom (?)“, veľmi vážne ohrozujú celú ďalšiu existenciu ľudstva na Zemi, pre ktoré je Zem široko-ďaleko vo vesmíre jeho jediným možným životným prostredím, vhodným na prežitie!

Možno si niekto pri čítaní týchto našich myšlienok pomyslí, že z hľadiska aktuálnych problémov ľudstva, napr. súčasného spoločenského a politického významu Marxovej politicko-ekonomickej analýzy pre zmenu spoločenských systémov a odstránenia globálneho kapitalizmu v dnešnom svete, sú naše úvahy a komparácie nepodstatné a akoby úplne „od veci“. Žiaľ život nás skôr-neskôr presvedčí, že práve tento spôsob porozumenia pravdy o bytí je teraz nesmierne dôležitý! Kým totiž nepochopíme skutočný spôsob základného pohybu bytia v jeho vesmírnej i prírodnej **dialektickej synergii protikladov**, podmienenej povahou jeho Energie, a teda kým sa vďaka tomu nenaučíme myslieť a vnímať svet naozaj dialekticky, a teda z hľadiska životnej funkčnosti protikladov a nie bojovnej snahy o ich likvidáciu, zostaneme len heglovskými žonglérmi s pevnými a teda nepružnými škatuľkami našich vymyslených predstáv o bytí. Výsledkom budú len ďalšie a ďalšie „hry slov“ a nie reálne pravdivé filozofické poznatky našej konkrétnej životnej skutočnosti a jej skutočne existujúcich a aj v našom svete jedine fungujúcich zákonitostí.

Na Marxovu i Engelsovu obhajobu chceme však poznamenať, že keby boli mali vo svojej dobe prístup k týmto starovekým čínskym textom, asi by to bolo malo na nich pri čítaní prinajmenšom podobný vplyv ako na mňa.

Marina Čarnogurská ■

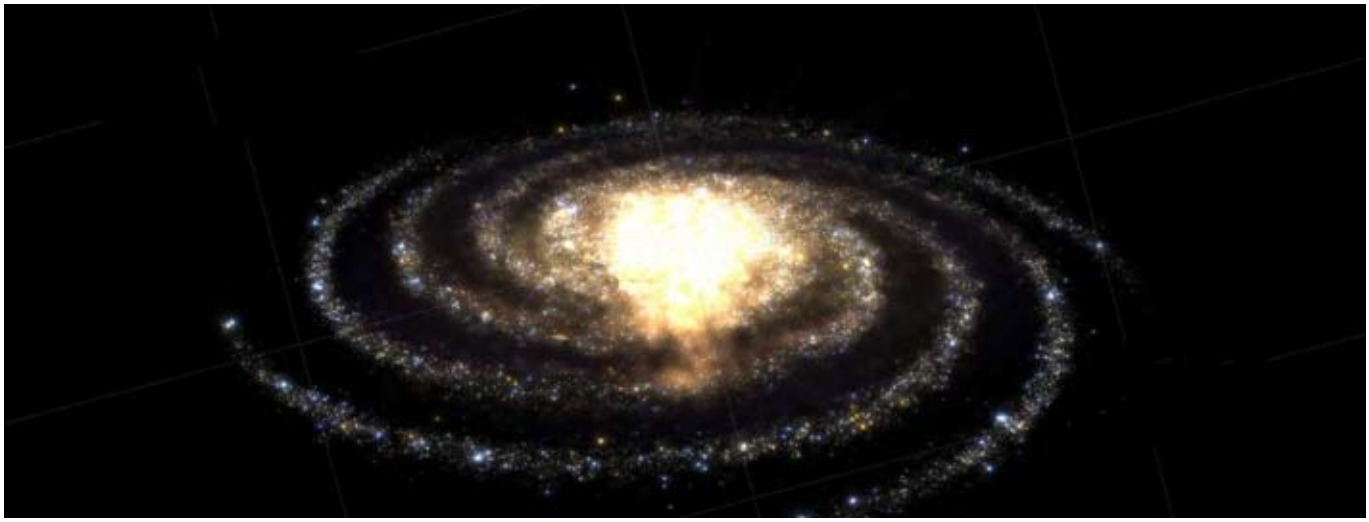

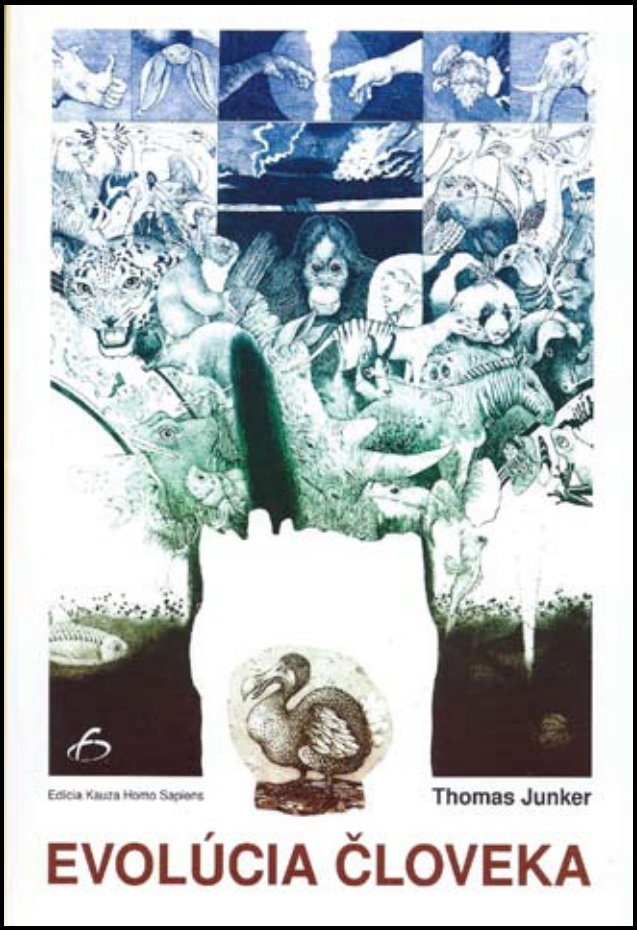

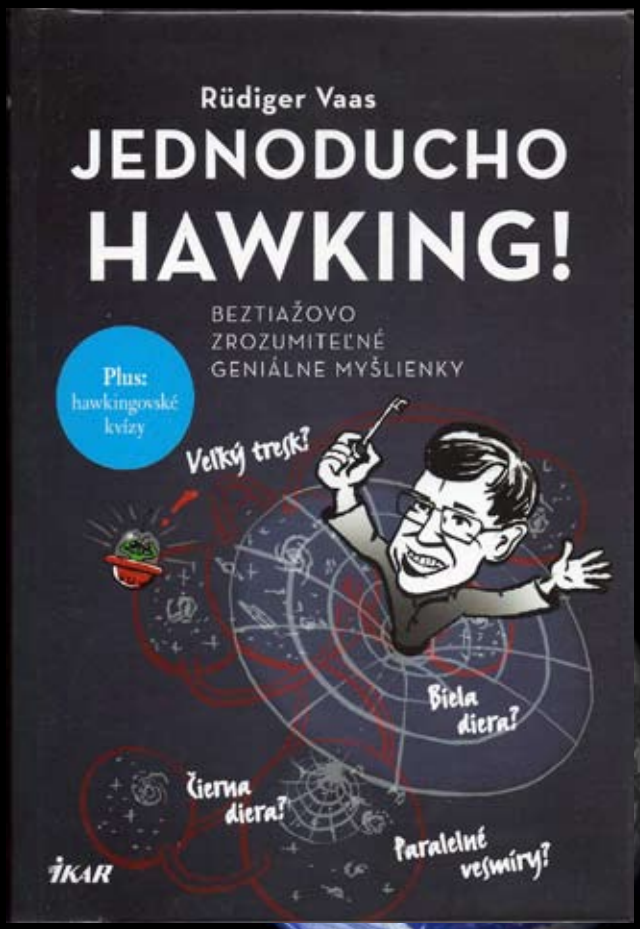
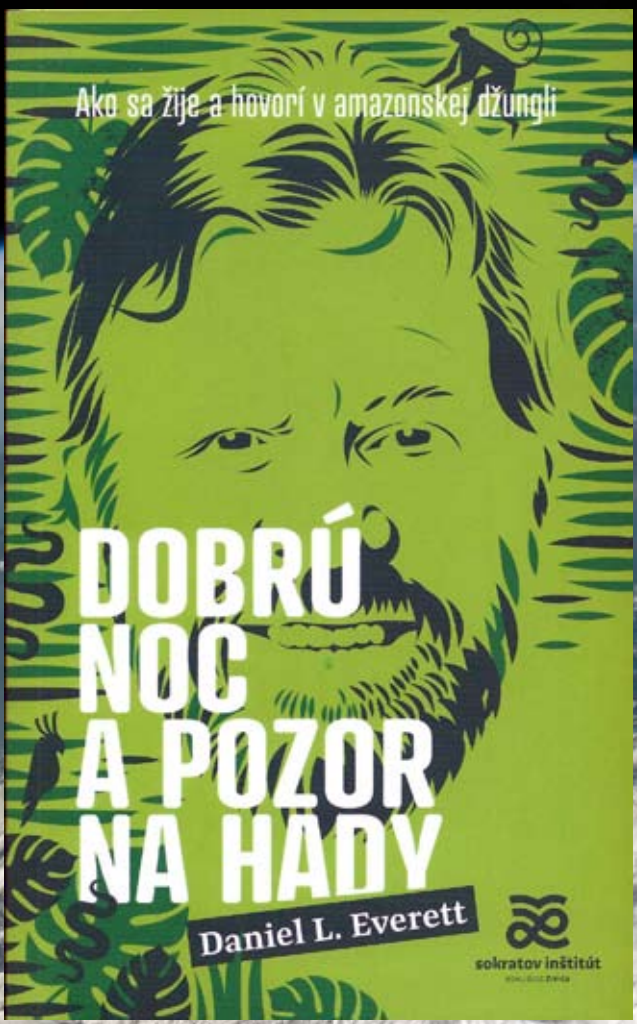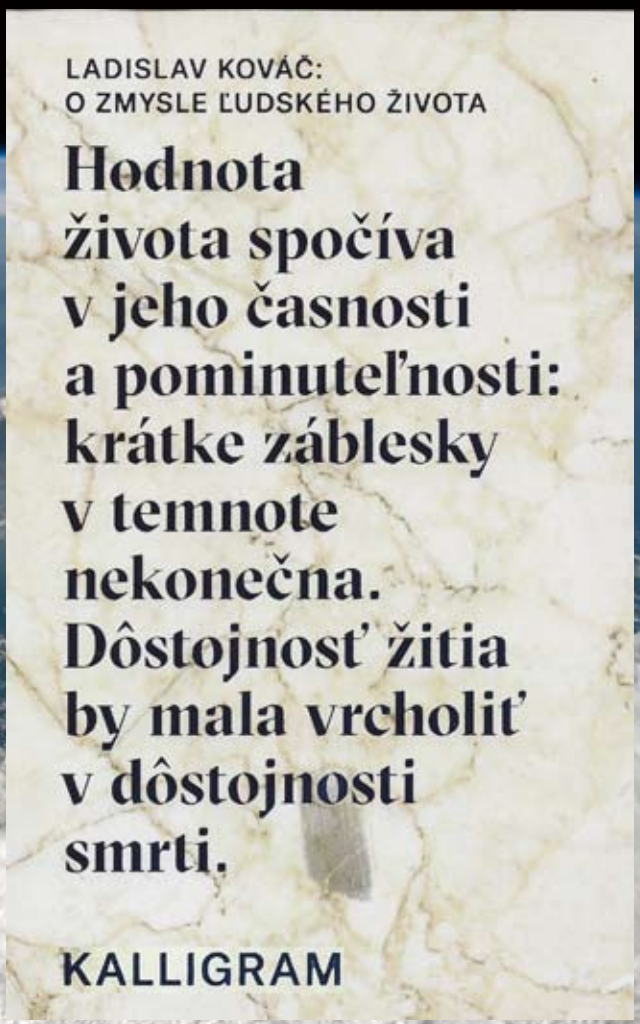
Knižná polička humanistu